

”SISULLA JA SYDÄMELLÄ”

Unelma-ammattiin liitettyt merkitykset Olivia-lehden
Oikeassa ammatissa -juttusarjassa

Sosiologian pro gradu -tutkielma
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Tampereen yliopisto
Kati Kriikku
Toukokuu 2015

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

KATI KRIKKU: "Sisulla ja sydämellä" Unelma-ammattiin liitetyt merkitykset Olivia-lehden Oikeassa ammatissa -juttusarjassa, 83 s. + 8 liites.

Sosiologia

Toukokuu 2015

Ohjaaja: Turo-Kimmo Lehtonen

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan unelma-ammattiin liitettyjä merkityksiä Olivia-lehden Oikeassa ammatissa -juttusarjassa. Tutkimuksen aineisto koostuu 50 Oliviassa julkaistusta artikkelista, joissa kerrotaan päähenkilön elämästä työn kautta. Tutkimuksen lähtökohtana on ajatus siitä, että artikkelit kertovat niistä merkityksistä, joita nykykulttuurissa unelma-ammattiin liitetään.

Tutkimuksen taustalla on keskustelu nykyisen työelämän muutoksen suunnista ja työn refleksiivisyyttä vaativasta luonteesta. Tutkimus hyödyntää kerronnallisuutta sekä teoreettisena viitekehyksenä että aineiston analyysitavassa. Analyysissä käytetään narratiivien analyysiä, jonka avulla aineistosta etsitään unelma-ammattin teemoja sekä narratiivista analyysiä, jonka keinoin tarkastellaan unelma-ammattin kulttuurisia mallitarinoita.

Analyysin avulla aineistosta löytyi viisi teemaa ja kolme erilaista tarinatyyppiä, jotka kaikki ilmentävät unelma-ammattiin liittyviä merkityksiä. Teemoja ovat *työn ja perheen yhdistäminen*, *työ on koko elämä - vai onko sittenkään*, *paikan merkitys*, *työn sisältö ja itsensä toteuttaminen* sekä *työ on kivaa, mutta kovaa*. Aineistossa esiintyneet tarinat ovat luokiteltavissa *selviytyjän*, *ajautujan* ja *pyrkijän* tarinoin.

Tutkimuksen tulos on se, että unelma-ammatti näyttäytyy yksilöllistyneenä itsensä toteuttamisen prosessina, jossa menestyminen on itsestä kiinni ja työn sisältö tärkeä. Unelma-ammattin tarinat noudattelevat perinteisiä tarinamalleja, mutta ne kertovat myös työelämän eetoksen muuttumisesta protestanttisesta velvollisuudesta itsensä toteuttamisen ihanteeseen.

Avainsanat: Unelma-ammatti, kerronnallisuus, tarinat, työelämä, naistenlehdet

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	UNELMA-AMMATIN JÄLJILLÄ: TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	5
2.1	KATSAUS NYKYISEEN TYÖELÄMÄÄN	5
2.1.1	<i>Työelämä muutoksen kourissa</i>	<i>7</i>
2.1.2	<i>Työ itsensä toteuttamisen välineenä</i>	<i>10</i>
2.1.3	<i>Oikea ammatti – unelma-ammatti?</i>	<i>13</i>
2.2	KERRONNALLISUUS.....	16
2.2.1	<i>Kulttuuriset mallitarinat</i>	<i>18</i>
2.2.2	<i>Kerronnallisuus apuna merkityksen tulkinnassa</i>	<i>20</i>
3	TUTKIMUKSEN KONTEKSTI JA AINEISTO	23
3.1	NAISTENLEHTIEN ROOLI SUOMESSA	23
3.2	NAISTENLEHDET TUTKIMUKSEN KOHTEENA.....	25
3.3	AINEISTON ESITTELY.....	27
3.3.1	<i>Olivia</i>	<i>27</i>
3.3.2	<i>Oikeassa ammatissa -juttusarja</i>	<i>29</i>
3.3.3	<i>Juttusarja kertomuksen näkökulmasta.....</i>	<i>31</i>
4	ANALYYSIN VÄLINEET	33
4.1	KERRONNALLISUUS METODOLOGISENA LÄHTÖKOHTANA	33
4.2	NARRATIIVIEN ANALYYSI: TEEMOITTELU.....	35
4.3	NARRATIIVINEN ANALYYSI: TARINATYYPIT	36
4.4	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI	38
5	UNELMA-AMMATIN TEEMAT JA TARINATYYPIT	40
5.1	TEEMAT	40
5.1.1	<i>Työn ja perheen yhteensovittaminen</i>	<i>40</i>
5.1.2	<i>Työ on koko elämä vai onko sittenkään?.....</i>	<i>44</i>
5.1.3	<i>Paikan merkitys</i>	<i>47</i>
5.1.4	<i>Työn sisältö ja itsensä toteuttaminen.....</i>	<i>50</i>
5.1.5	<i>Työ on kivaa, mutta kovaa</i>	<i>54</i>
5.2	TARINATYYPIT	56
5.2.1	<i>Selviytyjä.....</i>	<i>58</i>
5.2.2	<i>Ajautuja</i>	<i>61</i>
5.2.3	<i>Pyrkijä</i>	<i>64</i>
6	PÄÄTELMÄT.....	66
6.1	YHTEENVETO.....	66
6.2	TULKINTA	68
6.3	LOPUKSI	72
	LÄHTEET.....	75
	LIITTEET	84
	LIITE 1	84
	LIITE 2	87

*Minusta tulee isona hyvä iskelmälaulaja.
Sitten levyjä teen, kunnes naimisiin meen
jonkun juhannuksen aikana.*

*Minusta tulee isona paras tenniksen pelaaja.
Aina pyttyjä saan, niitä kaappiini paan,
voiton otan joka kerralla.*

*Minusta tulee isona joku semmoinen karjakko,
joka lehmiä lellii ja niityllä kellii
ja tuo kukkia myös maljakkoon.*

*Minusta tulee isona ihan oikea lentäjä.
Halki ilmojen tien minä ihmiset vien
sinne, minne ne on vietävä.*

*Minusta tulee isona kiltti sairaanhoitaja.
Minä hoitelen vaan, kaikki terveeksi saan,
olen heikommille voimana.*

*Minusta tulee isona oman kuormurin kuljettaja.
Ajan laastia vaan kuorma kukkurallaan,
kaikki tiet on minun tunnettava.*

*Minusta tulee isona oikein kuuluisa taiteilija.
Taulut kauniit mä luon, niitä näyttelyyn tuon,
sitten tulee joku ostaja.*

*Kaikista tulee isona jotain aivan varmasti.
Kyllä haaveilla saa, pannaan onnistumaan
oma unelmien ammatti.*

Minusta tulee isona -lastenlaulu vuodelta
1979. Säveltänyt Markku Kopisto, sanat
Chrisse Johansson.

1 Johdanto

Tämä pro gradu -tutkielma tarkastelee unelma-ammatin merkityksiä. Yllä olevassa vanhassa lastenlaulussa unelma-ammatin sanotaan olevan jotain, josta haaveilla saa, mutta samalla se pitää panna onnistumaan. Laulussa todetaan myös lohdullisesti, että kaikista tulee isona jotain aivan varmasti. Laulun säveltämisestä ja sanoittamisesta on jo kulunut aikaa – 36 vuotta – mutta se kantaa silti monia unelmien ammatin merkityksiä: unelma-ammatti antaa mahdollisuuden perheen perustamiselle, jättää tilaa myös vapaa-ajalle, on myös velvollisuuksia, mahdollistaa muiden auttamisen, antaa merkitystä elämälle ja toimii kenties itsensä toteuttamisen välineenä. Se on yhdistelmä haaveita ja kovaa työtä.

Nykyajan työelämä on kovaa, väitetään – erityisesti mediassa. Samaan aikaan meille kerrotaan myös, että ”suomalaisnuorille kelpaa vain unelmatyö” (Helsingin Sanomat 31.1.2014). Siinä missä vanhemmat sukupolvet työskentelivät pitkälti siksi, että kunnon ihmisen kuuluu niin tehdä, nykyään nuoret aikuiset haluavat työn, johon voi uppoutua intohimoisesti, ja jossa työn merkitys syntyy itsensä toteuttamisen mahdollisuudesta. Media rohkaisee esimerkkien kautta nuoria unelmoimaan ja etsimään omaa juttuaan ja tuntuukin osuneen siinä ajan henkeen. Viime vuoden helmikuussa julkaistiin Amis-dialogi, jossa selvitettiin 3600 ammattikoululaisen asenteita työelämää kohtaan. Tutkimuksen tuloksena oli, että neljä viidestä ammattiin opiskelevasta ilmoitti haluavansa toteuttaa työssään unelmiaan. (Amis-dialogi 2014.) Samaa sanoo Nuorisobarometri vuodelta 2013: Palkkaa ja menestymistä sekä uralla etenemistä tärkeämmiksi asioiksi 15–29 -vuotiaat nostavat mukavat työkaverit ja sen, että työ on mielekästä ja kiinnostavaa. Väitteen ”Menestyminen on itsestä kiinni” on valmis allekirjoittamaan yli 80 % nuorista. (Myllyniemi Sami, 63–65.)

Olen kiinnostunut siitä, millaisista asioista unelmien ammatti koostuu ja siitä, millaisia tarinoita nykytyöstä kerrotaan. Pontimena tälle tutkimukselle on se, että unelma-ammateista tai työhaaveista ei ole juurikaan tehty sosiaalitieteellistä tutkimusta. Tutkimuksessani **tarkastellaan oikean ammatin löytymisen ja unelma-ammatin merkityksiä kerronnallisesta näkökulmasta**. Aineistona on Olivia-lehden Oikeassa

ammattissa -juttusarja vuosilta 2007–2012, yhteensä 50 artikkelia. Tutkimuksen lähtökohtana on ajatus siitä, että jutut kertovat niistä merkityksistä, joita nykykulttuurissa unelma-ammattiin liitetään.

Aineiston valintaa perustelen ajatuksella suomalaisten naistenlehtien perustavaa laatua olevalla yhteiskunnallisuudella ja kiinnittymisellä tavalla tai toisella aikansa yhteiskunnallisiin keskusteluihin (Ruoho ja Saarenmaa 2011, 11). Halusin myös tarttua tutkija Laura Saarenmaan (2007, 67) ehdotukseen siitä, että ainaisten sukupuolirepresentaatioiden sijaan naistenlehtiaineistolta voisi kysyä myös yhteiskuntaan, talouteen ja politiikkaan liittyviä kysymyksiä. Kuten Maija Töyry (2002, 61–65) on todennut, suomalainen aikakauslehtiin kohdistunut tutkimus on ollut etupäässä feministisesti orientoitunutta naistenlehtitutkimusta, jossa naistenlehtiä on lähestytty useimmiten siitä näkökulmasta, millaista naiskuva ne representoivat ja millaisia naisyleisöjä ne puhuttelevat (Töyry 2002, 61–65). Aikakauslehtitutkimuksen tietokannasta löytyy tällä hetkellä 3582 tutkimusta, joiden aihepiiri liittyy kokonaan tai osittain aikakauslehtiin. Valtaosa aineistosta on suomalaisten yliopistojen, korkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen opinnäytteitä. Aikakauslehtisisältöä on käytetty tutkimuksen aineistona 368 tutkimuksessa. Olivia-lehdestä on tehty 11 tutkimusta (Aikakauslehtitutkimuksen tietokanta, Aalto University Media Factory), joista kolmessa on käytetty aineistona lehden sisältöä. Yksikään tutkimuksista ei ole yhteiskuntatieteellinen. Naistenlehtiä ja työelämää on tutkittu kansallisesti ja kansainvälisesti paljon, mutta harvemmin yhdessä. Siksi halusin yhdistää ne tässä työssä.

Tutkimuksen taustalla on keskustelu nykyisen työelämän muutoksen suunnista ja työn refleksiivisyyttä vaativasta luonteesta. Esimerkiksi Richard Sennett (2002) esittää, että nykyinen työelämä edellyttää työntekijöiltään monipuolisuutta, muuntautumiskykyä, avoimuutta muutoksille sekä riskinottokykyä. Ulrich Beck (1995) taas esittää, että nykytyölle tyypillistä on yksilöllisyyden korostus. Ihmisillä on yhä enemmän mahdollisuuksia koulutukseen ja parempiin työpaikkoihin, ja siksi olemme jatkuvasti erilaisten elämänvalintojen edessä. Myös Anthony Giddensin (1991) mukaan yksilö joutuu tekemään jatkuvaa valintaa erilaisten elämäntapojen välillä.

Näin ollen oman työn ja ammatin pohtiminen on vastaamista perustavanlaatuisiin kysymyksiin: Kuka olen? Minne olen menossa? Elämänvalintojen yksilöllistyminen ja

muutosta vaativa työelämä vaativat ihmistä luomaan itselleen elämäntarinan, jonka mielekkyyteen hän voi uskoa (Hänninen 1999, 42). Hannu L.T. Heikkisen (2001, 118) mukaan ymmärrämme itsemme kertomusten kautta – toisin sanoen rakennamme identiteettimme tarinoiden välityksellä. Siksi tarkastelen oikean ammatin löytymistä ja unelma-ammatin merkityksiä kerronnallisesta näkökulmasta.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää mitä ja miten Olivia-lehdessä kerrotaan unelma-ammattista sekä sitä, millaisia kulttuurisesti jaettuja merkityksiä näissä työelämän kertomuksissa on. Tutkimuskysymykseni on:

- ***Millaisia merkityksiä unelma-ammatti saa Olivia-lehden Oikeassa ammatissa -juttusarjassa?***

Vastaan tutkimuskysymykseeni laadullisen analyysin keinoin ja seuraavilla alakysymyksillä:

- ***Millaisia teemoja jutuissa on?***
- ***Millaisia kulttuurisia tarinatyyppkejä jutuissa esiintyy?***

Ensimmäinen alakysymys vastaa kysymykseen, *mitä* unelma-ammatin kertomukset pitävät sisällään ja toinen alakysymys siihen, *miten* siitä kerrotaan. Näitä tutkimalla saan vastauksen kysymykseen *millaisia* merkityksiä unelma-ammattiin liitetään. Tarkoitukseni on tarkastella työelämän kertomusten merkityssisältöjä.

Tutkimusotteeni on kerronnallinen sekä teoreettisella tasolla että analyysivälineen valinnassa. Tutkimus lähtee siitä ajatuksesta, että kertominen on ihmisyyteen olennaisesti kuuluvaa ja että tutkimalla näitä kertomuksia voidaan osoittaa, millaisia yleisiä ajattelutapoja, merkityksiä ja asenteita kertomuksen kohteena olevaan asiaan liittyy. Kertomuksen sosiaalitieteellisen tutkimuksen idea on Matti Hyvärisen (2006, 1-2) mukaan pitkälti siinä, että ”kertomuksilla on kulttuurisesti jaetut mallit, perinteet ja lajityypit. Kertominen on kulttuurisesti jäsentynyttä silloinkin, kun kerrotaan yksityisemmistä kokemuksista.”

Kerronnallisessa tutkimuksessa teoria voi olla joukko aikaisempi tutkimuksia, joiden pohjalta tutkija käy vuoropuhelua oman aineistonsa kanssa. Niin on myös tässä tutkimuksessa, jossa teoreettinen viitekehys muodostuu katsauksesta työelämän

ajankohtaisiin ja työni kannalta relevantteihin teorioihin. Teoria ja aineisto kulkevat läpi työn käsi kädessä.

Tutkimusraportti etenee tästä seuraavalla tavalla: Luvussa kaksi esittelen tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat. Teoreettisen viitekehyksen ensimmäinen osuus muodostuu katsauksesta nykyiseen työelämään, jossa määrittelen myös unelma-ammatin käsitteen. Toisessa alaluvussa tarkastelen kerronnallisuutta teoreettisena lähtökohtana ja pohdin sitä, mitä tarkoitetaan merkityksellä. Otan kantaa myös siihen, kuinka merkityksiä voi lähestyä kerronnallisesti.

Luvussa kolme esittelen tutkimuksen kontekstin ja aineiston. Tarkastelen ensin lyhyesti suomalaisten naistenlehtien roolia ja niiden luonnetta tutkimuksen kohteena, jonka jälkeen esittelen Olivia-lehden ja tutkimuksen aineiston, Oikeassa ammatissa - juttusarjan. Pohdin luvun lopuksi aineiston luonnetta kertomuksen näkökulmasta.

Luvussa neljä vuorossa on analyysivälineiden esittely. Ensimmäisessä alaluvussa tarkastelen kerronnallisuutta metodologisena lähtökohtana, jonka jälkeen kahdessa seuraavassa luvussa esittelen tekemäni analyysin konkreettisesti. Luvun lopuksi teen muutaman huomion tutkimuksen luotettavuudesta.

Luvussa viisi käyn läpi analyysin avulla löydetyt merkityssisällöt. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen teemat runsaiden tekstisitaattien kera ja teorian kanssa keskustellen. Toisessa tutustutan lukijan aineiston tarinatyyppeihin. Kolmen konstruoimani mallitarinan avulla esittelen tarinoiden kulttuurisesti jaettua luonnetta.

Raportin lopusta, luvusta kuusi, löytyy yhteenveto tutkimuksen tuloksista ja pohdintaa. Kyseisessä luvussa pohdin myös jatkotutkimuksen aiheita.

2 Unelma-ammatin jäljillä: teoreettiset lähtökohdat

Tutkimukseni paikantuu kahteen tutkimuskenttään, jotka esittelen tässä luvussa. Ensinnäkin se on toteutukseltaan ja teoreettiselta taustaltaan kerronnallinen. Toiseksi sen taustalla on keskustelu suomalaisesta työelämästä ja nykyisen työn refleksiivisestä luonteesta. Näin ollen katsaus työelämän tilaan ja tutkimukseen muodostaa taustan, jota vasten unelma-ammatin kertomuksia peilataan. Toisin sanoen teorian esittely toimii taustana, jota vasten aineistoa tarkastellaan ja välineenä, jonka avulla voidaan eheyttää aineistosta rakennettuja tulkintoja (Eskola & Suoranta 2000, 82–84.)

Esittelen tässä luvussa myös työni kaksi keskeistä käsitettä: merkityksen ja unelma-ammatin. Kaikista edellä mainituista muodostuu tutkimukseni teoreettinen viitekehys.

2.1 Katsaus nykyiseen työelämään

Työ on olennainen osa aikuisen ihmisen elämänkaarta. Ansiotyötä on perinteisesti pidetty tekijälleen toimeentulon lähteenä ja nykyään yhä enemmän myös itsensä toteutuksen välineenä. Lisäksi työ voidaan nähdä sosiaalisen järjestyksen perustana ja yhteiskuntaan osallistumisen väylänä. (Turunen 2009, 4.) Nykyinen työelämä on rankkaa: se vaatii työntekijältä paljon, mutta samalla sen loppumista pelätään. Myös rajanveto työn ja muun elämän välillä tuntuu olevan nykyään hankalaa (Ikonen 2010, 42.) Blom ym. (2001, 19) toteavat, että nykyinen työelämä on armottomampi ja ristiriitaisempi kuin koskaan aikaisemmin, ja sen takia työelämästä käydyt keskustelut ovat voimakkaasti esillä. Ei siis ole ihme, että työelämä askarruttaa ihmisiä niin mediassa kuin yhteiskuntatieteissäkin. Lehdet kertovat karuja tarinoita irtisanomisista ja loppuunpalamisista, mutta toisaalta ne julistavat työn merkityksellisyyden ilosanomaa ja kirjoittavat työelämän menestyjistä. Tutkimuksen parissa puolestaan keskustellaan esimerkiksi tietotyöstä (esim. Blom ym. 2001, Castells 2006), työnteon muotojen epätyypillistymisestä (esim. Julkunen & Nätti 2004, Vähämäki 2007), uudesta työstä (esim. Sennett 2002, 2007), työn feminisoitumisesta (esim. Bradley & Healey 2008, Jokinen 2005) ja joustavuudesta (esim. Mamia & Melin 2006).

Raija Julkunen (2003, 432) kritisoi sitä, että monimuotoisuudestaan huolimatta Suomessa työelämästä keskustellaan usein kielteiseen sävyyn. Esillä ovat hänen mukaansa esimerkiksi työn yleinen epävarmuus, epätyypilliset työsuhteet, pätkätyöt, työaikojen venyminen ja loppuun palaminen. Vähemmälle huomiolle jäävät työelämän myönteiset kehityskulut – vaikka sellaisiakin on. Esimerkiksi Tilastokeskuksessa on vuodesta 1992 asti kerätty säännöllisesti laajoja aineistoja suomalaisten työoloista (Työolobarometrit) ja näiden tutkimusten mukaan moni asia suomalaisilla työpaikoilla on kohentunut: työn organisointia ja johtamista on kehitetty, tasa-arvo on lisääntynyt, ja työ antaa monelle aikaisempaa enemmän mahdollisuuksia kehittyä ja vaikuttaa. (Jokinen & Saaristo 2002, 105.)

Toisaalta työolobarometrit kertovat samanaikaisesti toisenlaisesta kehityksestä kuten kiireestä ja aikapulasta. Myös epävarmuus, kilpailu, määräaikaiset työsuhteet ja työpaikkojen sosiaaliset riidat ovat lisääntyneet. Työ rasittaa henkisesti entistä enemmän. Varsinkin naiset kokevat työpaikkojen kielteisten piirteiden lisääntyneen. (Em, 105.) Erityisen huolestuttavaa on, että vuoden 2001 jälkeen työn mielekkyys on koettu jatkuvasti huonommaksi. Aikaisempaa useampi tuntuu epäilevän sitä, onko työn tekemisessä mitään järkeä. (Jukka & Ylöstalo 2007, 9.) Ongelmista huolimatta, tai niistä johtuen, palkansaajat kuitenkin arvostavat ansiotyötä ja omaa työtään entistä enemmän (Jokinen & Saaristo 2002, 105).

Raija Julkunen (2008) mukaan nykyistä työelämää leimaa paradoksaalisuus. Samaa voidaan sanoa tutkimustuloksista: työelämä on joko huonontunut tai parantunut riippuen siitä, keneltä kysytään. Suomessa työelämän tilasta myönteisestä suunnasta ovat raportoineet esimerkiksi Juha Antila ja Pekka Ylöstalo (2002), joiden proaktiivisuustutkimus osoitti, että työntekijät kokevat työnsä mielekkäiksi työpaikoissa, joissa he saavat itse vaikuttaa omiin mahdollisuuksiinsa. Myös Tuomo Alasoini (2010) osoittaa tilastojen avulla tutkimusraportissaan *Mainettaan parempi työ*, että työelämän synkkä kuva ei pidä suinkaan paikkaansa. Toisen ääripään edustajana voidaan pitää Juha Siltalan tutkimusta *Työelämän huonontumisen lyhyt historia* (2004), joka pyrkii laajan empiirisen aineiston avulla osoittamaan kaikki mahdolliset ”huonontumiset”. Myös kansainvälinen tutkimus on ristiriitaista. Osa teoreetikoista näkee uuden työn aiheuttavan jatkuvaa epävarmuutta (esim. Sennett 2002), osa taas julistaa sen tarjoavan ihmisille luovuuden

ja vapauden mahdollisuuksia (esim. Giddens 1991). Yhteistä työelämän tarkastelulle näyttää kuitenkin olevan muutoksen korostaminen.

2.1.1 Työelämä muutoksen kourissa

Raija Julkusen (2008, 12) mukaan työn yksittäisiä trendejä on helppo luetella, mutta kokonaiskuvan hahmottaminen ei ole yhtä helppoa. Nykyistä keskustelua tuntuu luonnehtivan ajatus muutoksesta tai murroksesta, jolle ei ole yhtä tulkintaa tai nimeä. Yksi tapa kuvata muutosta ovat olleet hänen mukaansa erilaiset post-käsitteet kuten jälkimoderni tai jälkiteollinen. Kun nykyisyyttä ei osata nimetä millään ylivoimaisella tavalla, on tullut tavaksi puhua uudesta työstä tai työn uudesta järjestyksestä (esim. Sennett 2002). Joka tapauksessa työelämän tutkimus painottuu pitkälti tämän muutoksen tulkintaan. Julkunen (Em, 20) sanoo, että 2000-luvun työtä luonnehtii parhaiten sen vertaaminen hybridiksi tai mosaiikiksi, jonka ytimenä on subjektivoituminen. Hän luonnehtii sitä näin:

Työ on rutiinia ja liikkuvuutta, tylsyyttä ja kiinnostavuutta, valvottua ja vapaata, ositettua ja kokonaista, ammattien hajoamista ja ammattien jatkuvuuksia. Siinä viihdytään ja siinä kärsitään. Se on myös globaalisti eriytynyttä, luokkaistunutta, sukupuolistunutta ja rodullistunutta, siis erilaista eri paikoissa ja yhteiskuntaluokissa, miehillä ja naisilla.

Julkunen ja Nätti (1994, 11–17) kuvaavat suomalaisten työelämän murrosta työmarkkinoiden eriytymisenä ja epävakaistumisena. Epätyypillisten työteon muotojen, kuten osa-aikatöiden ja pätätöiden, osuus on kasvanut ja vakaat työsuhteet vähentyneet. Samoin ruumiillista kestävyyttä vaativa työ on väistymässä ja tilalle on tullut monitaitoisuus, valmius oppia uusia tehtäviä, liikkua ja joustaa (Julkunen 2000, 226–228). Joustavuus yhdistetään usein juuri työsuhteiden ja työnteon muotojen epävakaistumiseen (Julkunen 2008, 109).

Työn epätyypillistyminen on julkisuudessaakin saanut rinnalleen prekariaatin käsitteen. Sillä viitataan työvoimaan, joka kokee nykyisen palkkatyöyhteiskunnan puitteissa jatkuvaa epävarmuutta oikeuksista, toimeentulosta ja tulevaisuudesta. (Julkunen 2008, 112.) Näistä työn epävarmoista ja uusista muodoista puhutaan usein pätätöiden, määräaikaisten, epätyypillisten työsuhteiden ja työsuhteiden yleisen epävarmistumisen

yhteydessä. Prekarisoitumisen nähdään vaikuttavan koko elämään. Työ on yhä itsenäisempää, monitehtäväistä ja subjektiivista. Työn persoonallistuminen merkitsee työntekijän suurempaa sitoutumista työhönsä, mikä näkyy muun muassa ahdistuksen, masennuksen, stressin ja loppuun palamisen lisääntymisenä. (Vähämäki 2007, 256–263.)

Julkunen (2008, 113) huomauttaa, että prekarisoituminen ei tarkoita vain kaikenlaisen epävakauden lisääntymistä, vaan on teoriaa koko yhteiskunnasta ja työn muutoksesta. Uuteen työhön liitetään käsitteitä kuten subjektivoituminen, feminisoituminen ja affektivoituminen. Työn subjektivoitumisella tarkoitetaan työn riippuvuutta tekijästään. Työntekijä ilmaisee subjektiivisuutta työssään käyttämällä osaamistaan, taitojaan, tunteitaan ja motivaatiotaan, osallistumalla päätöksen tekoon ja vastuun jakoon ja tekemällä tämän kommunikoiden toisen kanssa. Töihin joutuvat työntekijän kaikki mahdolliset kyvyt ja taidot, ei vain ammattitaito. (Em. 2008, 120–122.) Näin ollen työ tunkeutuu yhä syvemmäs minuuteemme eikä siitä enää pysty irtaantumaan samalla tavoin kuin joskus aikaisemmin.

Kuten yllä todettiin, työ seuraa meitä kaikkialle ja on aina läsnä. Uuteen työhön ja subjektivoitumiseen kietoutuu siten myös kysymys ajasta. Raija Julkunen, Jouko Nätti ja Timo Anttila (2004) pohtivat oikeutetusti sitä, että onko syntymässä uusi jälkiteollinen aikajärjestys. Työ valtaa koulutettujen ihmisten yksityiselämää, eikä rajaa työn ja vapaa-ajan välille ole helppo vetää. Puhutaan ajan puutteesta ja kiireen kokemuksesta sekä työn ja perheen yhteensovittamisesta. Yksi mielenkiintoisimmista työn muutoksen ja sen merkityksen tulkinnoista on Arlie Hochschildin tutkimus *Time Bind* (1997), jossa hän esittää, että perhe jää työn kanssa kilpaillessaan häviölle. Hochschildin mukaan tätä edistää yleinen yhteiskunnallinen ilmapiiri, joka vahvistuu markkinatalouden kovenevassa kilpailussa. Lopulta käy niin, että työstä alkaa tulla se paikka, jossa viihdytään. Siitä tulee kuin koti, sillä työhönsä sitoutuneet ovat työpaikallaan kuin kotonaan. Samalla kodille käy päinvastoin: se on paikka, jonne tullaan tekemään toista työvuoroa eli hoitamaan välttämättömimmät kotityöt. (Jallinoja 2004, 76–77.) Aikavääristymä saattaa johtaa myös siihen, että uran suosiminen lykkää naimisiinmenoa ja lasten hankkimista, sillä uudessa työssä aika on ainoa uusiutumaton luonnonvara (Florida 2005, 233–240). Aika on muuttunut tavaraksi, mutta ajankäytön äärimmäinen tehostaminen ei enää tapahdukaan työpaikalla, vaan kotona (Hochschild 1997). Riitta

Jallinoja (2006) huomasi, että myös Suomessa tämä eetos oli nähtävissä, sillä perhe nousi julkisen keskustelun ja huolen aiheeksi. Hän kuvaa familistisen käänteen käsitteellä sitä, kuinka perheen asema nähtiin uhkana ajalle tunnusomaiseksi tulleen yksilöllisyyden korostamiseen. Perheen nähtiin edustavan hyvää yhteisöllisyyttä ja runsaan työnteon taas toimintaa, joka tuhoaa perheen. Olennaista Jallinojan (Em, 174) mukaan keskustelussa oli se, että perhe otettiin mukaan työelämän muutosten tarkasteluun.

Palkkatyö kilpailee kodin, perheen ja henkilökohtaisen elämän kanssa paitsi ajasta myös asiana, joka tuottaa ihmisille itsearvostusta ja onnea. Affektiivisen työn käsitteellä viitataan työn näkymättömään, immateriaaliseen puoleen. Työtä tehdään palkan lisäksi sitoutuneisuuden, omistautuneisuuden ja yhteisöllisyyden vuoksi. Työ on itsessään tyytyväisyyden lähde eikä pelkkä väline. (Nikunen 2012, 177–178.)

Työelämän feminisoitumisella viitataan moneen asiaan. Aluksi sillä tarkoitettiin naisille tyypillisten – osa- ja määräaikaisten – työsuhteiden yleistymistä. Sillä tarkoitetaan myös sitä, että naiset ovat astuneet perinteisesti miesvaltaisille aloille ja ammatteihin. Kolmanneksi sillä viitataan siihen, että nykytyö edellyttää naisellisia ominaisuuksia: kykyä ja taipumusta palvella, miellyttää, neuvotella ja olla miellyttävä. (Jokinen 2005, 82.) Eeva Jokinen (Em, 83) puhuu feminisoitumisen sijaan kotitöistymisestä eli työelämän muuttumisesta yhä enemmän kotityön kaltaiseksi. Hänen mukaansa se tarjoaa näkökulman nykyisen työn vaatimuksiin. Jussi Vähämäen (2007, 246–247) mukaan nykytyössä yhä useammin vaadittava kokonaisvaltainen hoivan, huolenpidon ja läsnäolon vaatimus on historiallisesti kerrostunut erityisesti naisiin. Heitä tarvitaan työelämässä erityisesti naisina, ei vain sukupuolineutraalina työvoimana.

Työ muuttuu siis yhä enemmän naisten suorittaman kotityön kaltaiseksi ja siirtyy samalla lähemmäs kodin ja vapaa-ajan aluetta. Richard Sennett (2007, 11–12) esittää, että epävakaat ja alati muuttuvat työmarkkinat edellyttävät selviämistä kolmenlaisesta haasteesta. Ensimmäisessä haasteessa on kyse ajasta: kuinka hallita ihmissuhteiden lyhytkestoisuus ja oma itsensä, kun kaiken aikaa siirtyy työstä toiseen, tehtävästä toiseen ja paikasta toiseen? Toinen haaste koskee lahjakkuutta; kuinka oppia uusia taitoja, kuinka hyödyntää potentiaalisia kykyjään maailmassa, joka vaatii jatkuvaa muuttumista? Kolmannessa haasteessa taas on kyse periksi antamisesta: kuinka päästää irti menneisyydestä ja aikaisemmista kokemuksista?

Uuden työn airuena tunnettu Sennett (2002, 2007) sanoo nykyisen työelämän tuottavan epävarmuutta. Hänelle työn uudet muodot edustavat lyhytjäteistä, pinnallista ja pirstaloitunutta ihmistä riistävää järjestelmää. Sennettin mukaan nykyinen joustamista ja riskinottoa vaativa työelämä tarjoaa johdonmukaisen urapolun sijaan epävarmuutta ja epäonnistumisen pelkoa. Nykyajan työelämä edellyttää työntekijöiltään monipuolisuutta, muuntautumiskykyä, avoimuutta muutoksille, riskinottokykyä ja entistä suurempaa riippumattomuutta virallisista säännöksistä ja muodollisuuksista. Enää ei ole olemassa mitään johdonmukaista urapolkua, jota tulisi seurata. Kokoaikainen palkkatyösuhte ei ole enää samanlainen ideaali tai itsestäänselvyys, ja sen myötä omat elämänvalinnat ovat jatkuvan tarkastelun kohteena.

2.1.2 Työ itsensä toteuttamisen välineenä

Kuten edellä todettiin, kuvataan nykyistä työelämää teoreetikosta riippuen esimerkiksi myöhäismoderniksi (esim. Giddens 1991) tai jälkimoderniksi (esim. Beck 1992). Yhteistä näille aikalaisdiagnooseille on, että työelämä nähdään muutoksen kourissa. Nämä ajankuvat antavat ymmärtää, että siinä missä teollisessa yhteiskunnassa ihminen halusi turvallisen työsuhteen ja vakaan elämän, jälkiteollisessa yhteiskunnassa nämä tarpeet ovat saaneet väistyä erilaisten itsensä toteuttamisen tarpeiden tieltä (Koivumäki 2009, 102).

Ulrich Beck kutsuu nykyisiä työmarkkinoita ”epävarmuuden pelikentäksi” (2000, 68–72). Yhteiskunnan muutos näkyy Beckin mukaan juuri työn ja toimeentulon organisoitumisessa. Me elämme yhteiskunnassa, jossa vuokratyö ja epäsäännölliset työsuhteet yleistyvät ja tuotanto sekä työsuhteet muuttuvat lyhytjännitteisimmiksi. Epävakaistuminen näkyy hänen mukaansa esimerkiksi työn ja työn ulkopuolisen välisen suhteen hämärtymisinä. Ihmisten elämässä on entistä enemmän hetkiä, jolloin tehdään esimerkiksi päätkätöitä, ollaan uudelleenkoulutettavana tai väliaikaisesti kotona. (Beck 1992, 139–149.)

Manuell Castells (1996, 265) pitää nykyisen työn keskeisenä kehityspiirteenä yksilöllistymistä. Myös Beckin (1992, 127–138) mukaan yksilöllistyminen on nyky-yhteiskunnalle leimallista. Ihmiset voivat aiempaa vapaammin suunnitella ja järjestää oman elämänsä – valikoida eri elämäntyylien, sosiaalisten suhteiden ja identiteettien

välillä. Tämän yksilöllistymisen myötä ihmisten elämäntarinoista tulee refleksiivisiä. Anthony Giddens (1991, 5-34) on samoilla linjoilla ja toteaa, että refleksiivisyys on nyky-yhteiskunnan vallitseva piirre, joka näkyy erityisesti yksilöllisellä tasolla. Tällä hän tarkoittaa sitä, että nykyinen yhteiskunta haastaa ihmisen refleктоimaan jatkuvasti omaa itseään ja (työ)elämäänsä. Ihmiset joutuvat päivittäin vastaamaan kysymykseen ”kuinka minun tulisi elää?”

Tämän yksilöllistymispuheen puitteissa muun muassa Sennett (2002) esittää, että aikamme työkuulttuuri kuten muukin kulttuurinen eetos on lyhyiden ajanjaksojen, kertakäyttöisyyden ja sitoutumattomuuden läpäisemää. Raija Julkunen (2000, 223) korostaa, että epävarmuuden kasvu ei suinkaan romuta työyhteiskunnan arvoja. Ne ovat ihmisille edelleen hyvin tärkeitä. Yksilöllistynytkin ihminen arvostaa omaa työtään, onhan se yksilöllisessä elämässä yksi mahdollisuuksia lisäävä tekijä. Työn arvostus näkyy työntekijöiden työlle asettamien vaatimusten ja työn merkityksen lisääntymisenä. Työ ei ole enää ”pelkkää työtä”, vaan siltä vaaditaan emotionaalista palkitsevuutta, mahdollisuutta itsensä toteuttamiseen sekä yksilölliseen ja sosiaaliseen kehittymiseen (Julkunen ym. 2004).

Se, että työltä vaaditaan aiempaa enemmän, liittyy myös suomalaiseen työeetokseen. Suomalaista työkuulttuuria on tyypillisesti leimannut kovuus, jopa hulluus. Esimerkiksi suomalaista työtä kulttuurisena muotona tarkastellut Matti Kortteinen (1992) on kuvannut suomalaisen palkkatyön kulttuurista perustaa pärjäämisen ja kunnian eetoksen termeillä. Selviytyminen työelämässä on katsottu kunnia-asiaksi, sillä ellei selviydy, menettää kasvonsa. Kortteisen mukaan tämä eetos on merkittävä osa kollektiivista merkityksenantoprosessia. Titta Tuohinen (2010, 34) on tutkinut työeetoksen muuttumista ja esittää, että vanhemmat ikäpolvet pitävät työntekoa sinänsä arvokkaana, kun nuoremmat painottavat minälähtöisempiä kriteerejä kuten työn mielenkiintoisuutta, itsetoteutusta, elämyksellisyyttä, hyviä työkavereita sekä työn ja vapaa-ajan yhteensovittamisen tärkeyttä. Työhön ja työelämään kiinnittävä eetos ei enää rakennu ankaran protestanttisen työn eetokselle tai puurtamisen ja raatamisen mentaliteetille, vaan enemmänkin itsetoteutuksen mahdollisuuden varaan. Pakon edessä pärjäämisen sijaan uskalletaan sanoa ääneen, että elämässä pitää olla työn lisäksi muutakin sisältöä (Julkunen ym. 2004, 166–168).

Richard Florida (2005) puolestaan esittää, että nykyisen työelämän eetoksena on luovuus. Hänen mukaansa muutoksen on pannut liikkeelle ihmisten luovuuden nousu, joka on taloutemme ja yhteiskuntamme keskeisin tekijä. Luovaan eetokseen kuuluu luovuuden, yksilöllisyyden, erilaisuuden ja saavutusten arvostaminen. Siinä, missä ihmiset ennen rakensivat identiteettinsä käyttäen lähtökohtana yhteiskunnallisia perusluokkia: työ, työnantaja ja perhesuhteet, nykyään identiteetti luodaan lukemattomien luovien toimintojen muodostaman sekalaisen vyyhdin pohjalta. Luovan luokan elämäntyö voidaan kiteyttää kiihkeäksi elämysten metsästykseksi ja ihanteena on, että myös työelämä on täynnä intensiivisiä, laadukkaita ja moniulotteisia elämyksiä. (Em, 261–263.)

Julkunen ym. (2004, 17) toteavat, että itsensä toteuttamisen ja kehittämisen puhetapa on nimenomaan keskiluokkaan liitetty kulttuurinen odotus. Työelämän muutosten myötä keskiluokkaisen elämän mahdollisuudet ja tietoisuus siitä ovat laajentuneet. Eikä kysymys ole vain mahdollisuuksista vaan normatiivisista odotuksista: keskiluokkaisen elämän kuuluu olla monipuolinen. Holvaksen ja Vähämäen (2005, 35) mukaan onkin syntynyt uusi keskiluokka, joka koostuu raatajien sijaan ”kuluttajista, shoppailijoista, harrastajista ja turisteista”. Florida esittää, että tähän luovaan ryhmään lukeutuu jo niin paljon ihmisiä, että voidaan puhua luovasta luokasta. David Brooks (2000) puolestaan kutsuu tätä luovaa luokkaa ”boboiksi”, joka juontaa juurensa sanoihin bohemian bourgeois eli boheemi porvari. Kutsutaanpa tätä individualistista ja yksilökeskeistä luokkaa sitten luovaksi luokaksi, uudeksi keskiluokaksi tai boboiksi, luonnehditaan sen edustajan elämän tärkeimmäksi tavoitteeksi usein itsensä jatkuva kehittäminen. Työ ja harrastukset tukevat toisiaan, ja niiden välinen raja hämärtynyt. Brooks (2000, 49, 138) kuvailee uuden keskiluokan parasta mahdollista työtä ammatiksi, joka sallii luovan ilmaisun ja tarjoaa hyvän palkan. Ihanteellisinta on, jos rahan voi ansaita ”siinä sivussa” samalla kun toteuttaa luovaa visiotaan. Bobolle työ on koko inhimillisen olemuksen ilmaisua.

Työkeskeisen eetoksen ”vastustaminen” näkyy mielenkiintoisesti myös keskiluokan työn merkityksellisyyden vaatimuksissa. Julkunen ym. (2004, 235) ovat huomanneet, että vaikka työ on merkittävä sekä toimeentulolle että identiteetille, tarjoaa se keskiluokalle yllättävän harvoin elämän tärkeän asian. Merkityksellisyydestään huolimatta työ ei ole koko elämä ja työlle omistautumisen sijaan ”elämässä pitää olla muutakin”. Tämän voi

tulkita työaikojen pitenemisen, kilpailun ja menestyksen vastaiseksi reaktioksi. Tämä normi lävistää niin yhteisiä mielialoja kuin yksilöllisiäkin haaveita ja näkyy keskiluokassa monipuolisuuden vaatimuksena: elämään tulee sisällyttää myös koti, parisuhde, lapset, sosiaalinen elämä, kansainvälisyys, liikunta ja kulttuuri. (Em, 233–245.)

Tässä luvussa todettiin, että nykyiset työmarkkinat tarjoavat satunnaisuutta ja suunnittelemattomuutta, jonka Jakke Holvas ja Jussi Vähämäki (2005) kiteyttävät paradoksiin ”on oltava kiinnostunut kaikesta sitoutumatta mihinkään liian pitkäksi aikaa”. Kun työ nähdään itsensä toteuttamisen välineenä, työntekijän hyvyys ja osaaminen mitataan hänen viimeisimmän projektinsa onnistumisella. (Jokinen & Saaristo 2002, 104). Refleksiivisyyden ja yksilöllistymisen myötä työmarkkinoille sijoittumisesta on tullut entistä vaativampaa, sillä periaatteena on, että jokainen kantaa itse vastuun työstään ja urastaan. Menestyksen katsotaan olevan kiinni jokaisen omista avuista ja perustuvan yksilöiden haluihin, kykyihin ja ominaisuuksiin. (Julkunen 2000, 223.)

2.1.3 Oikea ammatti – unelma-ammatti?

Kuten edellisessä luvussa todettiin, voi työ olla itsensä toteuttamisen väline ja tuottaa yksilön elämälle merkitystä. Työelämän muutokset vaikuttavat yksilöön niin, että siinä missä työssä ennen oli suojaavia turvakehiä, nyt vaatimukset tähtävät suoraan henkilöön (Julkunen 2008, 11). Omalta osaltani osallistun keskusteluun työelämän luonteesta ja työn merkityksestä unelma-ammatin kautta. Tässä luvussa selitän tarkemmin, mitä tarkoitan unelma-ammatin käsitteellä.

Törmäsin käsitteen määrittelyssä heti aluksi haasteeseen, sillä en löytänyt tai keksinyt sille mitään sosiaalitieteellisesti vakiintunutta määritelmää. Oli siis lähdettävä liikkeelle rinnakkaiskäsitteistä ja yrittää niiden avulla muodostaa kuva siitä, mitä unelma-ammattilla tarkoitan. Unelma-ammattiin voi viitata mielekkäänä (esim. Antila 2006) tai hyvänä työnä, kutsumuksena, intohimoammattina tai kuten se Olivia-lehdessä määritellään: ”oman työjuttunsa löytämisenä”. Työelämän tutkija Kirsi LaPointe (2014, 18) kehottaa välttämään kutsumuksen ja intohimon kaltaisia suureellisia termejä ja puhumaan mieluummin työn mielekkyydestä. Työn mielekkyys on noussut keskusteluun vasta aivan viime vuosina (Ylöstalo 2009, 88).

Olivia-lehden brändikirjan mukaan unelmatyö on ”onnistumisia, oivalluksia ja työstä nauttimista”. Unelma-ammatin käsite voi kytkeytyä siis työtyytyväisyyteen, työhyvinvointiin, käsitykseen hyvästä työstä, työn iloon ja työn imuun (Antila 2006). Pirttilän ja Nikkilän (2007, 83) mukaan mielekäs työ on merkityksellistä, eettisesti hyväksyttävää ja sellaista, jossa tekijä voi käyttää ja kehittää omaa osaamistaan laajalaisesti ja syvällisesti. Tällainen työ motivoi tekijää ja se on palkitsevaa. Pekka Ylöstalo esittää, että työn mielekkyys on käsitteenä ja empiirisenä asiana laajempi kuin työtyytyväisyys tai työmotivaatio (2009, 90). Näin ollen työn mielekkyys on käsitteenä lähimpänä sitä, mihin tähtään unelma-ammattilla. Siinä työ otetaan huomioon osana muuta elämää ja itsensä toteuttamisen mahdollisuuden välineenä (Ylöstalo 2009, 90).

Tilastokeskuksen työolobarometrissä (Lyly-Yrjänäinen 2012) puolestaan puhutaan ihannetyöstä, mutta viitataan mielestäni samaan asiaan: ”Siinä opitaan uutta, voidaan vaikuttaa omaan työhön, kehitetään toimintatapoja, uudistutaan ja viihdytään. Työkavereiden ja esimiehen tuki, avoin vuorovaikutus sekä ammattitaitoinen johtaminen kertovat toimivista sosiaalisista suhteista, hyvästä yhteistyöstä ja luottamuksesta. Työn ja perheen ja muun sosiaalisen elämän tasapaino on tärkeää, jotta työtä haluaisi ja jaksaisi tehdä elämän eri vaiheissa.”

Oliviassa unelma-ammattiin liittyy olennaisesti myös oman paikan löytäminen, jonkinlainen oivallus siitä, että on oikeassa paikassa. Jeffrey Jensen Arnett (2004, 149–150) vertaa vähän samaan tyyliin oikean ammatin löytymistä rakkauteen. Nuoruudessa kokeillaan ensin kaikenlaista, kunnes lopulta löydetään se oikea, johon halutaan sitoutua. Arnett määrittelee unelma-ammatin työksi, joka on tyydyttävää ja ilmaisee henkilön identiteettiä. Hänen mukaansa nuoret aikuiset etsivät työtä, jossa he voivat löytää itsensä ja tehdä samalla mahdollisesti jotain hyvää muillekin. Arnett toteaa, että usein ensimmäisten työpaikkojen tarkoitus on vain taata toimeentuloa ja vasta myöhemmässä vaiheessa kuvaan tulee muita työltä toivottuja ominaisuuksia. Arnett väittää, että työlle ladataan yhtä kovia odotuksia kuin rakkaudellekin. Unelma-ammattia etsiessä kysytään seuraavia kysymyksiä: ”Mitä minä todella haluan tehdä? Missä minä olen hyvä? Millaisesta työstä nautin eniten? Miten kykyni ja haluni kohtaavat tarjolla oleva työmahdollisuudet?”

Suurista kysymyksistä huolimatta unelma-ammattissa työskentely ei tarkoita sitä, että pursuaisi joka hetki rakkautta työtään kohtaan. Unelmatyön ominaisuuksien suhteen

suomalaiset ovat jopa vähän vaatimattomia. Työn mielekkyyttä tutkinut Juha Antila (2006) esittää, että suomalaisten palkansaajien mielestä työ saa olla kovaakin, kunhan työskentelyolosuhteet ovat kunnossa ja työn sisältö mielekästä. Työssä olisi hyvä olla myös ”oma juttu”, jonka kautta itseä voi toteuttaa. Tärkeää on kuitenkin se, että työ ei ole ”pelkkää työtä”, vaan se palkitsee emotionaalisesti ja tarjoaa mahdollisuuden itsensä toteuttamiseen sekä yksilölliseen ja sosiaaliseen kehittymiseen (Julkunen ym. 2004). David Brooks (2000) taas määrittelee ihannetyön sellaiseksi, joka mahdollistaa jatkuvan itsensä kehittämisen, on luovaa ja johon tarvitaan usein korkeakoulututkinto.

Teemu Turunen (2012, 23) lähestyy mielekästä työtä työorientaation ja työhön kohdistuvien odotuksien määritelmillä. Ensimmäisellä hän tarkoittaa työntekijöiden työhön sitoutumista ja jälkimmäisellä palkansaajien työltään odottamia asioita ja ominaisuuksia. Hänen tutkimuksensa nuorten palkansaajien työhön sitoutumisesta osoittaa, että työtä ei tehdä ainoastaan taloudellisista syistä, vaan siinä on myös jotain taloudellisen yli ulottuvaa: kutsutaan sitä sitten työn imuksi tai työn sisältöihin suuntautumiseksi. Tässä työssä sitä voi kutsua unelma-ammattiksi.

Kun koko tämän työelämää käsitelleen luvun osat suhteuttaa toisiinsa eli katsoo unelma-ammattia nykyisen työelämän valossa, voi sen kiteyttää niin, että työ on muuttunut ”kovemmaksi, mutta kivemmaksi” (Ylöstalo 2009, 80). Tässä työelämää käsittelevässä luvussa todettiin, että työelämässä ei enää ole tarjolla yhtä paljon ennakoitavuutta ja turvallisuutta luovia pysyväisluonteisia rakenteita kuin menneinä vuosikymmeninä. Sen sijaan kyky hallita omaa työtä, työn tekemisen tapaa, työuraa ja suhdetta työhön on keskeinen edellytys sille, että ihminen selviytyy nykyisessä työelämässä. (Järvensivu 2014, 7.) Työn mielekkyys ja merkitys ovat nousseet yhä tärkeämmäksi työlle asetetuista vaatimuksista ja refleksiivisyyden myötä työ on entistä selvemmin riippuvainen tekijästään. Työelämän muutoksen ja refleksiivisen luonteen voi nähdä myös positiivisena muutuskulkuna ja mahdollisuutena: itsensä peliin laittamisena ja itseilmaisuna. Työ voi vaivan ja piinan sijaan olla sellaista, missä voi toteuttaa ja kehittää itseään, omia potentiaalejaan ja kykyjään. Yksi tapa, jolla ihmiset ilmaisevat itseään ja rakentavat elämäänsä – myös työelämäänsä – juonta ja jatkumoa, ovat kertomukset. Seuraavaksi suunnistan unelma-ammatin jäljille kerronnallisuuden kautta.

2.2 Kerronnallisuus

Unelma-ammatin merkityksiä tarkastelevan tutkielmani tutkimusote on narratiivinen eli kerronnallinen. Tutkimus lähtee siitä ajatuksesta, että kertominen on ihmisyyteen olennaisesti kuuluvaa ja että tutkimalla näitä kertomuksia voidaan osoittaa, millaisia yleisiä ajattelutapoja, merkityksiä ja asenteita kertomuksen kohteena olevaan asiaan liittyy (Hyvärinen 2006, 1-2). Tässä luvussa lähestyn kerronnallisuutta teoreettisesta näkökulmasta ja luvussa neljä esittelen tarkemmin kerronnallisen analyysimenetelmäni.

Narratiivisuuden käsite on peräisin latinan kielestä: *narratio* tarkoittaa kertomusta ja *narrare* kertomista. Käsitteille ei ole vakiintuneita suomenkielisiä nimityksiä. (Heikkinen 2001, 116.) Narratiivisuuden synonyymina voidaan käyttää tarinallisuutta (Hänninen 1999) tai kerronnallisuutta (Hyvärinen 2006). Hyvärinen suosittelee ymmärrettävyyden vuoksi käytettäväksi kerronnallisuuden tutkimusta, koska kyse on nimenomaan kertomuksista ja niiden paikasta ihmisen elämässä. Itse käytän narratiivisuutta ja kerronnallisuutta melko vapaasti toistensa synonyymeinä¹. Erotan kuitenkin Hännisen (1999, 20–22) ja Hyvärisen (2006, 2) tapaan tarinan ja kertomuksen toisistaan. Hyvärisen mukaan tarina on kertomuksessa ilmenevä tapahtumankulku ja samasta tarinasta voi olla monta kertomusta. (Em.) Hännisen mukaan kertomus on tarinan kielellinen esitys merkkien muodossa. Tarina itsessään on abstraktio. (Em.) Kertomuksella on tarinasta poiketen aina jokin media, esittämisen tapa ja järjestys (Hyvärinen 2006, 3).

Kerronnallisuuden voi käsittää tieteellisessä keskustelussa Heikkisen (2001, 118–125) mukaan ainakin neljällä eri tavalla. Ensinnäkin sillä voidaan viitata tiedonprosessiin: tietämisen tapaan ja luonteeseen. Toiseksi kerronnallisuuden käsitettä käytetään kuvaamaan tutkimuksen aineiston laatua. Kolmanneksi kerronnallisuudella voidaan tarkoittaa aineiston analyysitapaa. Neljäs tapa käsittää kerronnallisuus on sen käytännön merkitys esimerkiksi ammatillisena työvälineenä. Omalla kohdallani kerronnallisuus toteutuu sekä teoreettisena viitekehystenä, narratiivisena aineistona että aineiston analyysitapana.

¹ Pysin käyttämään Matti Hyvärisen neuvon mukaan kerronnallisuutta. Jos kuitenkin lainaamani lähde (esimerkiksi Hannu L.T. Heikkinen) käyttää narratiivisuuden käsitettä, teen samoin.

Narratiivinen tutkimus on monikerroksista, monitieteistä ja metodeja yhdistävää (Andrews ym. 2008, 12). Kerronnallisen tutkimuksen juuret ovat monihaaraiset ja ulottuvat monille eri tieteenaloille kirjallisuudentutkimuksesta sosiaalitieteisiin (Hänninen 1999). Viime vuosikymmeninä kerronnallisuus sekä tieteellisenä näkökulmana että tutkimusmenetelmänä on noussut sosiaalitieteissä niin merkittäväksi suuntaukseksi (Andrews ym. 2008, 2), että voidaan puhua narratiivisesta käännteestä (Heikkinen 2001, 116).

Sosiaalitieteissä kerronnallinen lähestymistapa asettuu laadullisen tutkimuksen kenttään (Aaltonen & Leimumäki 2010, 119) ja liittyy väljästi sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka peruslähtökohtana on ajatus siitä, että sosiaalinen todellisuus tuotetaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Näin ollen sekä kielenkäyttö että kertomukset ovat yksi tärkeimmistä sosiaalisen todellisuuden kuvaamisen, ylläpidon ja muuttamisen välineistä. (Berger & Luckmann 2002.) Kerronnallisuutta on pidetty mielekkäänä lähestymistapana sen vuoksi, että kertomukset paitsi avaavat näkökulman ihmisen subjektiiviseen kokemukseen, on kertominen myös sosiaalista toimintaa, johon vaikuttavat kulttuurisesti määräytyvät mallit ja kerronnan lajit (Hyvärinen 2006).

Hyvärinen (2006, 1) selittää kerronnallisen tutkimuksen suosiota kertomuksen moninaisuudella: Kertomusten kautta voidaan ymmärtää ja hallita menneisyyttä, ihmisten identiteetit rakentuvat suurelta osin kertomuksina ja kertomukset suuntaavat toimijoita tulevaisuuteen. Kertomus on tietämisen muoto, joka on kenties ihmisen tärkein väline ajallisuuden ymmärtämisessä. Kertomus on kommunikaatiota ihmisten välillä. Kertomus jäsentää eettistä paikkaamme maailmassa. Kertomus on myös vuorovaikutuksen väline, sillä kertomalla jaetaan ja tehdään ymmärrettäväksi kokemuksia, luodaan luottamusta ja ylläpidetään ryhmiä. Kertomus on vastaus kysymykseen, kuka minä olen.

Kerronnallisen tutkimuksen suosiota voi selittää siis edellä mainittu ajatus siitä, että me tulkitsemme maailmaa kertomuksena, joka saa alkunsa ja liittyy aina uudelleen siihen kulttuuriseen kertomusvarantoon, jota kutsutaan tiedoksi. Me ymmärrämme itsemme kertomusten kautta – rakennamme identiteettimme tarinoiden välityksellä, narratiivisesti. (Heikkinen 2001, 118.) Alla tarkastelen kertomuksen kulttuurisesti jaettua luonnetta.

2.2.1 Kulttuuriset mallitarinat

Jerome Brunerin (1990, 45–55, 67) mukaan ihmisellä on jo syntymästään lähtien taipumus narratiiviseen ajatteluun eli järjestämään omat kokemukset tarinoiden muotoon. Kulttuuri puolestaan tarjoaa välineet näiden tarinoiden tuottamiseen ja tulkitsemiseen. Tarinoiden rakenne noudattelee usein kulttuurin traditioita ja niiden avulla neuvotellaan kulttuurin yhteisiä merkityksiä. Kertomus ei siis koskaan ole vain yksityinen tai subjektiivinen.

Samoilla linjoilla on myös Matti Hyvärinen (2006, 2), jonka mukaan kertomus on kulttuurisesti jäsentynyttä silloinkin, kun kerrotaan yksityisimmistä kokemuksista. Kertomuksella on aina myös moraalinen ulottuvuutensa, joka välittää ja ylläpitää yhteisön traditioita ja arvoja. Kulttuurin moraalijärjestys, sen hyveet ja paheet, kiteytyvät mallitarinoissa. (Ylijoki 1998, 146.) Mallitarinalla tarkoitetaan kulttuurisissa yleisesti tunnettua tarinaa, johon kukin kertoja voi suhteuttaa omaa elämäänsä ja kerrontaansa. Mallitarinoissa tehdään näkyväksi ne arvot, ominaisuudet sekä toiminta- ja suhtautumistavat, jotka ovat kunkin kulttuurin piirissä tyypillisiä ja hyväksyttäviä. Selviytymistarina, jossa sankari vaaroja kohdattuaan ratkaisee ongelman tai selviää mahdollottomalta näyttävästä tilanteesta on hyvin tyypillinen mallitarina (Hänninen 1999, 50–52.)

Esimerkkinä voidaan Hännisen mukaan käyttää tuhkimotarinan käsitettä: kyseessä on abstraktio, joka on saanut nimensä kaikkien tunteman fiktiivisen sadun mukaan, mutta joka merkitysmuodostelmana on siirrettävissä mitä erilaisimpiin yhteyksiin. (Hänninen 1999, 20.) Mallitarina tuo siis esiin esimerkiksi sankarin ominaisuudet ja tavoitteet ja muodostaa rungon, jonka ympärille kukin voi kietoa oman tarinansa. Mallitarinoiden juonet ja sankarit tarjoavat identiteettejä omaksuttavaksi, kiinnittävät kertojan aikaan, paikkaan, kulttuuriin ja toisiin ihmisiin. Näin kertojan ei tarvitse selittää aina kaikkea juurta jaksain eikä luoda omaa tarinaansa tyhjästä. (Löyttyniemi 2004, 48–49.) Kulttuuriset tarinat voivat yksinkertaistaa elämää monimuotoisuutta hallittavampaan muotoon, mutta samalle ne voivat rikastuttaa elämää tuomalla esiin uusia ja yllättäviäkin näkökulmia. Tarinat voivat siis sekä tarjota selkeitä elämän hahmottamisen malleja että houkutella kohtaamaan elämän selittämättömyyttä. (Hänninen & Valkonen 1998, 5.)

Mallitarinat voivat vaihdella konkreettisista kertomuksista "tuttavasta jolle kävi samalla tavalla" abstrakteihin narratiivisiin moraliteetteihin "paha saa aina palkkansa", "vaikeuksien kautta voittoon", "se parhaiten nauraa joka viimeksi nauraa" (Hänninen 1999, 94). Vilma Hänninen (1999, 96) esittelee esimerkkinä mallitarinoista Kevin Murrayn (1989) kehittäneet neljä tavallista juonityyppiä: komedian, romanssin, tragedian ja ironian. Romanssissa tarinan päähenkilö kohtaa haasteita, taistelee niitä vastaan, selviytyy voittajana taistelusta ja tarina päättyy onnellisesti. Tragediassa puolestaan käy päinvastoin: päähenkilö taistelee haasteita vastaan, mutta häviää taistelun ja tarina päättyy onnettomasti. Komediasa nuoruus ja halu voittavat vanhuuden. Yhteiskunta yrittää tukahduttaa ihmisen halua, mikä johtaa konfliktiin. Konflikti ratkeaa, kun ihminen irrottautuu entisestä ja lähtee uutta kohti. Komediaan liittyy sosiaalisuus; liittyminen uudella, aiempaa paremmalla tavalla sosiaaliseen yhteisöön. Ironiassa puolestaan kyseenalaistetaan edellisten tarinoiden puhtaus ja yksinkertaisuus. Asiat eivät ole pelkästään hyvää tai pahaa vaan niissä on molempia puolia. Päähenkilöllä on ironiassa halu rikkoa rajoja ja hän arvioi asioita uudella tavalla.

Kenneth J. Gergen (1999) puolestaan on jaotellut tarinoita niiden avaaman elämän suunnan perusteella, jolloin kertomusta voidaan lukea sen mukaan, löytyykö siitä joku ideaalitila, jota tavoitellaan. Kerronnan tehtävänä on määrittää itsensä suhteessa tuohon ideaalitilaan. Gergenin jaottelun mukaan löydettävissä on kolme kertomustyyppiä: 1. Progressiiviset kertomukset, joissa elämä etenee menestyksekkäästi asteittain kohti päämäärää ja tulevaisuutta odotetaan toiveikkaana. 2. Regressiivinen kertomus kuvaa päinvastaista tilannetta, se sisältää epäonnistumisia ja tulevaisuuteenkin suhtaudutaan negatiivisesti. 3. Stabiilissa tarinassa kertomus etenee tasaisesti ja tapahtumat vain liittyvät toisiinsa.

Hänninen esittää, että kaikissa kulttuureissa on omat tarinatyyppinsä, jotka kulkevat sukupolvelta toiselle ja näkyvät yksilöiden omissa elämäntarinoissa (Hänninen 1999, 51). Suomessa yksi tällainen mallitarina on työelämää käsitelleessä luvussakin mainitsemani Matti Kortteisen (1992) esille tuoma tarina suomalaisesta työelämästä, jossa päähenkilö kokee elämän kovana, mutta ei luovuta, vaan suurista vaikeuksista huolimatta puskee töitä hiki hatussa. Perustarina on: "on ollut kovaa, on pakko selvitä, olen selvinnyt ja siitä ylpeä". Kortteinen kutsuu tätä selviytymisen eetokseksi ja esittää, että tämä eetos on merkittävä osa kollektiivista merkityksenantoprosessia. Hänen

mukaansa eetoksen olemassaolo on nähtävissä esimerkiksi Väinö Linnan kirjallisessa tuotannossa. Myös Hännisen (1999, 51) mukaan esimerkiksi aikakauslehtien henkilöjutut tarjoavat tilannekohtaisia mallitarinoita, jotka opastavat suhtautumaan erilaisiin elämän käänteisiin kuin työttömyyteen, sairastumiseen, parisuhteen taitekohtiin ja erilaisten ikävaiheiden saavuttamiseen.

2.2.2 Kerronnallisuus apuna merkityksen tulkinnassa

Kuten aiemmin totesin, kerronnallisuus ei ole varsinainen teoria tai metodi, vaan tapa tutkia, käsittää, järjestää ja tulkita elämän tapahtumia merkitysten näkökulmasta (Riessmann 1993). Tässä tutkimuksessa huomio kohdistuu siihen, millä tavalla yksilöt antavat merkityksiä asioille tarinoidensa kautta (Heikkinen 2001, 129). Lähtökohtana on ajatus siitä, että kerronnallinen tutkimus pyrkii ymmärtämään, miten ihmiset tarinoiden kertomisen avulla merkityksellistävät tapahtumia, toisiaan ja itseään (Tökkäri 2012, 39). Kertomuksissaan yksilöt liittävät toisiinsa sekä yksilölliset elämäntilanteet ja olosuhteet että jaetut odotukset ja käsitykset, jotka on opittu osallistumalla tiettyyn kulttuuriin (Garro & Mattingly 2000, 24 sit. Miettinen 2006, 2).

Kerronnallisen näkökulman mukaan todellisuus on olemassa ihmisille merkitysvälitteisesti. Toisin sanoen todellisuuden realiteetit eivät ilmene meille riippumatta niitä koskevista tulkinnoista ja ymmärryksestä. Tämän lisäksi korostetaan sitä, että sosiaalinen konteksti muovaa yksilöiden merkityksenantoja. (Miettinen 2006, 3.) Merkityksellä on siis keskeinen rooli kerronnallisessa lähestymistavassa ja siksi on syytä määritellä se vähän tarkemmin.

Merkityksillä tarkoitetaan ihmisille ominaista olemassaolon tapaa, josta käsin hahmotamme maailmaa. Erilaisten kulttuurissamme luotujen merkitysten avulla voimme käsitellä kohtaamiamme asioita. Ne eivät näyttäydy meille uutena, koska niille on oma merkityksensä. (Eskola & Suoranta 2000, 45–51.) Mikko Lehtosen (1996, 12–19) määritelmän mukaan merkitykset ovat läsnä kaikkialla inhimillisessä elämässä ja yhteiskunnassa, ja kaikessa toiminnassa on merkityksiin liittyvä ulottuvuutensa. Näin ajateltuna inhimillinen todellisuus on merkitysten kudelman, moninaisten aineisten yhteenkietoutuma. Merkitysten arkipäiväisyys kätkee sen, että niihin tiivistyy suuri määrä sosiaalisesti jäsentäviä tulkintoja, subjektiivisia merkityksenantoja ja ylipäätään

itseä ja maailmaa koskevaa tietämystä. Merkitysten tutkimisessa lähtökohtana on kysyä ”Miksi tämä on näin? ja ”Miten merkitykset muodostuvat?”

Laadullisessa tutkimuksessa on tyypillistä tutkia merkityksiä, joita ihmiset antavat tietyille ilmiöille (kuten tässä tutkimuksessa oikean ammatin löytymiselle) (Denscombe 2010, 133). Eri ihmiset antavat samoille ilmiöille, merkeille ja kulttuurituotteille, erilaisia merkityksiä. Merkitykset luovat ikään kuin kartan, jonka avulla ihmiset pystyvät suunnistamaan arkielämässään. (Eskola & Suoranta 1998, 45.) Merkityksen tutkimisessa painotetaan, että subjektiivisemmatkaan tulkinnat maailmasta eivät koskaan ole perusteitaan myöten yksilöllisiä ja ainutkertaisia (Alasuutari 1994, 62–64), vaan niillä on myös kulttuurisesti jaettu taso. Yksittäiset merkityksenannot rakentuvat kulttuurissa vallitsevien toimintatapojen ja tarinoiden varaan eli niissä on yhteisöllinen pohja. (Moilanen & Räihä 2000, 48.)

Mikko Lehtosen mukaan ihmiset etsivät syitä, seurauksia ja tarkoituksia kaikelle kohtaamalleen. Ihmiset tekevät maailmaa merkitykselliseksi pohtimalla kokemuksiaan, kertomalla itselleen ja toisille tarinoita, tarkkailemalla ympäristöään ja tuottamalla sitä koskevia oletuksia. Ihmiset näkevät kaikkialla merkityksiä ja malleja, ja vertaavat kohtaamaansa jo aiemmin tuntemaansa. Me tulkitsemme kaiken aikaa omia ja toisten tarpeita, motiiveja, haluja ja kykyjä sekä ennakoimme omissa toimissamme toisten reaktioita. Ilman tätä jatkuvaa merkityksellistämistyötä todellisuus olisi Lehtosen mukaan puhdasta kaaosta. (Lehtonen 1997, 13–14.)

Yksi tärkeä maailman merkityksellistämisen tapa ovat juuri kertomukset. Lehtonen viittaa Roland Barthesin (1988, 95, 130) ajatuksiin siitä, että kertomista esiintyy kaikkina aikoina, kaikissa paikoissa ja kaikissa yhteiskunnissa. Kertomukset eivät ole puhtaita kopioita kokemuksistamme, vaan kokemusten merkityksellistämistä tietyllä tavalla. (Lehtonen 1997, 14.)

Toisessa luvussa tein käsitteellisen eron tarinan ja kertomuksen välille: siinä missä tarina on abstraktio, kertomuksella on aina jokin muoto (kuten esimerkiksi lehtiartikkeli). Teemu Ikonen (2001, 195) tiivistää tarinan ja kertomuksen eron: Kertomus ei synny pelkästään tapahtumista, vaan edellyttää merkityksiä, jotka yhdistävät tapahtumat toisiinsa. Tuon tämän uudestaan esille, sillä siinä korostuu kertomuksen ja merkityksen suhde. Myös Vilma Hänninen ja Anja Koski-Jännes (2000, 200–201) muistuttavat, että

tarinat sisältävät aina tapahtumien kulun kuvauksen lisäksi kausaalisia, emotionaalisia ja moraalisia ja arvoihin liittyviä merkityksiä.

3 Tutkimuksen konteksti ja aineisto

Kaikilla teksteillä on oma tuotantoyhteytensä, joka ohjaa tekstin rakentumista ja tulkintaa (Lehtonen 1996, 107). Siksi on tärkeää pohtia myös merkitysten välittäjää eli tässä tapauksessa naistenlehteä. On hyvä ottaa huomioon myös lehden julkaisukonsepti, käyttötarkoitus ja suhde lukijaan, sillä ne voivat osaltaan auttaa löytämään merkityksiä. Anna Gough-Yatesin (2003) mukaan naistenlehtien sisältöjen tutkimisen lisäksi on yhtä tärkeää tutkia niitä myös tuotannollisessa kontekstissa ja ottaa huomioon niiden suhde lukijoihinsa.

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen aineisto ja tarkastellaan yleisesti suomalaista naistenlehtikenttää. Ensin luvussa on lyhyt katsaus naistenlehtien roolista ja niiden käytöstä tutkimusaineistona, ja tämän jälkeen esittelen Olivia-lehden ja Oikeassa ammatissa -juttusarjan.

3.1 Naistenlehtien rooli Suomessa

Helmikuussa 2015 Markkinointi-instituutti mainosti koulutustarjontaansa Helsingin Sanomien etusivulla sloganilla: ”50-vuotiaan naisen paras kaveri ei ole naistenlehti, vaan koulutus”. Mainos nosti hienoisen kohun ja sen sanottiin väheksyvän ja syyllistävän naisia sekä naistenlehtiä. Esimerkiksi Anna Perho (Perholla on asiaa 22.2.2015) totesi tällaisen ”naistenlehdet, lukematta paskaa” -argumentoinnin olevan todella väsynyttä. Melko tökeröstä vastakkainasettelusta huolimatta mainos tiivistää suomalaisen naistenlehden roolin aikakauslehtikentässä: sitä on mediahistoriassa pidetty usein vähäpätöisenä julkaisuna (Töyry 2005, 38).

Suomalaisen naistenlehden juuret ovat peräisin naisasialiikkeen heräämisestä 1800-luvulla, jolloin naiset halusivat saada oman äänensä kuuluviin poliittisessa keskustelussa (Malmberg 1991, 193). Suomessa varhaisimmat naistenlehdet olivat säätyläiseliitille ja porvaristolle suunnattuja pienlevikkisiä lehtiä. Naistenlehti rantautui Suomeen Keski-Euroopasta ja ensimmäinen naistenlehti oli 1780-luvulla julkaistu Om Konsten att rätt behagan. (Töyry 2005, 108, 112.)

Moderni naistenlehtikonsepti on syntynyt yleisaikakauslehden rinnalla ja suomalaiset naistenlehdet ovatkin luonteeltaan melko yleislehtimäisiä. Niiden konseptiin on kuulunut perinteisesti muoti-, ruoka-, matka-, meikki-, terveys- ja kuntoilujuttuja sekä erilaisia testejä. Tyypillistä naistenlehdelle on, että se yhdistää viihdettä, ylellisyyttä, kauneutta, turhanpäiväistä ja hyödyllistä. (Kivikuru 1996, 62–135.)

Naistenlehtien maailmaa on alettu tutkia 60-luvulla ja siitä lähtien niiden formaatti on pysynyt lähes samankaltaisena. Aihepiireihin ovat kuuluneet aina muoti, kauneus ja ruoanlaitto sekä artikkelit uran ja äitiyden yhteensovittamisesta ja parisuhdekysymyksistä, jatkokertomukset ja henkilöhaastattelut. (Töry 2005, 36.)

Vuonna 2014 naistenlehtiä ilmestyi Suomessa 14 kappaletta. Näistä suurilevikkisimpiä ovat Kotivinkki, Kodin Kuvalehti, Kotiliesi, Anna, Me Naiset ja Eeva. (Levikkitilasto 2014, MediaAudit Finland) Nimien perusteella voi päätellä, että kotiaiheet, perusarvoja kunnioittavat naistenlehdet ovat luetuimpia. Pyrkimyksenä ei ole neuvoa lukijaa ylhäältä päin, vaan olla tämän hyvä ystävä, Anna tai Eeva. (Töry 2005, 98) Uusimpana ystävänä joukkoon on liittynyt Olivia. Ystävä-vertausta voisi viedä vielä pidemmälle ja todeta, että naistenlehti on kuin koulun suosituin tyttö: aina aikaansa edellä, jännä ja kiinnostava, mutta samalla vähän etäinen ja ehkä ärsytystäkin herättävä. Naomi Wolf (1996, 82) toteaa, että naistenlehdet tarjoavat lukijoilleen ahdistuksen sekaista mielihyvää, synnyttävät sekä kauhua että toivoa. Jonita Siivonen (2006) sanoo niiden olevan samalla sekä lohduttavia että piinaavia.

Olivian vt. päätoimittaja Tia Nikkisen mukaan naistenlehtiä luetaan, kun halutaan rentoutua, inspiroitua ja saada uutta ajateltavaa. Lukeminen ei kuitenkaan saa hänen mukaansa tuntua toiselta työpäivältä, vaan laskeutumiselta laguuniin. (Aller Median tiedote 11.3.2015.) Hänen sanoissaan tiivistyy hienosti naistenlehtien rooli, joka nähdään ristiriitaisesti samaan aikaan ajatuksia herättävänä sekä viihteenä; hömppänä, jota lukiessa ei tarvitse rasittaa itseään. Myös naistenlehtien naiseuden esittäminen on ristiriitaista. Jokaisen naistenlehden konsepti perustuu Töryn (2005, 327) mukaan ristiriitojen käsittelyyn niin, että ristiriitoja yhtä aikaa sekä puretaan ja ratkaistaan että ylläpidetään. Esimerkkinä tästä voi olla kehoitus hyväksymään itsensä sellaisena kuin on samassa lehdessä laihdutusvinkkien kanssa.

Malmberg (1991, 284–286) kuvaa naistenlehden moninaista roolia: ne ovat toimineet hyötylehtinä, jakaneet tietoa, tarjonneet päiväunelmia, tarjonneet terapiaa ja vahvistusta itsetunnolle, vaikuttaneet yhteiskunnallisesti ja arkistoineet suomalaista elämänmuotoa. Maija Töyryn (2005, 35, 98) mukaan lehdet tarjoavat lukijalle materiaalia täydellisen minän kuvittelemiseen. Ne lisäävät itsevarmuutta ja kutsuvat inventoimaan kuvitteellisiin identiteetteihin. Naistenlehdet tyydyttävät informoinnin, tulkitsemisen, viihdyttämisen, vaikuttamisen ja neuvotuksi tulemisen tarpeita.

Yksi erittäin mielenkiintoinen piirre nykyisissä naisenlehdissä ovat niin kutsutut self help -jutut, joilla tarkoitetaan ohjailevaan tyyliin kirjoitettuja juttuja. Tavoitteena on tarjota lukijoille esimerkkejä ja toimintamalleja, joita noudattamalla on mahdollista tavoitella onnellisuutta, terveyttä tai taloudellista menestystä. (McGee 2005, 11–12.) Viimeisimmässä Olivia-lehdessä on esimerkki self help -artikkelista: *Näin ryhdyt pokkanaiseksi – seitsemän päivän ohjelma*. Self help -genre sopii hyvin nykyihmisen reflektiiviseen elämään, jossa yksilön edellytetään ottavan enemmän vastuuta elämänsä suunnittelusta. Voidakseen menestyä elämässään, tarvitsee yksilön tehdä ”oikeita” elämänvalintoja kaikilla elämän osa-alueilla, ja juuri tähän saumaan naistenlehtien jutut ovat omiaan.

Nykyiselle naistenlehtikentälle on ominaista myös se, että lehtien lukemisen ja tekemisen tavat ovat muuttumassa. Yksi nouseva trendi on tällä hetkellä crowdsourcing, jolla tarkoitetaan lukijoiden ottamista mukaan lehdentekoprosessiin. Esimerkkinä crowdsourcingista voi pitää Oma Olivia -projektia, jossa lukijat osallistuvat lehden tekemiseen Olivian nettisivuilla. Lukijat pystyvät äänestämään ja kommentoimaan erilaisia ideoita ja valitsemaan mielenkiintoisia haastateltavia tai ehdottamaan kysymyksiä haastateltaville. (Sonkamuoika 2013, 15) Oma Olivia -projekti on toteutettu jo kolme kertaa.

3.2 Naistenlehdet tutkimuksen kohteena

Kuten jo johdannossa totesin, on naistenlehdistä tehty paljon tutkimusta. Tim Holmes (2007, 516–519) on jakanut naistenlehtiin kohdistuneen tutkimuksen kolmeen luokkaan. Tyypillisintä on hänen mukaansa tutkia lehtien sisältöjä. Tällöin lehdet eivät

itsessään ole tutkimuksen kohteena, vaan ne toimivat lähdeaineistona mitä moninaisempien ilmiöiden tutkimisessa. Tutkimukselle on tyypillistä sen keskittyminen tiettyihin aiheisiin (kuten esimerkiksi sukupuolta ja sen esittämistä koskeviin kysymyksiin) sekä tiettyihin lehtinimikkeisiin (kuten erityisesti Kotilieteen) (Töyry ym. 2011, 29–32).

Toinen yleinen tutkimuskohde on keskittyminen aikakauslehtien erityiseen aihealueeseen kuten musiikkiin tai muotiin. Kolmantena tutkimusintressinä ovat aikakauslehdet instituutiona ja mediana. Naistenlehdet ovat olleet tärkeä tutkimuskohde feministiselle mediatutkimukselle, mutta muuten aikakauslehdestä mediana on tehty niukasti tutkimusta (Töyry 2008, 22). Naistenlehtitutkimukselle on ollut erityistä se, että suuri osa tutkimuksesta on keskittynyt lukijoiden ja lehden suhteen tutkimukseen, erityisesti naiseuden representaation tutkimiseen (Ruoho & Saarenmaa 2011, 10).

Oma tutkimukseni sijoittuu Holmesin luokittelun ensimmäiseen ryhmään. Vaikka lehtien sisällöistä on tehty paljon sosiaalitieteellistä tutkimusta, koen, että aiheeni on tutkimisen arvoinen. Glenn Stillar (1998, 1-2) kehottaa tutkimaan lehtiä, sillä ne ovat olennainen osa sosiaalista todellisuuttamme. Hän määrittelee aikakauslehdet arkipäiväisiksi teksteiksi, jotka paitsi kuvaavat maailmaa, myös rakentavat sosiaalisia sääntöjä, joiden mukaan me elämme. Väliwerosen (1998, 32) mukaan mediatekstit ovat viestintäprosessien materialisoituneita jälkiä, joita seuraamalla voimme tutkia niiden taustalla olevia merkityksenannon prosesseja. Teksteihin on jäänyt jälkiä niiden tekijöistä, instituutioista, toisista teksteistä, lajityypeistä ja oletetuista lukijoista. Näitä jälkiä seuraamalla pääsen etsimään unelma-ammattille annettuja merkityksiä.

Myös Pertti Alasuutarin (1999, 13) mukaan aikakauslehtitekstit ovat merkityksellinen tutkimuskohde, sillä ne ovat eräänlainen ikkuna yhteiskuntaan ja sen muutoksiin. Konstruktionistisen ajattelutavan mukaisesti mediatekstit ja kieli sen perustana sekä samalla kertovat todellisuudesta että rakentavat sitä. Mediatekstit perustuvat valintoihin: mitä on otettu mukaan ja mitä ei, sekä mitä mukaan otetusta kerrotaan ja miten. Tekstit ovat siis osaltaan yhteiskunnan rakentamista. (Jokinen & Saaristo 2002, 314.)

Oikeassa ammatissa -jutut voi tämän perusteella nähdä tapauksina (ks. Eskola ja Suoranta 2000, 65), jotka heijastavat aikaan ja paikkaan sidoksissa olevia tapoja konstruoida työelämää ja siihen liittyviä merkityksiä. Juttusarja antaa kuvaa siitä, millaisia ovat kulttuurisesti mahdolliset tavat puhua, kirjoittaa ja kuvata unelma-ammattia. Silloin analyysin kohteena ovat haastateltavien ja toimittajien kohtaamisesta syntyneet unelma-ammattien merkitykset. En ole kiinnostunut haastattelujen aitoudesta tai juttujen todellisuudesta, vaan siitä millaisia oikeaan ammattiin liitettyjä merkityksiä ne konstruoivat. (Berg 2008, 62.)

Kun analyysin kohteena on naistenlehti ja merkitykset, on tärkeää pohtia myös tapaa, jolla lukijaa puhutellaan. Keskeinen kysymys on se, kenelle se on kirjoitettu ja millaisia oletuksia teksti sisältää lukijasta. Tekstiltä voi kysyä, miten lukijaa puhutellaan, mitä aihepiirejä lehti käsittelee, mitä oletetaan aiheiden ja lukijoiden suhteesta ja millaista toimintaa lukijalle ehdotetaan. (Töyry 2008, 28.) Näitä kysymyksiä pohdin seuraavassa luvussa, jossa esittelen aineistoni.

3.3 Aineiston esittely

3.3.1 Olivia

Olivia on kuukausittain ilmestyvä, kolmekymppisille naisille suunnattu aikakauslehti, jonka olennaisinta sisältöä ovat muoti ja ihmissuhteet. Olivia on ilmestynyt vuodesta 2007. Nykyisin sitä julkaisee Aller Media, mutta aineistoni julkaisuaikaan (2007–2013) lehti kuului vielä Bonnier Publicationsin valikoimaan. Olivia myytiin vuoden 2014 alussa Allerille, jonka muita lehtiä ovat muun muassa viihdelehti Seiska ja sisustuslehti Divaani. Sen lukijamäärä on viimeisimmän lukijamittauksen mukaan 95 000 ja levikki noin 36 000 (Levikkilastot 2013, Media Audit Finland).² Suomalaisessa aikakauslehtikentässä Olivia sijoittuu naisten yleislehtiin. Kyseisessä kategoriassa on 14 suomalaista naistenlehteä ja joukkoon kuuluvat esimerkiksi Anna, Eeva, McNaiset ja Trendi. (Levikkilastot 2014, MediaAudit Finland) Sen kilpailijoita ovat etenkin Gloria, Elle ja Trendi.

² Olivian lukijamäärä on kuitenkin laskussa, sillä vuonna vielä 2012 se oli 152 000.

Olivian vt. päätoimittaja Tia Nikkisen mukaan Olivian kohderyhmää ovat itsenäiset ja ajattelevat naiset, jotka haluavat pysyä ajan tasalla niin uusista ilmiöistä, viimeisimmistä trendeistä, erilaisista elämäntavoista kuin yhteiskunnallisista asioistakin. Oliviaa on hänen mukaansa aina tehty *sekä että* -naisille, jotka haluavat olla sekä fiksuja että näyttää hyvältä. Hän lisää vielä, että Olivian vahvuutena on löytää lukijaa haastavia näkökulmia ja puhua vaikeistakin asioista suoraan ja lässyttämättä. Kilpailijoistaan Olivia erottuu rohkealla asenteella. (Aller Median tiedote 11.3.2015)

Olivia-lehdestä saamieni presentaatioiden (päätoimittaja Veera Luoma-ahon henkilökohtainen tiedoksianto 17.4.2015) mukaan Olivian missio on auttaa aktiivisia kaupunkilaisnaisia toteuttamaan itseään. Olivian aihepiirejä ovat tyylit, kauneus, ihmiset ja ilmiöt, suhteet, vapaa-aika ja kulttuuri. Olivia sanoo olevansa naistenlehti, jolla on arvot. Arvoiksi luetellaan muun muassa usko lähiruokaan, lähimatkailuun ja laadukkaisiin valintoihin sekä ei turkiksille, laihdutukselle ja kauneusleikkauksille. Olivian ääni on hyväntuulisen suorapuheinen, joka ei pelkää ottaa kantaa. Olivian on tarkoitus auttaa lukijoita tekemään suuria ja pieniä päätöksiä kuten *Vaihtaisinko työpaikkaa? Pitäisikö minunkin ryhtyä äidiksi? Lancôme vai Lumene? Raakakakku vai korvapuusti?* Kohderyhmänä ovat sekä että -naiset, jotka osaavat yhdistää työn ja perheen sekä haluavat pelastaa maailman ja ostaa kalliin käsilaukun. Olivian mediakortissa (Aikakausmedia 2015) summataan näiden sekä-että-naisten yhdistelevän elämässään ristiriitaisilta näyttäviä asioita kuten ura ja äitiys, valta ja viehätysvoima sekä eettisyys ja materialismi.

Parhaiten Olivian linjaa kuvaa se, millä sanoilla lehteen etsittiin uutta päätoimittajaa. Hakuvaatimuksina oli nimittäin ”kolmekymppisen kohderyhmän, muodin ja hyvän tarinan ymmärrystä”. Olivian voisi siis muotoilla olevan kolmekymppisille naisille suunnattu yleisaikakauslehti, jossa yhdistyvät muoti ja kiinnostavat tarinat. Oliviaa on kuvattu myös naistenlehdeksi, joka ”yhdistää modernilla tavalla tyylin ja tarinat” (Nissi 2010, 19).

Lehden ulkoasu on vahvasti visuaalinen. Sitä kuvaillaan presentaatiossa näin: miljöössä otettuja kuvia, aitoja tilanteita, ”tästä elämästä” -asetelmakuvia, luonnonvaloa, hyväntuulisia ihmisiä ja ihmiskirjoja. Kanteen halutaan tunnelmallinen kuva, joka kertoo, että tällä lehdellä on asiaa. Editorialeissa (muotikuvissa) kuvitus liikkuu studiosta kauniisiin miljöihin ja saa tarjota haavemaailmaa.

Muodin ja ihmissuhteiden lisäksi työelämä on tärkeä aihe Olivia-lehdelle. Työelämää käsittelevien juttujen lisäksi Olivia on pitänyt lukijoilleen kaksi kertaa mentoriohjelman, jossa kuusi alansa huipulla työskentelevää naista on ottanut kukin mentoroitavakseen yhden lukijan. Mentoriparien -edistystä on seurattu lehdessä.

Olivia-lehti on myös teettänyt erilaisia työelämää kartoittavia kyselyitä. Vuonna 2012 internetissä teetetystä kyselystä (Olivian suuri työkysely) kävi muun muassa ilmi, että nuoret aikuiset (25–42 -vuotiaat) naiset vaikuttavat pääosin tyytyväisiltä työelämäänsä. Lehden tutkimusjoukon mukaan aamuinen töihin meno koetaan mukavaksi: kolmena päivänä viidestä kolmekymppiset naiset sanovat lähtevänsä hyvillä mielin töihin. Yrittäjien keskuudessa työnteosta nautitaan vieläkin enemmän, työnteko koetaan palkitsevaksi neljänä päivänä viidestä.

3.3.2 Oikeassa ammatissa -juttusarja

Kun ihmisiä haastatellaan mediassa, ollaan yleensä kiinnostuneita elämän käännekohdista, urasta, lapsista, suurista rakkauksista ja pettymyksistä. Kyseessä on modernin ihmisen luonteva tapa jäsentää itseään: miten minusta on tullut minä? (Jokinen 2005, 34.) Oikeassa ammatissa -juttusarjassa tätä suurta kysymystä lähestytään työelämän ja uran kautta: Miten minä päädyin tähän ammattiin? Miten löysin oman paikkani työelämässä? Näitä kysymyksiä Oliviassa käsiteltiin vuosina 2007–2013 Oikeassa ammatissa -juttusarjassa, jossa aiheena on työelämä yhden naisen työn ja uran kautta kerrottuna.

Olivian brändikirja (ote saatu päätoimittaja Mari Paalosalo-Jussinmäeltä³ sähköpostitse) määrittelee Oikeassa ammatissa- jutun seuraavanlaiseksi:

Tavoite: Tarjota esimerkkejä siitä, mitä kaikkea työelämässä voi tehdä.
Antaa lukijalle näköala elämän mahdollisuuksiin ja iloa toisen

onnistumisesta. Esitellä ns. tavallisia naisia (eli ei-megajulkikkia) työssään.
Kuvata samalla jotain ilmiötä.

Sisältö: Kertoo naisesta, joka on löytänyt (työ)juttunsa. Kohderyhmään kuuluvan naisen työpäivän tai -viikon repparimainen kuvaus, josta näkyvät

³ Paalosalo-Jussinmäki oli Olivian päätoimittajana, kun hankin aineistoni (2013), nykyään päätoimittajana toimii Veera Luoma-aho. Luoma-aho on palannut äitiyslomaltaan työhön huhtikuun 2015 alussa, joten tekstissä lainataan lisäksi hänen sijaisenaan toiminutta Tia Nikkistä.

hänen suhtautumisensa työhön ja hänen tekemänsä ratkaisut. Kohteen täytyy olla menestynyt, erikoisia ratkaisuja työelämässään tehnyt tai erityisen mielenkiintoisessa ammatissa. Bisnesnaisia, tiedenaisia, yrittäjiä, taiteilijoita, puodinpitäjiä. Aktiivinen, iloinen ote. Oivalluksia, onnistumisia, työstä nauttimista.

Päätoimittaja Paalosalo-Jussinmäen mukaan (sähköpostikeskustelu 7.6.2013) jutun tarkoitus on tarjota lukijalle samaistumisen kokemuksia ("ai noinkin voi tehdä") ja auttaa lukijaa havaitsemaan, miten itseään voi toteuttaa. Hänen mukaansa juttusarja kertoo tavallisten naisten työelämästä ja kuvaa samalla yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia yksilön työn kautta. Haastateltava valitaan sen perusteella, että hän on Olivian kohderyhmän (28–44 -vuotias) ikäinen ja hänen työnsä on kohderyhmän kiinnostavaksi kokema sekä kuvastaa jollain tapaa jotain ajassa olevaa ilmiötä.

Jutun pääasiallinen tiedonhankintaväline oli haastattelu ja lisäksi toimittaja seurasi haastateltavan työpäivää tai sen osaa. Kuvaaja oli usein mukana tilanteissa, mutta joskus kuvat on otettu eri päivinä. Haastateltavan "oma ääni" kuuluu jutussa Paalosalo-Jussinmäen mukaan ainakin sen verran, että haastateltava tunnistaa siitä itsensä. Sitaatit ovat autenttisia, mutta ne muutetaan oikeakielisiksi. Se, kuinka paljon juttua muokataan tai editoidaan, riippuu usein toimittajasta. Tarvittaessa sitä muokataan paljonkin, joskus taas ei ollenkaan. Olivian toimituskulttuurissa panostetaan paljon etukäteissuunnitteluun ja tätäkin juttusarjaa varten on olemassa selkeä, kirjallinen etukäteisbriiffaus. Juttuja kirjoittavat ja ideoivat sekä toimittajat talon sisältä että toimituksen ulkopuoliset free lance -kirjoittajat. Paalosalo-Jussinmäki kertoo, että freelancereilta tulleista ideoista ehkä joka 15. on toteutunut. Aineiston 50 jutussa on 26 eri toimittajaa. Yksi toimittaja on kirjoittanut 12 juttua, muut yhden tai kaksi.

Paalosalo-Jussinmäen mukaan viiden julkaistun vuoden aikana juttusarja on muuttunut vain leipätekstin osalta eli se on lyhentynyt vähän. Kesällä 2013 tehdyn lehti uudistuksen myötä Oikeassa ammatissa -sarja muuttui Näin teen työni -nimiseksi. Aihe, tavoite ja tarkoitus ovat samat, mutta muoto on tiiviimpi ja kysymys-vastaus-muotoon editoitu.

Juttu on yleensä noin kolmen sivun mittainen, sanamäärältään noin 700 sanaa. Yksi sivuista on pääsääntöisesti kuvitusta. Kuvissa on yleensä yksi suurempi henkilökuva (yleensä puolilähikuva) ja useita pienempiä kuvia. Pienemmissä kuvissa on yksityiskohtia kuten kengät, työväline, kädet, kahvikuppi sekä kuva henkilöstä työtilanteessa

(toimituksessa näitä kuvia kutsutaan real life -kuviksi). Melkein jokaisessa kuvassa on kuvateksti.

Jutuissa on yleensä hyvin ilmaisuvoimainen otsikko kuten: ”Myyntitykki”, ”Työkseen hauska”, ”Tyyliniekka” tai ”Kauneuden kemisti” sekä ingressi, jossa herätetään mielenkiinto ja johdatellaan aiheeseen. Se on esimerkiksi tällainen: ”Kun kultaseppä Elina Makkonen erosi miehestään, hän joutui jättämään kodin lisäksi yhteisen työhuoneen. Epävarmuuden jälkeen hän löysi jotain tärkeää.” Jutussa on myös faktalaatikko, jossa vastataan kysymyksiin: Kuka (nimi ja ikä), Mitä (henkilön ammatti) ja Motto (henkilön tunnuslause). Tämän lisäksi jutun yhteydessä on toinenkin laatikko, jossa haastateltava antaa vinkkejä lukijoille. Ne eivät noudattele mitään kaavaa. Esimerkiksi Pariisissa asuva kapellimestari antaa kolme vinkkiä Pariisissa selviämiseen, kolme vinkkiä ranskan oppimiseen ja kolme vinkkiä klassisen kuunteluun. Toisessa jutussa taas maisemasuunnittelija antaa kolme viestiä kaupunkipäättäjille, luettelee kolme ihaninta kasvia ja antaa kolme neuvoa aloittelevalle yrittäjälle. Jutussa on myös yleensä yksi tai kaksi nostoa eli suoraa lainausta haastateltavalta tyyliin: ”Jos uskoo juttuunsa tarpeeksi, saa kyllä jonkun muunkin uskomaan.”⁴

3.3.3 Juttusarja kertomuksen näkökulmasta

Journalistiselta tyyliltään Oikeassa ammatissa edustaa feature-journalismia. Uusi mediasanasto (Kuutti 2006, 40) määrittelee feature-jutun näin:

Erityisesti human interest -aineistoa sisältävä, vapaamuotoinen ja usein subjektiivisesti toteutettu erikoisjuttu, artikkeli, reportaasi tai ohjelma. Feature pohjautuu aiheeltaan usein johonkin uutistapahtumaan, mutta on sisältönsä puolesta uutista ajattomampi ja monipuolisempi. Featureksi on usein määritelty kaikki ei-uutismaiset, varsinkin viihdepainotteiset jutut.

Feature on journalismia, jossa jutun sisältö on koottu samoin kuin uutisen (esimerkiksi haastatteleamalla ja havainnoimalla), mutta sen muotokieli on lainattu fiktiolta (Partanen 2007, 29). Featurelle ei ole vakiintunutta suomalaista käsitettä. Siitä on käytetty muun muassa termejä kaunokirjallinen journalismi (Lassila-Merisalo 2009), tarinajournalismi

⁴ Liitteissä esimerkin vuoksi yksi Oikeassa ammatissa -juttu (liite 1).

(Nissi 2010, 6), aikakauslehtijournalismi tai narratiivinen journalismi. Yhteistä termeille on kuitenkin se, että ne ottavat huomioon feature-jutun kerronnallisen ominaisuuden. Feature-juttu pitää siis sisällään elementtejä, jotka ovat tuttuja kertomuksista.

Mitä tulee toisessa luvussa käsiteltyyn mallitarinoiniin, on niillä suuri rooli myös mediassa. Pentti Raittila (1996, 151) on todennut, että tapahtumien esittäminen kulttuurisesti tuttujen kerronnallisten mallien avulla tekee uutisesta kiinnostavan ja helposti ymmärrettävän. Tiedostamattomat kulttuuriset ajattelumallit vaikuttavat toimittajan työhön. Myös itse tarinat ovat tärkeitä. Anu Partanen (2007, 73–76) esitti pro gradu -tutkielmassaan, että nykyajan medialle on tyypillistä tarinoiden jano. Hyvältä lehtijutulta odotetaan, että se kuin hyvä novelli, jossa olennaista on läsnäolo, arki ja kuvaus. Yhteiskunnan laajempi suuntaus tarinoiniin näkyy siis toimittajan työssä selkeästi.

Näiden lähtökohtien perusteella herää kysymys siitä, kuka on tehnyt lehtijutun kertomuksen. Haastateltava kertoessaan sen toimittajalle vai toimittaja kirjoittaessaan artikkelin? Aineiston tarkastelussa ja analysoimisessa on mielenkiintoista se, että nämä unelma-ammattien kertomukset ovat väistämättä samalla myös journalismia, jotka ovat kulkeneet toimittajan seulan läpi. Journalistisuus luo kertomuksille hyvin mielenkiintoisen kehyksen, jossa on mahdotonta erottaa, sitä mikä osa kertomusta on toimittajan tulkintaa ja mikä taas haastateltavan kerrontaa. Oikeastaan siinä on kyse koko kerronnallista lähestymistapaa koskevasta kysymyksestä: mikä on elämää ja mikä kertomusta?

Koen kuitenkin, että se on aineistossani nimenomaan etu: pääsen tarkastelemaan merkityksiä ikään kuin kahdelta tasolta: miten naiset kertovat itsestään ja miten toimittaja mukauttaa tarinan lehden konseptiin. Aineistossa kietoutuvat Platonin käsittein puhdas kerronta (diegesis) ja jäljittely (mimesis). Mimesis on taitavaa kerrontaa, jolla voidaan kuvata tai esittää tapahtuneita asioita sekä asioita, joita ei ole tapahtunut, mutta jotka voidaan kuvitella tapahtuviksi. (Heinonen ym. 2012, 12, 77–79.) Mimeksiksen avulla voi kuvailla kertomusten ja elämän suhdetta. Kertomukset eivät vain jäljittele elämää tai välitä kulttuurisen elämisen malleja, vaan lisäksi jäsentävät ja rikastavat elämän (tässä tutkimuksessa työelämän) merkityksiä. (Hänninen 1999, 25.)

4 Analyysin välineet

Edeltävissä luvuissa olen esitellyt tutkimukseni käsitteellistä taustaa ja aiempaa työelämän tutkimusta sekä aineistoni. Seuraavaksi käsittelen tutkimuksen varsinaista toteuttamista eli sitä, miten olen etsinyt vastauksia esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Tässä luvussa esittelen analyysivälineeni.

Tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä toimii toisessa luvussa esitelty katsaus työelämään ja unelma-ammatin käsitteeseen eli teoria toimii apuna analyysin etenemisessä. Kyseessä on teoriasidonnainen analyysi, jossa analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto ohjaa tai auttaa analyysiä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 98–99.) Päädyin lähestymään aineistoa tietoisesti teoreettisesti perustellusta näkökulmasta, koska näin tekemällä aineistosta on mahdollista poimia keskeisiä ja tutkimusongelmaa vastaavia aiheita. (Eskola & Suoranta 2000, 152–153.)

4.1 Kerronnallisuus metodologisena lähtökohtana

Analyysini lähtökohtana on ajatus siitä, että kun laadullista aineistoa lähestytään narratiivisesti, on kiinnostuksen kohteena se, miten yksilöt antavat asioille merkityksiä tarinoiden kautta (Heikkinen 2001, 116). Kerronnallisen analyysin haasteena on kuitenkin se, että käytettävissä ei ole yhtä metodologista mallia. Kerronnallinen tutkimusote väljä kehikko, jonka sisään mahtuu erilaisia tutkimusmenetelmiä ja aineiston hankinta- ja lukutapoja (Löytönen 2007, 2).

Aineistoa on mahdollista siis lähestyä narratiivisesti lukemattomin eri tavoin, mutta omassa tutkimuksessani otan avuksi Matti Hyvärisen (2006), Donald E. Polkinghornen (1995) ja Hannu L.T. Heikkisen jaottelut. Hyvärinen (2006, 17) jakaa kerronnallisen tutkimuksen yhden analyysitavan sijaan neljään vaihtoehtoon, jotka ovat temaattinen luenta, kertomusten luokittelu kokonaishahmon perusteella, kertomuksen kulun yksityiskohtien analyysi ja kertomuksen vuorovaikutuksellisen tuottamisen analyysi.

Donald E. Polkinghorne (1995, 6-8, 15) taas jakaa narratiivisuuden aineiston käsittelytapana kahteen kategoriaan: narratiivien analyysiin (*analysis of narratives*) ja narratiiviseen analyysiin (*narrative analysis*). Narratiivien analyysin tarkoituksena on

aineiston luokittelu esimerkiksi teemojen tai kertomustyyppien perusteella, kun taas narratiivisessa analyysissä painopiste on uudessa kertomuksessa, jonka tutkija luo aineistonsa pohjalta. Narratiivien analyysissä tutkija lajittelee aineistoaan tapaustyyppien, kategorioiden ja metaforien avulla. Narratiivisessa analyysissä tutkija ei pyri luokitteluun, vaan tuottamaan aineiston pohjalta uuden kertomuksen, joka tuo esiin aineiston keskeisiä teemoja. Narratiivien analyysissä kokonaisuus siis jaotellaan teemoiksi, kun taas narratiivisessa analyysissä osista rakennetaan kokonaisuus. (Em. 12–15.)

Heikkisen (2001, 143) mukaan tutkimuksen ja kertomuksen suhdetta voi katsoa kahdesta eri suunnasta. Tutkimus voi käyttää kertomuksia tutkimuksen kohteena ja toisaalta tutkimus voi olla kertomuksen rakentamista. Usein kyse on molemmista ja niin on myös tässä tutkimuksessa, jossa aineistona on kertomuksia ja joita tutkitaan kerronnallisesti. Käytän aineiston analyysissä molempia sekä narratiivien analyysiä että narratiivista analyysiä. Hyvärisen jaottelun mukaan ymmärrän ensimmäisen temaattiseksi luennaksi ja jälkimmäisen luokitteluksi kertomusten kokonaishahmon perusteella.

Narratiivien analyysillä vastaan kysymykseen siitä, mitä oikeasta ammatista kertovat lehtijutut pitävät sisällään eli toisin sanoen siihen mistä kerrotaan, kun puhutaan unelma-ammattista. Narratiivisen analyysin taas keinoin pureudun unelma-ammatin kulttuurisiin mallitarinoin. Toisin sanoen vastaan tutkimuskysymykseeni *Millaisia kulttuurisia merkityksiä unelma-ammatti saa Olivia-lehden Oikeassa ammatissa -juttusarjassa?* lähestymällä niitä seuraavasti:

- 1) Narratiivien analyysillä vastaan tutkimukseni toiseen alakysymykseen *Millaisia teemoja jutuissa on* ts. mistä unelma-ammatin kertomuksissa kerrotaan.
- 2) Narratiivisella analyysillä pyrin vastaamaan tutkimukseni toiseen alakysymykseen *Millaisia kulttuurisia tarinatyyppejä jutuissa esiintyy* ts. miten unelma-ammattista kerrotaan.

Näitä kahta lähestymistapaa käyttämällä pyrin tulkitsemaan niitä merkityksiä, joita unelma-ammatin ja oman paikkansa työelämässä löytämiseen liitetään. Keskityn siis etsimään aineistostani teemoja, jonka jälkeen rakennan niistä uusia kertomuksia mallitarinoiden avulla.

Hyvärisen (2010, 90) mukaan kerronnallisessa analyysissä ei ole kyse mistään tietystä valmiista mallista, vaan siitä, että tutkija soveltaa analyttisiä välineitä omaan tutkimusaineistoonsa lähtökohtanaan kyseisen tutkimuksen tutkimuskysymykset. Koska yksiselitteistä mallia ei ole, hän suosittelee useiden erilaisten analyysitapojen soveltamista. Seuraavissa ala-luvuissa esittelen soveltamani analyysitavat konkreettisesti.

4.2 Narratiivien analyysi: Teemoittelu

Narratiivien analyysi soveltuu aineiston yleisten piirteiden ja teemojen pelkistämiseen (Polkinghorne 1995, 14–15). Narratiivien analyysillä pyrin vastaamaan tutkimukseni ensimmäiseen alakysymykseen *Mistä oikean ammatin kertomuksissa kerrotaan?* Kiinnostuksen kohteena on Oikeassa ammatissa -juttujen sisältö ja analyysin on tarkoitus vastata kysymykseen: Mitä on kerrottu? Teemoittelun avulla jäsenän aineistoani tarkemmin ja sen avulla on mahdollista löytää yhteisiä teemoja aineiston pohjalta (Riesmann 1993).

Lähdin aineiston analyysissä aluksi liikkeelle lukemalla aineistoa ilman sen kummempaa selkeää etukäteissuunnitelmaa siitä, mitä tulisin sille tekemään. Luin jutut läpi useaan kertaan saadakseni kokonaiskuvan aineistosta. Tarkoitukseni oli vain tutustua tekstiin perinpohjaisesti ja päästä sen kanssa sinuiksi (Eskola & Suoranta 2000, 151). Tein samalla muistiinpanoja, laitoin kysymyksiä ja ajatuksia paperille. Aineisto oli koko ajan käytössä paperiversiona, kansiossa mustavalkokopioina. Aineisto oli olemassa myös sähköisessä muodossa, mutta en missään vaiheessa kokenut, että olisin tarvinnut sitä. Minulle sopi konkreettisempi tekeminen: juttujen lukeminen ja selailu sekä muistiinpanojen ja alleviivausten tekeminen.

Seuraavaksi aloin lukea tekstejä etsien niistä toistuvia teemoja. Eskola ja Suoranta (2000, 152–153) ehdottavat apuvälineeksi teemakortistoa, joka toimii esimerkiksi silloin, kun aineisto on tuotettu riippumatta tutkijasta. Tällaisia aineistoja voivat olla esimerkiksi yleisönosastokirjoitukset, kirjoitetut elämäkerrat tai - kuten omassa tapauksessani - lehtijutut. Luin juttuja kirjoittaen samalla niiden paperin reunaan niissä esiintyviä teemoja.

Kävin aineistoani läpi merkatien etukäteen hahmottelemiani teemoja ja etsien samalla mahdollisia uusia teemoja. Loin teemat siis sekä teoreettisen taustan että tekstistä nousseiden teemojen perusteella. Niiden luominen onnistui varsin luontevasti, mutta yllätyksiäkin mahtui sekaan. Kuten Moilanen ja Räihä (2001, 54) muistuttavat, on tutkijan oltava tekstilleen uskollinen: siitä ei voi nostaa esille teemoja, joita siellä ei ole. Olin yllätynyt esimerkiksi siitä, että taloudellisesta toimeentulosta tai työelämän rakenteellisista muutoksista ei jutuissa puhuttu juuri ollenkaan, joten niitä koskevat teemat jäivät pois. Sen sijaan tilalle nousi työn ja perheen yhdistämisen teema.

Kun olin käynyt aineiston läpi teemoja etsien, ryhmittelin, jaoin ja yhdistelin ne viiteen luokkaan, joille annoin kaikille oman värinsä. Tämän jälkeen kävin aineiston läpi alleviivaten näitä teemoja värien mukaan yliviivaustusseilla. En siis varsinaisesti rakentanut teemakortistoa kuten Eskola ja Suoranta ehdottavat, mutta eriväriset tussimerkinnot toimivat tavallaan ”teemakortteina”, joihin minun oli helppo myös myöhemmin palata. Näin väreittäin koodaamalla aineisto myös hahmottui paremmin ja pystyin myös valkoisiksi jääneiden kohtien kohdalla pohtimaan, että olinko mahdollisesti jättänyt jonkin teeman huomiotta.

Näin tekemällä muodostin viisi unelma-ammattien merkityksiä kuvaavaa luokkaa, jotka tuovat esiin sen, mistä kertomuksissa puhutaan. Esittelen luokat tarkemmin luvussa 5.1. Käytän lainauksia jutuista vahvistaakseni tulkintojani, mutta kuten Eskola ja Suoranta (2000, 174–180) toteavat, ne eivät kiinnostavuudestaan huolimatta johda analyysiä kovin syvälle. Teemoittelu analyysimenetelmänä vaatii teorian ja empirian vuoropuhelua, joten pohdin teemoja samalla myös aiemman teorian valossa.

4.3 Narratiivinen analyysi: Tarinatyytit

Teemoittelu toimi mielestäni hyvin, mutta huomasin melko pian aineistoni kaipaavan myös muunlaista tarkastelua. Huomasin myös, että kaikkien juttujen ”punaisena lankana” kulki kertomus siitä, miten päätyi kyseiseen ammattiin. Kertomukset ammattiin päättämisestä näyttivät myös jakautuvan melko luonnollisesti kolmeen ryhmään sen perusteella, oliko haastateltu päätenyt unelma-ammattiinsa sattuman, vaikeuksien vai unelman toteuttamisen kautta. Halusin tarkastella huomioitani

tarkemmin, joten siirryin narratiivien analyysistä narratiiviseen analyysiin. Sen tavoitteena on Polkinghornen (1995, 12–13) ja Heikkisen (2001, 122) mukaan synnyttää uusia tyyppikertomuksia, jotka kuvaavat aineiston kannalta keskeisiä asioita. Kertomusten kokonaishahmojen analyysillä eli narratiivisella analyysillä pyrin siis vastaamaan tutkimukseni toiseen alakysymykseen *Millaisia ovat oikean ammatin kulttuuriset mallitarinat?*

Tämän analyysin avulla on tarkoitus esittää unelma-ammatin merkitys tietyn mallin avulla. Jäsenmän ja tulkitsen aineistoani kuvaamalla sitä kolmen mallitarinan avulla. Mallitarinoiden tarkoituksena on siis tuoda esiin aineistosta löytämänäni ydinmerkitykset, jotka kuvaavat unelma-ammattiin päättymisen ideaalia.

Yleisesti tunnetut tarinamallit ovat Gergenin (1999, 70–71) mukaan joko progressiivisia, regressiivisiä tai stabiileita. Progressiivisessa tarinassa korostuu onnellinen loppu, regressiivisessä taas häviö tai menetys. Stabiilissa tarinassa kerronta etenee vailla suuria nousuja tai laskuja. Sain Gergenin jaottelusta idean muodostaa tyypillisimmät oikeaan ammattiin päättymisen tarinat. Hyvärisen (2006, 18) mukaan tällainen karkeahko jako on tärkeä työvaihe, joka auttaa näkemään eroja ja yhtäläisyyksiä aineistossa.

Käytännössä lähdin mallitarinoiden luomisessa liikkeelle niin, että palasin takaisin aineistoon ja tarkastelin lehtijuttua aina kokonaisena kertomuksena, joka eteni Gergenin jaottelun mukaan unelma-ammatin tavoittelussa joko ylös, tasaisesti tai alas. Törmäsin kuitenkin heti siihen, että aineistossani ei ollut ollenkaan regressiivisiä tarinoita, sillä olihan kyseessä lehtijuttu unelma-ammatin etsimisestä ja löytymisestä, joka tuskin päättyisi onnettomasti siitä kerrottaessa. Päästäkseni eteenpäin otin avuksi Matti Hyvärisen (2006, 18) ajatuksen siitä, että parhaimmillaan kokonaishahmoon perustuva analyysi on silloin, kun analyysin luokat eivät ole yleisiä lajityyppejä, vaan nimenomaan kyseiseen aineistoon perustuvia jäsennyksiä. En kuitenkaan hylännyt kokonaan Gergenin jaottelua, sillä sen avulla oli mahdollista pohtia tarinoiden suuntaa, jonka kautta kertomusta viedään eteenpäin kohti lopputulosta. Nämä ajatukset mielessäni kyseinen analyysin osio rakentui aineistopohjaisesti kysymykselle siitä, miten haastateltava päätyi unelma-ammattiinsa. Muodostin aineistosta kolme unelma-ammatin tarinatyyppiä, joille annoin nimet *ajautuja*, *pyrkijä* ja *selviytyjä*. Kun jokainen artikkeli oli sijoitettu johonkin luokkaan, aloin koota jokaiselle luokalle tyypillisiä kuvauksia erilliseen word-tiedostoon.

Aloin näiden jaotteluiden ja tiedostojen pohjalta kirjoittaa mallitarinaa kaikista kolmesta tarinatyypistä. Jotta sain tarinatyypit eroteltua selkeästi toisistaan, otin avuksi Gergerin ajatuksen tarinan suunnasta sekä Eero Suonisen ja Arja Jokisen (2011, 42, 55) mainitsemat kolme erottelevaa seikkaa, jotka ovat juonenkulku, toimijuus ja tarinaa kuvaava avainmetafora. Havainnollistaakseni näitä seikkoja tein tarinoista taulukon, johon kokosin kolmen tarinatyypin keskeiset, muista erottuvat piirteet. (Ks. taulukko luvussa 5.2, mukailtu Suonisen ja Jokisen 2011, 55 taulukosta)

Word-tiedoston ja ominaisuuksia kuvaavan taulukon pohjalta kirjoitin kolme mallitarinaa, jotka kuvaa unelma-ammatin kertomusta joko ajautujan, pyrkijän tai selviytyjän näkökulmasta. Mallitarina on siis koonti tuota ryhmää kuvaavista merkityksistä, ei kuvaus mistään yksittäisestä artikkelista. Mallitarinoille ei siten ole suoraa empiiristä vastinetta, vaan ne pyrkivät luonnehtimaan aineiston keskeisiä seikkoja.

4.4 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Kun tutkitaan merkityksiä, kritiikki kohdistuu siihen, että ei tutkita ollenkaan sitä miten ihmiset todellisuudessa toimivat. Sonja Miettinen (2006, 5) huomauttaa, että merkityksen käsitteen saama painoarvo ei kuitenkaan tarkoita sitä, että sosiaalinen toiminta ja toimijat unohdettaisiin. Kun saadaan selville, miten ihmiset tulkitsevat kohtaamiaan tapahtumia, ratkeaa samalla myös toiminnan mieli. Hänen mukaansa kysymys on siitä, että yhteiskuntaelämän ja yhteiskunnallisen toiminnan nähdään perustuvan merkityksenantoon ja olevan siitä riippuvaista. Siksi sosiaalisen toiminnan ymmärtäminen edellyttää niiden jaettujen merkitysrakenteiden selvittämistä, joiden puitteissa yksilöt jäsentävät asenteitaan ja identiteettejään.

Eeva Jokisen (2005, 40–45) tässä piileekin yksi kulttuurin tutkimisen kiehtovista puolista: tavat ja muodot, joilla ihmiset tekevät itsestään kussakin tilanteessa ymmärrettävän, kertovat paitsi ihmisten teoista ja toiminnoista, kokemuksista ja selviytymisestä myös tekojen toiminnan, kokemusten ja selviytymisen kulttuurisista, sosiaalisista ja poliittisista ehdoista. Ne siis kertovat koko yhteiskunnasta. Jokinen jatkaa vielä, että se, että ihmiset esiintyvät ja esittävät itseään ja toimintaansa haastattelutilanteissa tai

muissa sosiaalisissa tilanteissa, ei ole haitta tutkimukselle tai syy pitää sitä tyhjänpäiväisenä subjektiivisten tuntemusten kirjaamisena. Se on päinvastoin yksi tutkimuksen kiinnostavimmista kohdista. Jokinen muistuttaa kuitenkin, että tutkimuksessa tiedoksi sanottu syntyy vain ja ainoastaan teorian, käsitteiden ja kertomusten vuorovaikutuksessa. Aineisto sinänsä ei ”puhu” mitään. Myös tässä tutkimuksessa tulokset ovat nousseet tästä vuorovaikutuksesta.

Hyvässä laadullisessa tutkimuksessa aineiston tiheä kuvaus yhdistyy tieteelliseen kerrontaan, jossa tutkija sovittaa kirjallisuudesta tekemiään synteesejä omaan tekstiinsä sekä erottaa oman analyysinsä selvästi muiden ajattelusta (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2003, 248). Tätä noudattaen olen soveltanut työssäni teorian ja aineiston vuoropuhelua. Olen nostanut aineistosta tutkimuskysymyksen kannalta relevantteja havaintoja ja tarkastelen niitä teorioiden valossa. Toisinaan olen tehnyt myös toisinpäin eli tuonut ensin esiin teoreettisen idean ja nostanut sitten aineistosta havainnon tämän rinnalle. Kuten Eskola ja Suoranta (2000, 209–211) ovat todenneet, on luotettavuuden kriteeri laadullisessa tutkimuksessa loppujen lopuksi tutkija itse ja tutkijan omaa pohdintaa sisältävät tulkinnat koko tutkimusprosessin läpi. Tutkimuksen tulokset ovat tutkimuksen empiriaosassa esitettyjä kuvauksia ja niiden onnistuneisuus on tutkimuksen arvioinnin keskeinen kriteeri.

Olen siis pyrkinyt luotettavuuteen tekemällä tutkimusaiheesta päätelmiä ja ilmaisemalla niitä kirjallisesti kiinnostavalla tavalla (Alasuutari 1993, 124). Olen yrittänyt kiinnittää tähän huomiota syventymällä myös tutkimuksen muotoon eli siihen, miten tutkimus etenee luvusta toiseen muodostaen loogisen ja mahdollisimman jäntevän kokonaisuuden (Alasuutari 1999, 254–261).

Alasuutarin (1993, 123) mukaan parhaimmillaankin tutkijan tulkinta on paras otaksuma. Ainoita oikeita tulkintoja ei ole olemassa. Olen kuitenkin pyrkinyt siihen, että tulkinnat ovat niin perusteltuja kuin ne valittujen menetelmien ja teorioiden näkökulmasta voivat olla.

5 Unelma-ammatin teemat ja tarinatyypit

Tässä luvussa esittelen analyysin tulokset eli keskityn kuvailemaan aineistosta löytämiäni merkityssisältöjä. Ensin esittelen kuitenkin yleisiä huomioita aineistostani.

Ensin kartoitin haastateltavien taustatekijöitä (kuten asuinpaikka ja perhesuhteet) niiltä osin kuin ne olivat tiedossa eli mainittiin jutuissa. Tarkoitukseni ei ollut tarkastella sitä, mihin ammatteihin naiset ovat päätyneet, mutta halusin tehdä lyhyen yhteenvedon siitä, mitä ammatteja ja millaisia taustoja naisilla on. Liitteenä olevasta taulukosta (Liite 2) on nähtävissä kunkin naisen ammatti ja ikä, asuinpaikka, perhetilanne, koulutus ja aiemmat työpaikat. Naisten ikähaarukka on 28–49 vuotta, keski-ikä on 35 vuotta. Joukossa on sekä yksinasuvia että perheellisiä. Haastateltavista 13 asuu ulkomailla, lopuista suurin osa pääkaupunkiseudulla. Jutuissa esiintyviä työnimikkeitä ovat muun muassa meribiologi, kehitysyhteistyöntekijä, arkkitehti, pappi, sairaanhoitaja ja pokeriammattilainen. Yllättävää oli se, että yrittäjiä oli aineistossa puolet, 26 kappaletta.

Seuraavassa luvussa 5.1 ja sen alaluvuissa esittelen temaattisen analyysin avulla löytyneet teemat, joiden näen ilmentävän keskeisiä unelma-ammatin merkityksiä. Teemat ovat *työn ja perheen yhteensovittaminen*, *työ on koko elämä - vai onko sittenkään*, *paikan merkitys*, *työn mielekkyys ja itsensä toteuttaminen* sekä *työ on kivaa, mutta kova*. Yhteensä teemoja on siis viisi. Luvussa 5.2 pohdin unelma-ammatin kulttuurisesti jaettuja merkityksiä mallitarinoiden valossa. Suorat tekstisitaatit on erotettu omiksi tekstiosuuksikseen ja haastateltavan suorat sitaatit on merkitty lainausmerkein, kuten itse artikkeleissakin. Kursiivia käyttämällä ilmaisen tekstissä esiintyviä sanavalintoja. Numero lainauksien perässä viittaa julkaisunumeroon- ja vuoteen.

5.1 Teemat

5.1.1 Työn ja perheen yhteensovittaminen

Työn ja perheen yhteensovittaminen oli yksi aineistoni vahvimista teemoista. Melkein puolissa jutuista puhutaan perheestä, lapsista ja äitiydestä (yksi haastateltava odottaa

lasta ja kaksi heistä puhuu lapsista, vaikka heillä ei itsellään niitä ole). Suomessa naisten palkkatyö ei ole ilmiönä uusi, mutta silti esimerkiksi äitien työssä käymisestä keskustellaan ja väitellään ahkerasti, varsinkin mediassa. (Jallinoja 2000, 120.) Äitiyttä koskevat kulttuuriset odotukset ovatkin usein selvimmin näkyvillä juuri kaupallisissa populaarikulttuurin tuotteissa, joita naistenlehdet osaltaan edustavat (Kaplan 1992, 10–11).

Riitta Jallinoja on huomannut, että mediakeskusteluissa kotiäitiys ja ansiotyöäitiys asetetaan usein vastakkain sen mukaan, nähdäänkö lapsen etuna äidin hoiva vai äidin hyvinvointi (Jallinoja 2006). Oliiviassa etusijalla ovat naisten oma työ ja harrastukset, ystävät ja parisuhde perheen tai äitiyden korostamisen sijaan. Koska Oikeassa ammatissa -juttusarjassa kyse on henkilöhaastattelusta, jossa aiheena on työ, on puhe perheestä ja äitiydestä useimmiten taustalla, joskus vain mainintana lapsista. Muutamassa jutussa äitiydestä puhutaan enemmänkin, mutta se ei silti ole pääosassa. Työtä ja äitiyttä ei nähdä vastakkaisina asioina, vaan enemmänkin toisiaan tukevinä. Oliiviassa työn ja perheen yhdistäminen ei ole ristiriitainen kysymys ja haastateltava on ensisijaisesti uranainen, joka sovittaa äitiyden osaksi identiteettiään.

Lapsien hankkiminen ja perheen perustaminen on nykyisin yhä henkilökohtaisempi ja tietoisempi valinta, jota saatetaan suunnitella hyvin tarkkaan (Juntunen & Krats 1997, 13). Myös Oikeassa ammatissa -jutuissa lapsen saaminen ja perheen perustaminen on iso asia, joka koskettaa vahvasti naisen työelämää. Työn ja perheen yhdistäminen onnistuu kuitenkin melko kivuttomasti. Unelma-ammattissa työskentelevän nainen *kävelee kaksi viikkoa synnytyksen jälkeen taas töihin ja eteisessä heiluvat haalarit, myssyt ja lapaset*. Parhaiten Olivia-naisen roolia perheen ja työn yhteensovittajana kuvaa seuraava lainaus:

Kun bisnes lähti uuteen nousuun, Terhillä oli taas sylissään vauva. Hän osallistui ensimmäiseen palaveriinsa, kun Jesper oli vasta kolmeviikkoinen. Uuden jakkupuvun kainalossa roikkui hintalappu. 3/07

Äitiyden kulttuurisia odotuksia tutkinut Kristiina Berg (2008) on huomannut, että mediassa ovat tyypillisesti esillä työelämän parhaat puolet, uralla menestyminen ja mahdollisuus valita työajat sekä tehdä työtä lapsen ehdoilla. Naisella on mahdollisuus valita sellainen työ ja työajat, jotka lisäävät elämän tyytyväisyyttä ja onnellisuutta. (Em.,

141.) Myös Olivia-nainen näkee äitiysloman ja lapsen hoitamisen mahdollisuutena perustaa oma yritys tai työskennellä vähän rennommalla otteella, lapsen ehdoin. Esimerkiksi polkupyöriä myyvän Riikan oma verkkokauppa on ihanteellinen ratkaisu pienen lapsen äidille:

Värikkäät duplot odottavat olohuoneen lattialla leikkijää. Sivupöydällä sijaitsee Riikan toimisto eli tietokone, jonka näytön reunat on täplitetty muistilapuilla. Aamupäivisin, kun yksivuotias Selma sallii, Riikka hoitelee tilauksia ja sähköposteja. Nyt Selma nukkuu päiväunia naapurihuoneessa. ”Aina, kun mahdollista, otan Selman mukaan hoitamaan asioita, mutta tarvittaessa meille tulee hoitaja.” 2/12

Riikan esimerkistä käy ilmi myös se, että äidin nähdään edelleen olevan lapselleen paras hoitaja. Perheaika koetaan tärkeänä ja oma henkilökohtainen lastenhoito merkityksellisenä. (Repo 2005, 416) Jos muuhun hoitoon joudutaan turvautumaan, tulee hoitaja kotiin. Yksi mediassa kuvattu äitiyden etuoikeus on saada lapsilleen hoitaja oman perheen tai suvun piiristä (Berg 2008, 140). Kun aika on kortilla, turvaverkon - oman aviopuolison ja vanhempien - merkitys korostuu. Myös ymmärtävä esimies on kullan arvoinen.

”Jari on jaksanut tukea minua. Olemme menneen tämän kaiken läpi yhdessä.” 1/07

Kun molemmat vanhemmat ovat yrittäjiä, isovanhemmat ovat uskomattoman suuri apu. He voivat tarvittaessa hakea lapsen tarhasta. 12/2011

Esko oli fantastinen ihminen. Hän ei kytännyt kello kädessä, milloin tein työt. Tärkeintä oli, että ne tulivat tehtyä. Joskus lapsia piti käyttää korvalääkärissä kolmekin kertaa viikossa. 9/2010

Huomionarvoista aineistossani on myös se, että kukaan äideistä ei puhu työssä käymisen taloudellisista syistä. Kuten usein mediassa, myös Oliviassa ansiotyössä käymistä perustellaan naisten itsensä toteuttamisen tarpeilla. Näin tuotetaan mielikuvaa kaiken jaksavasta ja ehtivästä äidistä, joka menestyy urallaan, säilyttää omat harrastuksensa, ulkonäkönsä ja omistautuu lapsilleen. Teksteissä tuotetaan kovia odotuksia äitiyden ja muiden elämänalueiden harmonisesta yhteensovittamisesta sekä kuvaa äidistä, joka on tehokas ja järjestelmällinen ajankäyttäjä ja jolla on tietynlainen sisukas ja joustava asenne. (Berg 2008, 140–141) Olivia-naisenkin äitiyteen kuuluu valtavasti töitä. Osaava

äiti pitää monta palloa ilmassa kerrallaan, mutta kuitenkin niin, että se ei ole lapselta pois. Riitta Jallinoja (2006, 154) kutsuu tällaista puhetta työn ja äitiyden yhdistämisen säädyllyiseksi ratkaisuksi. Hyvä äitiys toteutuu, kun nainen osaa järjestää aikansa siten, että lasten hyvinvointi ei vaarannu äidin menoista tai työstä. Olivia-äidille lapsen saaminen heijastuu työhön motivoivana ja positiivisena tekijänä. Lapset ovat *prioriteetti yksi*, joka laittaa potkua urahaaveille tai työajan järjestämiseen niin, että perheelle jää aikaa.

Äitiyslomalla Terhi sai kuulla, että työpaikka oli menossa konkurssiin. Kasper oli juuri täyttänyt kolme kuukautta. Terhi päätti, että äitiyslomalla oli hyvää aikaa perustaa yritys. 3/07

Tarua naurattaa, kun hän kertoo arjestaan. Hän käy töissä, opettelee uusia leikkauksia ja asioita, yrittää saada erikoislääkärin paperit parissa vuodessa, päivystää 24 tunnin rupeamia, leikkaa, siivoaa rakennustyömaata, hoitaa lastaan, valvoo yöt hampaitaan itkevän tytön kanssa ja yrittää pysyä perässä, kun tämä juoksee. 9/08

"Ellen olisi tullut raskaaksi, en olisi koskaan saanut tätä hommaa eteenpäin. Ei mennyt aikaa tissutteluun ja krapuloihin" 6/11

Omassa aineistossani puhetta äitiyden negatiivisista tunteista tai vaikeuksista ei ollut ollenkaan. Haastaviksi koettiin ajankäyttö ja se, ettei lapsille jää tarpeeksi aikaa. Myös syyllisyys on silloin tällöin läsnä. Toisin kuin isät, äidit kokevat työelämää ja vanhemmuuteen liittyvät vastakkaisuudet henkilökohtaisina ongelminaan, kuten syyllisyytenä ja riittämättömyytenä äitiydessä (Bäck-Wicklund & Bergsten 1997, 196).

"Kun jäin äitiyslomalle, en olisi millään malttanut jäädä pois töistä. Työntekoon oli tullut uutta intoa ja hauskuutta, ja opin koko ajan uutta. Nyt kun olen töissä, haluaisin olla kotona, ja kun olen kotona, ajattelen, että töissäkin olisi kiva olla." 9/08

Silti Terhi potee välillä huonoa omaatuntoa siitä, ettei ole lastensa kanssa tarpeeksi. "Olen kuitenkin sitä mieltä, etteivät lapset tarvitse äidin kokopäiväistä paapomista. He kasvavat itsenäisemmiksi, kun oppivat olemaan välillä yksin." 3/07

Työn ja perheen yhdistäminen on keskeinen motiivi myös yrittäjäksi ryhtymiselle. Joskus uran luominen tarkoittaa myös sitä, että lisää lapsia ei ehdi millään hankkia. Siihen ei ole aikaa tai varaa. Siitä puhutaan kepeästi ja vitsaillen, mutta myös katuen.

"Minulla on ikuinen vauvakuume, mutta ei kai lapsiakaan voi aina tehdä. Se vaatisi lottovoiton." 3/10

Nuorena Terhi haaveili isosta perheestä, mutta siitä haaveesta hän on luopunut. Pienten lasten ja yrityksen johtamisen yhdistäminen oli raskas yhdistelmä. "Jos saisin kolmannen lapsen ja olisin edelleen yksityisyrittäjä, minut voisi ampua! Kyllä se vaihe, kun lapset ovat pieniä, on tosi rankkaa." 3/07

Olivian jutuissa äitiys on keskeistä, mutta se ei ole elämän ainoa sisältö. Työssäkäyvän äidin rooli ei ole helppo, mutta oman itsenäisyyden säilyttäminen ja tyytyväisyys muilla elämänalueilla koetaan tärkeiksi. Kuten yhdessä jutussakin todetaan, ei haastateltava ole *mikään pullantuoksuinen kotirouva*. Oikeassa ammatissa -jutuissa heijastuu nykykulttuurin sisältämien arvojen, esimerkiksi yksilöllisyyden, omien tarpeiden toteuttamisen, suoriutumisen ja tehokkuuden omaksumisen osaksi äitiyttä. Uraa luovan Olivia-naisen äitiyden ihanteena voi pitää omannäköistä, persoonallisesti toteutettua äitiyttä, joka tiedostaa erilaiset odotukset ja pystyy muokkaamaan niistä itselleen sopivan tavan toimia äitinä. (Berg 2008, 153, 161) Yksilöllisyyttä ja valinnanvapautta puolustetaan tekemällä eroa perinteiseen äitiyteen (esim. Katvala 2001) rajustikin:

Alina ei pidä ihmislaajasta ja sanoo, ettei sen takia halua tehdä lapsiakaan. "Lapsestanihan voisi tulla vaikka kuinka hirveä, enkä minä lopulta voisi vaikuttaa siihen." Alina ei ole katunut päätöstään, mutta hänen äidilleen se on ollut rankkaa. "Hän on lapsirakas ja kyselee, enkö pelkää jääväni yksin sitten, kun olen vanha. Mutta en minä niin osaa ajatella. Ei lapsia tehdä oman yksinäisyydenpelon takia. 5-6/07

5.1.2 Työ on koko elämä vai onko sittenkään?

Yrittäjänä työskentelemisessä on hintansa. "Perheelle on jäänyt vähän aikaa, ja välillä kaduttaa, etten koskaan ehtinyt tehdä Mimmille sisarusta", Mari myöntää. "Toisaalta tämä työ on koko elämäni. Saan siitä kamalasti voimaa." 1/07

Lainaus kiteyttää monta unelma-ammattiin liitettyä merkitystä. Siinä puhutaan työn ja perheen yhdistämisestä, kiireestä ja siitä, että työ on koko elämä. Näin on monen haastateltavan kohdalla: työ ei ole vain työ, vaan se rinnastetaan elämään. Jussi

Vähämäki (2009, 29) toteaaakin, että jälkiteollinen työ ottaa haltuunsa työntekijän koko elämän, jolloin seurauksena on työn ja muun toiminnan erottamattomuus.

Ajatus siitä, että työ on koko elämä, on vahvasti sidoksissa aikaan. Julkunen ym. (2004) puhuvat aikanyrjähdyksestä, jolla viitataan työn suureen rooliin keskiluokan elämässä. Työmarkkinoiden hyväosaiset tekevät pitkää työaika ja työstä puhutaan ajan kautta kuten esimerkiksi kiireenä. Samansuuntaiseen tulokseen on tullut Arlie Hochschild (1997), joka kutsuu ilmiötä aikasiteeksi. Tällä hän tarkoittaa sitä, että aika on muuttunut tavaraksi. Aikaside vaikuttaa ihmisten elämään niin, että kodille ja perheelle halutaan antaa enemmän aikaa kuin työ antaa myöden, mutta ajankäytön tehostaminen ei tapahdukaan työpaikalla, vaan kotona.

Yksi aikanyrjähdyksen tai aikasiteen tunnuspiirre on se, että se, että työ valuu vapaa-ajalle. Työn ja vapaa-ajan rajat ovat hämärtyneet ja työaika on hankalasti määriteltävissä. Kuten Jussi Vähämäki (2009, 34–35) toteaa: Töitä kannetaan kotiin, kaupungille ja kapakkaan ja elämänaika sekoittuu työaikaan koulutuksessa, kokouksissa ja jopa kuntoilussa. Myös Julkunen ym. (2004, 32–33) mukaan työajasta on tullut henkilökohtaisempaa, sillä työajan pituus ja tempo eivät ole enää samalla tavalla säädeltyjä kuin ennen. Yksi haastateltava kantaa sormusta, jota kutsuu *naimisissa työn kanssa* -sormukseksi. Se kuvaa hyvin sitä, kuinka unelma-ammattissa olevat tekevät työtä tavallaan koko ajan ja koko persoonallaan. Työ kulkee mukana aina, kuten papilla, jonka vaatteet *houkuttelevat ihmisiä juttelemaan, kysymään tai haukkumaan* tai hotellin omistajalla, joka tuntee, että *kutsuu vieraita omaan kotiinsa*. Ammattitaito liitetään persoonaan niin vahvasti, että sitä ei voi edes erottaa ihmisestä.

”Vaikka kaikki hajoaisi ympäriltä, ammattitaitoa ei kukaan voi ottaa pois.”11/10

Kiire mainitaan jutuissa usein. Julkunen ja muut (2004, 178) esittävätkin, että vuosikymmenen vaihteen keskeinen yhteinen kokemus on ollut työn vaatimusten, suorituspainoiden ja kiireen kasvu.

”Tämä on kuluttavaa työtä. Projektien aikana olen töissä ympäri vuorokauden. Kerran matkustin viiden päivän sisällä kolmella eri mantereella. En koskaan tiedä, mihin joudun seuraavaksi.” 7/07

”Töitä olisi loputtomasti: kokouksia, palavereita, sähköposteja ja ohjelmistosuunnittelua. Kappaleitakin voisi aina opetella paremmin, tehdä tutkimusta ja yrittää löytää uusia kiinnostavia säveltäjiä.” 1/11

Onnistuminen vaatii sitä, että on hyvin vähän elämää työn ja kodin ulkopuolella. 9/2010

Kiirettä kuvaillaan aineistossa, mutta sen seurauksista negatiivisessa mielessä ei puhuta. Kiire tuntuu toimivan pikemminkin moottorina hyvällä ja palkitsevalla tavalla kuin rasitteena kuormittavalla tavalla. Se, että työ on koko elämä, ei olekaan välttämättä paha asia. Onhan kyseessä asia, jonka on itse valinnut. Työhulluudesta puhutaan hyvänä luonteenpiirteenä. Yhdessä jutussa se kärjistyy niin, että haastateltava tuntee tehneensä virheen, kun on kieltäytynyt työmahdollisuudesta, kun hänellä oli lentoliput Karibialle samaan aikaan. Samoin Richard Florida (2005, 150) huomasi, että luovan luokan edustajista vain harva valitti pitkää työaika, vaan sen sijaan he olivat huolissaan siitä, etteivät ehtineet tehdä kaikkea sitä, mitä olisivat halunneet tehdä.

”En ole joutunut luopumaan mistään työn takia. Ystäväpiirilläni on samanlainen elämäntapa.” 8/07

”En koskaan sano, että älä soita, en ole nyt töissä. Olen tämän itse valinnut.” 9/07

”Kukaan ei pakota minua mihinkään. Nämä ovat ruuhkavuosiani, ja haluan käyttää ne näin.” 1/11

Julkunen ym. (2004, 19) tiivistävät, että nykyajan työ ei ole ”vain” työtä. Se on potentiaalista menestymistä ja onnistumista, mutta myös niiden kääntöpuolia. Oman aineistoni kannalta mielenkiintoinen kääntöpuoli ovat aineistossa esiintyneet työhön ja varsinkin työaikaan liitetyt pehmeämmät arvot, joita voi kuvailla elämässä pitää olla muutakin -normin esiintymiksi. Normin voi tulkita työaikojen pitenemisen, kilpailun ja menestyksen vastaiseksi reaktioksi, joka painottaa työn ja muun elämän tasapainoa. (Em, 238–245.) Riitta Jallinoja (2006) selittää tätä normia familistisella, perheen merkitystä korostavana käänteenä, joka näkyy erityisesti mediassa puheena työn ja perheen yhteensovittamisesta. Jallinoja väittää perhekeskeisyyden olevan tarkoituksellinen vastareaktio yksilöllisyyttä korostavalle ajattelulle. Oikeassa ammatissa -juttusarjassakin kuuluu kaikuja tästä käännteestä:

"Olen nähnyt läheltä, mitä työuupumus teettää. Siksi haluan pitää kiinni työajoista. Jos minä hajoan, hajoaa kaikki muukin." 2/07

"Länsimaalaiset arvostavat liian vähän rentoutta. On aikamoinen taito osata olla tekemättä mitään." 4/10

Heta matkustaa kaksi kuukautta vuodessa, lähinnä Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Kerran hän joutui ylittämään Atlantin neljä kertaa viikon aikana. Juuri nyt hänen tavoitteensa on oppia tekemään vähemmän töitä. "Haluaisin välillä tehdä muutakin. Vaikka matkustaa niin, ettei siihen liity työtä." 5/11

Elämässä pitää olla muutakin -ajatus näkyy Oliviassa niin, että terveys, perhe tai vapaa-aika asetetaan puheissa työn edelle. Elämä on naisten mukaan tarkoitettu eletäväksi eikä töissä tuhlattavaksi. Tavoitteena on esimerkiksi *saada joustavammat työajat, viettää enemmän aikaa lasten kanssa tai hidastaa tahtia*. Mielenkiintoista olisi tietää, tapahtuuko niin oikeasti, mutta sitä ei aineistoni valitettavasti kerro.

5.1.3 Paikan merkitys

Ei ole ihan yhdentekevää, missä töitä tehdään. Työn sisältöjen lisäksi työelämän muutokset ovat vaikuttaneet myös työnteon paikkoihin. Sanotaan, että tietoyhteiskunnassa työnteon aikojen ja paikkojen ovat siirtyneet lähemmäs maatalousyhteiskuntaa, jossa tarkasti rajatun työtilan sijan töitä tehdään laajalla alueella jatkuvasti liikkuen. (Julkunen ym. 2004.) Oliviassakin työnteon paikka on melko tärkeässä roolissa. Suurin osa jutuista alkaa miljöön kuvauksella:

Aurinko kuvioi vanhan navettarakennuksen lattialle pieniä neliöitä. Räsymatolla nukkuu Pulmu-koira. Pihalla yksinäinen lakana odottaa noutajaansa pyykkinarulla. Tämä on kultaseppämestari Elina Makkosen työhuone-studio Fiskarsissa, vajaat sata kilometriä Helsingistä länteen.

Työpaikan ympäristön yksityiskohtia kuvaillaan jutuissa huolellisesti ja tunnelmoiden. Niissä mainitaan, että haastateltava *istuu Eero Aarnion jakkaralla tai ottaa kaapista litalan kahvikupit*, samalla kun *ikkunasta näkyvät Manhattanin siluetti ja Brooklynin silta*. Unelma-ammatin paikkaan liittyy voimakkaasti kuluttaminen. Giddensiä (1991) mukaillen voisi todeta, että refleksiivisyys ulottuu myös työelämän alueelle, jossa

yksilöllisyyttä toteutetaan tiettyä elämäntyyliä esimerkiksi kulutusvalintojen kautta. Aivan kuten aikoinaan Sinkkuelämää-sarjassa, jossa New Yorkin kaupunkitila esitettiin silmiinpistävän näkyvästi ja tunnelatauksellisesti. Fiona Handyside (2007, Halkoahon 2011, 3 mukaan) kiinnitti huomiota siihen, että sarja esitteli mainoksen tavoin, mitä kaupungilla on kuluttajille tarjota. New York kietoutuu päähenkilöiden elämään olennaisena osana aivan kuten unelma-ammatin ympäristö aineistoni naisille. Työnteon paikalla on erityinen rooli, jota tuodaan esille kuluttamisen, kuten erilaisten brändien kuvailun kautta. Se on osoitus paitsi toimittajan herkkyydestä kuvailla tietynlaista elämäntyyliä myös kulutuskulttuurin ja kulutuksellisen estetiikan noususta. Richard Sennettin (2007, 130–131, 146) mukaan ihmiset liittävät kuluttamisen kohteisiin toiveita onnellisuudesta. Kulutukseen kohdistuvan intohimon avulla ihmiset voivat vapautua arjen ja rutiinien ulkopuolelle.

Kansainvälisyys on olennainen osa Olivia-naisten työelämää, haastateltavista melkein kolmasosa asuu ulkomailla. Oikeassa ammatissa -naisille maailma on avoinna ja täynnä mahdollisuuksia. Kansainvälisyyttä korostaa myös se, että työtä kuvataan matkan tekemisenä ja unelma-ammattia perille tulemisena. Moni tekee työtä kotona, joten työpaikka on yhtä kuin koti, mutta jutuissa työpaikkoja verrataan kotiin muussa, mentaalisessa mielessä. Ehkä tämän voi nähdä niin, että kodin ja siihen liitettyjen merkitysten helliminen tarjoaa lukijoille ajatuksen siitä, että unelma-ammatti on kodinomainen pakopaikka, jolla tehdään eroa epämukavuutta aiheuttavaan työelämään. Perillä oleminen ymmärretään niin, että oma paikka on löytynyt.

Miia syntyi Lapualla. Siellä oli silmäkantamattomiin tasaista maisemaa ja samanlainen tulevaisuus. Pojat opiskelivat insinööreiksi ja tytöistä tuli opettajia. Miia halusi pois. Yliopistosta valmistuttuaan hän muutti Pariisiin hanttihommia tekemään ja törmäsi ilmoitukseen, joka muutti hänen elämänsä. World Investment News -yhtiö etsi ”nuoria ihmisiä, jotka haluavat matkustaa 11 kuukautta vuodessa”. Siinä se oli, kansainvälinen ura. Sellaisesta Miia oli haaveillut jo Lapualla.

Sara keinuu laiturilla, katselee Kuhmoisten metsiä, vilkaisee olan yli kotimökkiään ja hymyilee. Vihdoinkin hän on perillä. 10/08

Botswanan-komennusta on jäljellä kaksi vuotta. Sen jälkeen Maija palaa kotiin Suomeen. Ehkä. Sinne on vielä pitkä matka. 6/2010

Katista ja Atesta tuli hotelliereja sattumalta, kesken reppureissun. He olivat ajaneet skoottereilla läpi trooppisen vehreiden maalaismaisemien, kurvilleet jylhien kalkkikivivuorten viertä ja päätyneet sattumalta

häikäisevän kauniille hiekkarannalle. Khanom löytyy vain harvasta matkaoppaasta, vaikka se sijaitsee suosituksen lomasaaren Koh Samuin lähellä. Kati ja Atte tunsivat heti tullessa kotiin. 4/10

Paikan tärkeys ei suinkaan tarkoita sitä, että kaikki työskentelisivät ylellisissä lokaaleissa tai hulppeissa toimistoissa. Paikan karuus ja koruttomuus voivat päinvastoin korostaa työn merkitystä. Unelma-ammattia voi harjoittaa myös ankeassa miljöössä. Se, että löytää oman paikkansa työelämässä, voi kiteytyä myös siinä, että vanhan paikan jättää konkreettisesti taakseen. Jutussa kerrotaan esimerkiksi entisestä poliisista, jonka työpaikan homeongelma pakotti jättämään työpaikan ja etsimään itselleen uuden ammatin. Nykyisen tatuointitaiteilijan työlle itse paikalla oli siis loppujen lopuksi melko suuri merkitys.

Diana Spruds istuu ensiapuparakissa. Päivystäjän huone on ankea: pari sänkyä, pöytä ja kaappeja. Seinällä on juliste ihmisen anatomiasta ja toinen voimalasta. Diana on kuitenkin unelma-ammattissaan.

Työ on fyysisesti ja henkisesti raskasta eikä sovi kaikille. ”Työnhakijalta kysyn aina, onko tämä valmis elämään keskellä merta pienessä kopissa seitsemän muun kanssa ilman suihkua ja sähköä”, Essi sanoo. Essille työ on kuitenkin intohimo. 10/2012

Ella jatkoi kuitenkin poliisina vain muutaman vuoden, sillä Jyväskylän poliisilaitoksen homeongelma aiheutti hänelle allergian. 12 poliisivuoden jälkeen lääkäri kielsi häntä menemästä työpaikalle. Onneksi. 5/10

Yleisesti jutuissa nähdään unelma-ammatin ja paikan kietoutuvan toisiinsa positiivisesti. Yksi haastateltava näkee työn esimerkiksi edistävän kotiutumista uuteen kotimaahan, mutta toinen taas on joutunut tekemään kompromissin paikan suhteen toteuttaessaan unelma-ammattiaan.

Elämän aloittaminen uudessa maassa on rankkaa. Arkisetkin asiat täytyy opetella alusta asti, esimerkiksi se millaisissa purkeissa maitoa myydään. 5/08

Jutuissa suhde luontoon ja maaseutuun nousee esille usein. Se nähdään työn vastapainona, samoin kuin matkustaminen vapaa-aikana pois työn luota, aivan toisenlaiseen paikkaan kuin hektinen työ kaupungissa. Ympäristö tuo haastateltavien työhön suhteellisuuden tajua ja laittaa asiat mittasuhteisiin. Paikan avulla tehdään ero

työn ja vapaa-ajan välille. Esimerkiksi puutarhaa kuvaillaan kiireiselle henkilölle *henkireikänä ja itseilmaisun välineenä*.

”Viimeksi kävin Lounais-Intiassa vaeltamassa, kaukana turistikohteista ja likaisista kaupungeista” 8/08

Pysyvästi Katriina tuskin Lähi-itään asettuu. Hän näyttää kännykästään kuvia talosta valkoisten kinosten keskellä. Levillä omistajaansa odottaa 1880-luvulla rakennettu hirsitalo. 7/09

Rankkojen työmatkojen jälkeen Kirsi käy miehensä kanssa Lapissa. Siellä on hyvä hengittää ja katsella, kuinka afrikkalainen Hilikka jahtaa poroja. 6/12

”Minulle tulee täällä samanlainen olo kuin metsässä. Puut jatkavat kasvua minun jälkeenikin.” 8/12

Maalla-lehteä jälkimodernin työntekijän ja paikan kuvaajana tutkinut Hanna-Mari Ikonen (2010) on todennut, että maalla ja luonnossa olemista peilataan aina kaupunkiin. Kuten aineistossanikin, urbaanin elämän tunteminen on oletettu lähtökohta ja juuri se luo tarvittavan kulttuurisen pääoman arvostaa maaseudun erilaisuutta. Paon luontoon ja maalle voi Julkusen (2008, 232) tavoin nähdä erityisesti keskiluokkaisen työelämän ominaisuutena: nykyään ihmisen on vaikea tietää paikkaansa ja parhaiten menestyy se, joka pystyy nopeimmin luopumaan kerran omaksumastaan. Hyppyyn oravanpyörästä tai suunnanmuutokseen uralla liittyy olennaisesti paikalle annettu merkitys. Työelämän kovuus ja refleksiivisyys voi aikaansaada kaipuun maalle ja luontoon, jossa agraari mielenmaisema ruokkii nostalgista toivetta rauhallisesta elämisen tahdista ja jatkuvasta menestyksen kilvoittelusta luopumisesta. (Ikonen 2010, 46.) Oliviassa tuo eetos tiivistyy näin:

Saran vierasmökissä on asunut lakimiehiä, opettajia, parantajia, ihmisiä laidasta laitaan. Vuoden aikana Mairelassa vierailee noin 15 vierasta. Lopun aikaa Sara meditoi, rapsuttaa puutarhaa, yrittää olla nöyrä ja opettelee hyväksymään itsensä juuri sellaisena kuin on. 10/08

5.1.4 Työn sisältö ja itsensä toteuttaminen

Työn sisältö ja mielekkyys on tärkeä asia haastateltaville. Monet mainitsivat tärkeäksi sen, että työ kohtaa omat arvot, ja että työn sisältöön voi itse vaikuttaa. Työn mielekkyys mainittiin huomattavasti useammin kuin työstä saatava palkkio. Työltä toivottiin

kiinnostavuutta ja sisällöllistä rikkautta, pelkkää tienäämistä ei pidetty tavoiteltavana. Pekka Ylöstalo (2007, 24) esittää, että työn sisältöä pidetään Suomessa palkan sijasta keskeisempänä asiana. Hän selittää tämän suomalaisen työelämän feminiinisellä työkulttuurilla. Maskuliinisissa kulttuureissa hyvin tehdystä työstä korvaus on palkka, josta ollaan ylpeitä ja joka on merkki menestymisestä. Feminiinisessä työkulttuurissa rahalla ja palkalla ei kerskailla, vaan arvostetaan enemmän muita seikkoja kuten esimerkiksi oman ajan saamista. Oliviassa rahalla ei todellakaan kerskailla, ylipäättään vain muutamassa jutussa puhutaan taloudellisesta toimeentulosta. Silloinkin hyvää toimeentuloa selitellään ja se nähdään asiana, johon toivotaan muutosta. Silloin ei olla *maailmanparannushommissa*, kuten yhdessä jutussa kuvaillaan.

Miia tilaa lisää punaviiniä. Hänellä on Diane von Furstenbergin jakku ja olkaimeton toppi. Lompakossa vilahtaa kultainen luottokortti. Vaativasta työstä maksetaan hyvin, ja viimeisimmässä projektissaan Miia vastasi miljoonan dollarin vuosibudjetista. Silti hän miettii, mitä alkaisi tehdä "sitten isona". 7/07

Työn sisältöä sen sijaan korostetaan, ja usein työn sisältöä pohdiskellaan juuri suhteessa siitä saatavaan palkkioon. Mielekkään työn tekeminen korostuu siinä, että taloudellisesta hyvinvoinnista ollaan valmiita tinkimään sen vuoksi. Esimerkiksi sairaanhoitajana työskentelevä haastateltava tienaa nyt vähemmän kuin aiemmassa ammatissaan, mutta se ei haittaa, sillä työllä on tärkeämpi merkitys.

"Aiemmin sain matkustaa, tapasin kuuluisuuksia ja sain hyvää palkkaa, mutta on palkitsevaa nähdä sairaan paranevan. En ole katunut päätöstäni kertaakaan." 1/08

Työn sisällön tärkeydestä ja mielekkyydestä puhutaan jutuissa *tykkäämisenä* tai *kiksien saamisena*. Omasta työstä tykätään niin paljon, että sen takia esimerkiksi vaativa reissutyö ei haittaa tai sitä voisi tehdä vaikka ilmaiseksi. Suomalaisten nuorten työorientaatioita tutkinut Teemu Turunen (2009, 11) on tehnyt mielenkiintoisen havainnon: Vain kahdeksan prosenttia 18–29 -vuotiaista palkansaajista lopettaisi työnteon, jos saisi lottovoiton. Palkansaajien mielestä työssä on siis jotakin sellaista imua, että siitä ei ainakaan kokonaan haluta luopua, vaikka taloudellista pakkoa siihen ei olisikaan.

"Suurin osa ihmisistä luultavasti tekee työtään vain ansaitakseen rahaa. Minä pidän työstäni niin paljon, että tekisin sitä, vaikka siitä ei maksettaisi."
8/08

"Minulla ei ole tarpeeksi markkinointitaitoa, mielenkiintoa tai rahaa. Se ongelma on varmasti yhteinen kaikille luovan alan yrittäjille. Haluaisin keskittyä vain siihen, mistä saan kiksejä." 6/11

Työn sisällöstä ja mielekkyydestä puhuttaessa jutuissa mainitaan usein merkitys. Se ilmaistaan niin, että hyvän palkan sijaan työssä korostuu se, että sillä on joku merkitys. Merkitys syntyy juttusarjassa muun muassa siitä, että työssä voi auttaa muita (esimerkiksi lapsia, sairaita, vanhuksia tai eläimiä), pelastaa maailmaa tai edistää naisasiaa. Auttaminen koetaan elämäntehtäväksi. Jos haastateltava on vaihtanut ammattia, kuvaillaan ero entiseen usein niin, että nykyisellä työllä on jokin merkitys, jota edellisessä työpaikassa ei ollut. Aikaisempi työ on koettu merkityksettömäksi, vaikka siinä olisikin menestytty ulkoisesti hyvin. Myös työn mielekkyyden kohdalla yksilön vastuu omasta urastaan korostuu, sillä osa haastateltavista on lähtenyt etsimään ammattia, jossa itselle tärkeitä arvoja voi toteuttaa. Olivia-naisilla on *polte tekemiseen* ja *kova maailmanpalo* ja he kokevat, että *työ itsessään on arvokasta*.

"Hoksasin, että en halua tehdä tätä neljääkymmentä tuntia viikossa. Haluan tehdä jotakin, jolla on merkitystä." 05/08

"Tapasimme mieheni kanssa Vaasan yliopistossa. Puolisoni opiskeli kauppatieteitä, mutta alkoi ajatella, että työskentely ihmisten hyvinvoinnin hyväksi olisi mielekkäämpää kuin yrityksen liikevoiton kasvattaminen", Maija kertoo. 6/10

"En tekisi tätä työtä, ellen uskoisi ilmastososipuun. Jos uskoisin, että lämpötila nousee yli kaksi astetta, keskittyisin johonkin muuhun. Järjestelisin mahdollisimman mukavaa matkaa ykkösluokassa helvettiin." 10/10

"Meidän pitää muistaa, että olemme osa luontoa ja että pienilläkin teoilla on merkitys. Jos jokainen uskoisi niin, teot muuttuisivat suuriksi ja asiat olisivat paljon paremmin. Meillä on valitettavasti valta tuhota, mutta onneksi myös auttaa ja suojella." 5-6/07

Kuten teoriaosuudessa todettiin, työntekijät asettavat työlleen enemmän vaatimuksia ja työn merkitys on lisääntynyt. Kun työtä ei enää koeta pelkästään välttämättömän toimeentulon ja uralla etenemisen välikappaleena, ihmiset alkavat odottaa työltä entistä enemmän myös persoonallisen itsetoteutuksen mahdollisuuksia (Kasvio 1994,

113). Myös Oikeassa ammatissa -juttusarjan yhtenä teemana on itsensä toteuttaminen työn kautta. Ronald Inglehartia (1997) mukaillen sitä voi selittää kulttuurisella käännteellä, jolla tarkoitetaan siirtymää toimeentulon kysymyksistä elämänlaadun ja itsensä toteuttamisen kysymyksiin. Hänen mukaansa käänne koskee nimenomaan koulutettua keskiluokkaa.

Osassa artikkeleista unelma-ammattiin päätyminen nähtiin prosessina, jossa oma, aito (työ)minä on löydetty piileskelemästä häiritsevän muun aineksen takaa. Tuo kielteinen ja häiritsevä aines on ollut tärkeä kasvattaja matkalla (Ikonen 2010, 48) ja itseään ja unelmiaan toteuttamalla oma paikka työelämässä on löytynyt. Itsensä toteuttaminen ja unelmien seuraaminen on jutuissa kovaa hommaa ja on vaatinut melkoisia ponnistuksia. Esteenä on ollut uskalluksen tai itsetunnon puute, intohimon menettäminen, epäonnistumisen pelko, tai se, että on elänyt muita varten. Näiden esteiden selättämisen kautta he ovat löytäneet oman paikkansa työelämässä.

Mari huomasi olevansa täysverinen kauppias. Ei hänestä sellaista pitänyt tulla: hän oli kouluttautunut perushoitajaksi ja työskennellyt hoitoalalla viitisen vuotta. Sitten hän halusi tehdä jotain luovempaa. ”Halusin toteuttaa itseäni, päästä näyttämään. Ja kai minulla sitten on yrittäjägeeni.” 1/07

Hän on halunnut sairaanhoitajaksi lapsesta saakka mutta onnistui toteuttamaan haaveensa vasta nelikymppisenä. 1/08

Tämä on Nadinen unelmaelämää. Hän haaveili omasta yrityksestä vuosia, mutta ehti jo välillä luopua toivosta. 7/08

Itsensä toteuttamisen prosessiin liitettiin jutuissa aina se, että on itse tarttunut toimeen ja toteuttanut unelmansa. Juttuja leimaa vahva ”jokainen on oman onnensa seppä” -eetos, jota – yllättävää kyllä – leimaa myös lupa epäonnistumiseen. Päinvastaista väittää Sennett (2002, 127), jonka mukaan epäonnistuminen ja häpeän piina ovat uuden työn suuri tabu. Olivia-naiset tarttuvat unelmiinsa silläkin uhalla, että tuloksena on epäonnistuminen. Unelma-ammattissa ei tarvitse kysyä lupaa muilta kuin itseltään: *Jos haluan tehdä jotain, teen.*

”On turha piipittää asioista ja jäädä muiden tallattavaksi. Jokainen pitää elämänsä naruja käsissään. Elämä on liian lyhyt hukattavaksi huonoihin hetkiin.” 3/08

”Ei kukaan takaa, että tästä tulee mieleton menestys. Optimistikin jalkojen pitää pysyä maassa. Jos tämä ei toimi, voimme palata muihin töihin.” 6/08

Vasta kun epäonnistuu täydellisesti, voi kehittyä seuraavalle tasolle. Opin paljon siitä, kun olin vähällä menettää koko bisnekseni. Jos vaikeuksista pystyy ottamaan opiksi ja nauttimaan matkanteosta, on onnistunut. 3/07

Ammatinvaihtajia lehtiaineiston avulla tarkastellut Hanna Kautiainen (2006, 49) esittää, että kun ihminen saa tehdä juuri sitä mitä haluaa, hän tuntee löytäneensä ammatillisen kutsumuksensa. Tähän liittyy voimakkaasti itsensä toteuttaminen, kyky vaikuttaa työhönsä ja se, että työllä on merkitystä muillekin. Myös oman aineistoni perusteella voi sanoa, että Kautiaisen havainto pitää paikkaansa.

Unelma-ammatilta toivotaan siis säännöllisten tulojen lisäksi kiinnostavuutta ja sisällöllistä rikkautta. Aivan kuten edellisessä alaluvussa esitettyyn paikan merkitykseen, myös ajatukseen unelma-ammattista itsensä toteuttamisena liittyy vahvasti kulutus. Nykyisen työelämän refleksiiviseen luonteeseen liittyy se, että omaa työtä on mahdollisuus muokata omien toiveiden mukaiseksi. Töitä voi vaihdella oman mielenkiinnon ja elämäntilanteen mukaan ja toimia näin kuin kuluttaja ostoksilla. Ammattien välillä shoppailu sopii itserefleksiiviselle itsensä toteuttajalle ja tuo elämänhallinnan tunnetta. Paikoilleen ei saa jämähtää ja jos työ alkaa tympiä, on aika toimia:

”Viisikymppisenä voi vielä erittäin hyvin kouluttautua uuteen ammattiin. Pitääkin kouluttautua. Jonkin sortin intohimoa pitää olla. Jos työ on liian helppoa, ihminen tekee sen kuin robotti.” 4/08

5.1.5 Työ on kivaa, mutta kovaa

Yhden unelma-ammatin teeman voi kiteyttää sanoihin *työ on kivaa, mutta kovaa*. Vaikka juttusarjassa on kyse työelämän positiivisista esimerkeistä, ei unelma-ammattikaan ole pelkkää ruusuilla tanssimista. Yksi haastateltavista kuvaa työtään *kultaiseksi häkiksi*, joka kuvaa mielestäni hienosti unelma-ammatin – kuten myös koko nykyisen työelämän – paradoksaalista luonnetta. Tässä teemassa tiivistyy se, että nykyisessä työssä sekä viihdytään että kärsitään (Julkunen 2008, 20).

Miia on maaraporttoija. Suomessa sellaista ammattia ei edes ole. Miian työhön kuuluu kiertää maailman köyhimpiä ja vaarallisimpia maita ja kirjoittaa niiden markkinoista ja poliittisesta tilanteesta maa-analyysyjä

kansainvälisten sijoittajien ja poliittisten päättäjien käyttöön. Hän on tavannut presidenttejä, ministereitä ja talouselämän eliittiä, mutta nähnyt myös paljon ikävää. 7/07

Työelämän kovuudesta kertoo se, että naiset puhuvat usein *pärjäämisestä, haasteista tai yrittämisestä*. Vaikka unelma-ammatti on itselle sopiva, sitä ei silti suositella muille. Yksi haastateltava kehottaa esimerkiksi *kaikkia yrittäjäksi haluavia harkitsemaan vielä kerran*. Myös se, että naiset puhuvat usein *sisukkuudesta, kovasta työstä ja pitkästä pinnasta* kertoo siitä, että työelämässä on sellaisia tendenssejä, jotka näitä ominaisuuksia vaativat.

Sitä paitsi Jasmin tiesi, mitä halusi ja mitä hänen pitäisi oppia. Hänen suuri haaveensa oli omaa nimeä kantava huipputason mallisto. "Olen usein joutunut miettimään, uskonko unelmaani. En kuitenkaan osaa antaa periksi. Olen optimisti, ja sisäinen ääneni sanoo, että oma juttu onnistuu vielä." 2/08

"Marc Jacobs sai potkut monista työpaikoista. Hän ei luovuttanut. Katso, missä hän on nyt." 4/12

Se, että työelämä on kovaa, ei kuitenkaan tarkoita, että itse tarvitsi olla armoton ja tunteeton kovanaama. Päinvastoin Olivia-naiset haluavat vaalia pehmeitä arvojaan kuten *kiltteyttään ja lapsenuskaisuuttaan*. Työtä tehdään *sisulla ja sydämellä*. Arvostus työelämässä ansaitaan kohtelemalla muita reilusti ja arvostavasti.

Aina välillä Susanna pysähtyy neuvomaan muusikoita lähes virheettömällä ranskallaan. Kertaakaan hän ei huuda tai korota ääntään. Se ei ole sattumaa. "Karjuminen on vanhanaikaista, psykologisesti alkeellista johtamista", Susanna sanoo treenien jälkeen. 1/11

Työelämän "kivuudesta" aineistossa puolestaan puhuvat se, että haastateltavat sanovat työnsä olevan *ihanaa*, siinä on *sopivasti toimintaa*, se *tempaa mukaansa* ja sen *mielekkyyttä ei tarvitse miettiä*.

"On mahtavaa panna kiitoradalla tehot päälle ja nousta ilmaan. En kyllästy siihen koskaan." 8/08

"Välillä tuntuu, että pelaan fantasiapeliä. Kaikki on mahdollista ja jännittävää." 12/11

Ulrich Beck nimittää nykyistä työelämää epävarmuuden pelikentäksi. (2000, 68–72). Anu Järvensivu (2010) puolestaan kuvaa työelämää pelimetaforalla, jossa työ määrittyy pelikenttänä ja työntekijät pelaajina. Peruspelissäännöksi hän nimeää Matti Kortteiseen (1992) viitaten selviytymisen eetoksen. Määritelmä sopii hyvin aineistooni, mutta itse haluan lisätä siihen vielä sen, että vaikka pelaaminen (työ) ei aina ole helppoa, koetaan se silti pelaamisen (tekemisen) arvoiseksi. Unelma-ammattia, jossa kivuus ja kovuus yhdistyvät voi kuvata vertaamalla sitä pokeripeliin:

”Pokerissa päätät itse ja säätelet tekemilläsi, tuleeko rahaa vai ei. Se on suuri vapaus, mutta hetkittäin myös turhauttavaa ja raskasta. Hyvinä hetkinä pokeri on kalleinta samppanjaa, huonoina tuskastuttavaa rimpuilemista.”
3/08

5.2 Tarinatyyppit

Tässä luvussa esittelen aineistosta löytyneet kolme tarinatyyppiä⁵: ajautujan, selviytyjän ja pyrkijän tarinat. Jokaisen alaluvun alussa on kertomus, joka on aineistosta konstruoimani oikean ammatin löytymisen ideaalityyppi. Näiden mallitarinoiden tarkoitus on jäsentää ja kuvata unelma-ammattiin päättymisen moninaisuutta sekä kulttuurisesta jaettua tasoa. Kukin tarina on koottu eri osista, mutta kirjoitettu pitkälti hyödyntäen artikkeleiden tekstiä.

Kaikki kolme aineiston mallitarinaa ovat enemmän tai vähemmän sankaritarinoita, sillä ne kaikki päättyvät onnellisesti ja kertovat siitä, kuinka haastateltava on päätenyt oikeaan ammattiin. Tutkija Anu Järvensivu (2014, 88) kuvaisi tarinoita työelämän tähtitarinoiksi. Vaikka jutuissa esiintyy vaihtelevasti myös epäonnea, on niissä kyse kuitenkin syvän onnen ja hallinnan tarinoista. Tällä tarkoitetaan sitä, että kohdatuille tapahtumille annettiin myönteisiä merkityksiä ja vaikeillekin tapahtumille onnistuttiin antamaan tarinan jatkoa kannatteleva merkitys. Tämä selittyy luonnollisesti sillä, että juttusarjan tarkoituksena on esitellä työelämän onnistujien tarinoita ja niiden tarkoitus

⁵ Käytän mallitarinan ja tarinatyyppin käsitteitä toistensa synonyymeinä.

on kertoa työelämästä positiiviseen ja esimerkilliseen sävyyn. Ne osallistuvat omalta osaltaan kulttuuriseen keskusteluun siitä, että työ on kivaa.

Hyvärinen (2006, 18) muistuttaa, että tarinoiden palauttaminen tiettyyn lajityyppiin jäsentäminen on vain analyysin apuväline, ei suinkaan tutkimuksen tulos. En itsekään halunnut tyytyä toteamaan, että kaikki unelma-ammatin kertomukset ovat sankari- tai tähtitarinoita, vaan halusin tuoda esiin niiden moninaisuutta lajittelemalla ne tarinan suunnan (Gergen 1999, 70–71) sekä juonenkulun, toimijuuden ja avainmetaforan (Suoninen ja Jokinen 2011, 42) avulla. Kyseiset ominaisuudet on kuvattu alla olevassa taulukossa (mukailtu Suonisen ja Jokisen 2011, 55 taulukosta).

TARINATYYPPI	JUONI & KÄÄNNE	TOIMIJUUS	METAFORA	TARINAN SUUNTA
Selviytyjä	Elämässä eteen tulee tapahtuma, joka toimii käännekohtana. Vaikeuksien voittamisen jälkeen elämä hymyilee.	Ulkoisen seikka tai henkilön oma taipumus aiheuttavat notkahduksen. Oma harkittu toiminta auttaa vaikeuksien voittamisessa.	Vaikeuksien kautta voittoon!	
Ajautuja	Tarina etenee ilman selkeää käännettä. Vaiheittainen kasvu kohti oman paikan löytämistä.	Reflektiivisyys ja oman itsensä (sattumalta) löytäminen.	Tartu hetkeen!	
Pyrkijä	Elämää eletään ja muutetaan aktiivisesti, toteutetaan haavetta.	Vahva tavoitteellinen toimeliaisuus.	Olen oman onneni seppä!	

5.2.1 Selviytyjä

TUPLA-ANNOS TAHDONVOIMAA

Vielä kahdeksan vuotta sitten Mari työskenteli sairaanhoitajana. Nyt hän on unelma-ammattissaan, mutta menestys ei ole tullut ilmaiseksi.

Ikkunasta näkyy järvi, jonka pintaan tihkusade piirtää hentoja ympyröitä. Mari ottaa kaapista littalan kahvikupit ja selittää samalla, miten katsoo näkymää vieläkin ihmetyksen vallassa: voiko tämä olla totta? Ei uskoisi, että vielä vuosi sitten Mari katseli tätä harvinaista maisemaa peloissaan. Kuinka tästä kaikesta selvitään?

Syksyn 2012 piti olla Marin elämän parasta aikaa. Hän oli juuri aloittanut työt uudessa sairaalassa ja suunnitteli häitä. Sitten iski kipu, joka muutti kaiken. Marin munasarjoista löytyi kasvain, joka näytti kuvissa kukkakaalilta. Kun Mari heräsi leikkauksesta, lääkärit painoivat päänsä ja mumisivat olevansa pahoillaan. Syöpä.

Syksy ja talvi kuluivat kemoterapiassa ja apeissa tunnelmissa, mutta syöpä saatiin parannettua. Häätkin tanssittiin heti sairaalajakson päätteeksi. Parannuttuaan Mari pakkasi eväät, palasi töihin ja järkyttyi. Mikään ei ollut muuttunut sen vuoden aikana, kun hän taisteli hengestään. Ihmiset mussuttivat samoja kahvikeksejä ja vaahtosivat samoista jonninjoutavista asioista. Parin viikon kuluttua hän oli kuitenkin solahtanut samaan muottiin kuin aina ennenkin. Herätys, töihin, kotiin, nukkumaan. Marin piti pakottaa itsensä väkisin ylös sängystä. Aamuisin hän ajoi töihin ja itki. Iltaisin hän ajoi töistä kotiin ja itki. ”Ihmettelin, miten minussa voi vielä riittää kyyneliä.”

Sama itkevä robotti Mari olisi edelleen, ellei hän olisi törmännyt miehensä kanssa kävelyretkellään idylliseen maisemaan ja pieneen hotelliin, joka oli myytävänä. Yhä useammin tie vei tuon järven rantaan ja Mari leikkitteli ajatuksella omasta hotellista.

”Kun pahin suru oli ohi, ajattelin, että miksen voisi toteuttaa unelmaani. Se antoi minulle valtavasti voimia.”

Mari hankki tietoa yrittäjyydestä, otti yhteyttä hotellin omistajiin, otti selvää kaikesta mahdollisesta, järjesti pankkilainan ja irtisanoutui sairaalasta. Pian hän huomasi olevansa hotellinjohtaja. Vatsassa pyöri perhosia ja päässä kysymyksiä: Miten selviän taloudellisesti? Miten minun käy?

”Koko elämän keikauttaminen ylösalaisin tuntui hurjalta. Luovuin kaikesta tutusta ja turvallisesta. Se päätös muutti elämässäni kaiken. Jouduin ottamaan vastuun kaikesta, mutta samalla sain täyden vapauden toteuttaa itseäni.”

Alku oli kuitenkin rankka. Mari teki alussa kaikki virheet, joita kuvitella saattaa. Kukaan ei ollut neuvonut, miten pitäisi toimia. Laskupino kasvoi, mutta Mari yritti uskoa tulevaan. Hän saattoi herätä yöllä miettimään, oliko varmasti muistanut kaiken minkä piti. Kynnys avun pyytämiseen oli korkea, mutta Mari päätti tehdä niin. Hän pyysi neuvoa edellisiltä omistajilta. Sitkeästi. Hän tiesi, ettei hotellin pitämistä opi vain kirjoista. Avun pyytäminen, kova työ ja usko kannattivat, sillä nyt hotellin varauskirja täyttyy tiuhaan tahtiin.

”Ihminen oppii uusia asioita, jos on motivoitunut. Koin, että palkinto tulee ennen pitkää, kun työskentelen kovasti ja työllä on merkitys.”

Mari tervehtii alakerran kahvion myyjää ja tilaa minttuteen. Kahvio on täynnä. Kesäaikaan hotellissa käy turisteja kaikkialta maailmasta. Hän tervehtii kaikkia iloisesti. Samalla Mari haukottelee salaa kämmenensä suojissa. Töitä on paljon ja kesälomaa ehtii pitää vasta syksyllä. Mari se ei kuitenkaan haittaa. ”Tiedän nyt varmasti tekeväni työtä, jota rakastan.”

Kaikissa aineistoni tarinoissa on onnellinen loppu ja ne on kerrottu positiiviseen sävyyn. Unelma-ammattiin päätymiseen voi kuitenkin sisältyä vaikeitakin asioita, joista selviytymisen lopputuloksena on oman paikan löytäminen. Nimesin tämän vaikeita vaiheita sisältäneen mallitarinan selviytyjän tarinaksi. Sen kulttuurinen tarinamalli on selkeä ”vaikeuksista voittoon” -kertomus. Tarinalle ominaista on ensin notkahdus huonompaan ja selkeä käänne, jonka jälkeen asiat muuttuvat paremmiksi. Ensin tarina vaikuttaa Gergenin (1999) jaottelun mukaiselta regressiiviseltä tarinalta, mutta sen erottaa siitä käänne parempaan suuntaan ja positiivinen lopputulos. Tämän tarinan voi jakaa selkeästi kolmeen osaan: alkutilanteeseen, käännekohtaan ja nykytilanteeseen.

Eero Suoninen ja Arja Jokinen (2011, 42) ovat tutkineet umpikujien tarinallista purkamista, mutta heidän jaottelunsa oli silti avuksi oman aineistoni tarinatyyppien lajittelussa. He kutsuvat tätä vaikeuksista voittoon -kertomusta pohjakosketustarinaksi. Tyypillistä näille tarinoille on ajautuminen tilanteeseen, jossa tapahtuu pysähdys, joka toimii käänteenä positiiviseen muutokseen. Kun umpikujasta on selvitty, elämä hymyilee.

Selviytyjän tarinamalleja on aineistossani vähiten, kahdeksan kappaletta. Näiden kahdeksan naisen kohtaamat vaikeudet ovat moninaisia: työpaikkakiusaaminen, läheisen kuolema, töiden loppumisen pelko, ero, sairaus, riittämättömyyden tunne tai epävarmuus. Vaikeuksien kohtaaminen on tarinalle ehdottoman tärkeä, sillä ilman sitä ei oltaisi tässä tilanteessa. Vaikeuksista selviytyminen on antanut uuden näkökulman elämään ja ammattiin. Neljälle tarinalle selviytyminen vaikeuksista tarkoitti vaihtamista kokonaan uuteen ammattiin, toisille neljälle puolestaan sitä, että hankaluuksien jälkeen paikka tuntui sittenkin omalta unelma-ammatilta.

Selviytyjä kokee voittaneensa eteen tulleet vaikeudet ja olevansa entistä vahvempi. Tähän tilanteeseen pääseminen on vaatinut kovaa työtä. Käännekohta on tarinassa kuvattu yleensä rajuna ja sen jälkeen tapahtuu *havainto, tärkeä päätös, ymmärrys* tai jopa runollisesti *siipien kasvattaminen unelmalle*. Tarinoissa korostuu se, että vaikeuden kohdatessa ohjat otetaan omiin käsiin ja muutos lähtee itsestä. Tarinan nainen on *sitkeä, kapinoi, ei lannistu eikä luovuta*. Lopputuloksen kanssa tarinan nainen on sinut: *hän hyväksyy itsensä, ottaa valtaa takaisin, ei valita, ei kaipa entistä elämäänsä ja on tullut perille*. Muutoksen ja vaikeuksien kautta työn merkitys kirkastuu. Vaikeuksien jälkeen elämä on tässä ja nyt. Tarinan loppu on onnellinen ja kauttaaltaan harmonian värittämä.

Susanna Hyvärin (2001, 18–24) mukaan tällainen vaikeuksista voittoon tarina sisältää kulttuurista tietoa tavoiteltavista elämänkuluista ja siitä, mikä yhteisöä yhdistää. Selviytymistarinat ovat sukua lähes universaaleina pidetyille sankaritarinoille. Hänen mukaansa selviytymistarinat muodostavat yksinkertaisimmillaan seuraavan juonen: 1. vaikeuksiin joutumisen syyt 2. koettelemuksista seuraava muutos 3. muutoksesta seuraava vaikeuksien voittaminen. Juoni on täysin yhtenevä oman aineistoni selviytymistarinoiden kanssa.

Tämä tarinatyyppillä on selkeitä yhtymäkohtia myös Matti Kortteisen (1992, 43) työelämäntarinamallin kanssa. Kortteisen tarinamallissa on kolme perusosaa: kertojalla on ollut vaikeaa, hän on yrittänyt selvitä ja lopuksi toteaa, että on selvinnyt ja siitä ylpeä. Myös Kortteisen huomio siitä, että nuorten naisten tarinat eroavat miesten ja vanhempien naisten tarinoista siinä, että ne ovat pohtivia ja ambivalentteja, on mielenkiintoinen aineistoni tarinamallien kannalta. Vaikka nuorten naisten kertomuksissa ei jäsennetä suoranaista aineellista puutetta tai hirveyksiä (kuten esimerkiksi sota), kerronta jäsentyy sen varaan, kuinka ”on kovaa”. Kovuus voi olla Kortteisen (Em, 124) mukaan selitettävissä sillä, että yksilöllistynyt ja markkinasuhteiden rakenteistama elämä tuottaa uudenlaisia kovuuden kokemuksia.

5.2.2 Ajautuja

LEVOTTOMAT JALAT

Helena tietää, miten ripsiväriin teho on mitattu ja kertoo sen muillekin. Ennen kemistiksi ryhtymistä hän kiersi maailman ja palasi kotiin.

Korkean talon aulassa tuoksuu hyvältä. Valoisan hallin hyllyllä seisoo siistissä rivissä herkullisen värisiä kosmetiikkapurnukoita, joita voisi jäädä tutkimaan pitkäksi aikaa. Kemisti Helena kertoo, mikä tepsii mihinkin. Hän tietää, mikä maskara pidentää ripsiä 50 prosenttia tai miten anti-age -tuotteet toimivat. Tuotteista kertoessaan Helena näyttää yhtä innostuneelta kuin uuden planeetan löytänyt astronomi. Ei uskoisi, että oikeastaan Helenan piti tehdä jotain ihan muuta.

Kun Helena oli 21-vuotias, hän lähti opiskelemaan graafista suunnittelua pariisilaiseen yksityiskouluun. Taakse jäivät äiti, isä ja veljet sekä Suomessa opintojaan aloittelevat kaverit. Pariisissa Helena asuu pienessä yksiössä, hengaailee Montparnassen kuppiloissa ja pitää hauskaa. Opintojen loppusuoralla hän on työharjoittelussa designtoimistossa, jonka asiakkaita ovat muun muassa Armani ja Shiseido. Työ on mielenkiintoista, mutta ei tunnu oikealta.

”Hoksasin, etten halua tehdä tätä neljääkymmentä tuntia viikossa. Haluan tehdä jotakin, jolla on merkitystä.”

Helena ottaa aikalisän ja muuttaa opiskelijakommuuniin Port Elisabethiin. Hän oli päättänyt tehdä mitä huvittaa ja jatkaa opiskelua. Hän ei vain tiennyt mitä. Kunnes eräänä päivänä hän asteli apteekkiin ja tutustui myyjään, josta tuli hänen hyvä ystävänsä. ”Kun seurasin ystäväni työtä apteekissa, ymmärsin miten valtava merkitys kemialla on ihmisen elämässä.”

Helena hakee yliopistoon lukemaan kemiaa ja neljän vuoden päästä hän valmistuu luokkansa

parhaana. Tarkoitus on etsiä Etelä-Afrikasta töitä, mutta välissä hän piipahtaa Helsingissä luokkakokouksessa. Siellä hän tapaa entisen koulukaverinsa Mikon. Hän rakastuu, pakkaa laukkunsa ja muuttaa takaisin Helsinkiin. L’oreal palkkaa hänet ennen kuin hän ehtii etsiä töitä.

”Tuntui, että niin oli tarkoitettu.”

Nyt neljä vuotta myöhemmin Helena seisoo työhuoneessaan ja pitää kemiaa yhä todella kiehtovana. Hänen työnään on vääntää sekä asiakkaille että henkilökunnalle rautalangasta se, mikä ei koulukemialla aukene. Hän muun muassa tarkistaa, että mainokset ja tuotteiden pakkaustekstit pitävät paikkaansa.

Ulkona taivaalta tihkuu vettä. Koliseva hissi laskeutuu pohjakerrokseen ja Helena hyppää autoonsa ajaakseen kotiinsa.

”Aluksi pohdin sitä, miten kauan viihtyisin Suomessa. Nyt olen jo päässyt eroon ajatuksesta, että tämä on vain väliaikaista.”

Ajautujan tarinaksi nimeämäni tarinatyyppi näkyy unelma-ammattista kertovissa jutuissa kertomuksina, joissa oma paikka työelämässä on löytynyt monien käänteiden ja sattumankin kautta. Tarinalle ominaista on sen kulkeminen stabiilisti (Gergen 1999) ilman suuria notkahduksia tai nousuja. Tässäkin tarinatyyppissä loppu on onnellinen, mutta erityisyytenä on se, että tarinan suunta on tasaisempi kuin selviytyjän tarinassa, jossa on selkeä notkahdus tai pyrkijän tarinassa, jossa suunta on nousujohteisempi. Tarinan ydin on siinä, että unelma-ammattiin voi päätyä myös sattumalta ja unelmat voivat saada muotonsa myös jälkeinpäin tarkasteltuna. Tarinoissa korostuu elämän yllätyksellisyys ja se, että oma paikka löytyy erilaisten vaiheiden kautta.

Ajautumisen tarinoita on aineistossani 18 kappaletta. Näiden naisten päätyminen unelma-ammattiin ei ole suoraviivainen, mutta tarina on silti tasainen ilman suuria käännekohtia. Se ei tarkoita sitä, etteikö käännekohtia tai vastoinkäymisiä olisi. Niitä on paljonkin, mutta niihin suhtaudutaan eri tavalla kuin selviytyjän tarinassa: tässä tarinatyyppissä mukautuminen muutoksiin ja oman toimijuuden löytäminen on avain tasapainoiseen elämään (Jokinen & Suoninen 2011, 57). Päähenkilö kulkee läpi monenlaisten käänteiden, kunnes palaset loksahdelevat paikoilleen ja päähenkilö päätyy nykyiseen työhönsä. Lopputulos on toivottu, mutta ei sellainen kuin on etukäteen ajateltu. Sitä kuvataan lauseilla: *viisitoista vuotta sitten kuva oli ihan toinen, alkuun hän pääsi vahingossa, oikeastaan piti tehdä ihan jotain muuta tai ei siinä kyllä näin pitänyt käydä*. Siitä huolimatta päähenkilö ei kulje passiivisesti virran mukana, vaan on koko ajan ohjaksissa ja pohtii aktiivisesti työnsä merkitystä. Onni ja sattuma näyttelevät suurta roolia, mutta tarinan painotus on omannäköisen elämän elämisessä.

Suoninen ja Jokinen (2011, 49–52) nimeävät tämän kaltaisen tarinatyyppin itsensä löytämisen tarinaksi. Siinä päähenkilö kasvaa vaiheittain kohti onnea ja onnellisuus kumpuaa itsensä toteuttamisesta ja löytämisestä, aivan kuten omassa ajautujan tarinassani. Työ näyttää ulkoisesti hyvältä, mutta se saattaa tuntua sisällöllisesti tyhjältä. Tätä tarinaa ohjaa *itsensä toteuttamisen tarve ja halu tehdä jotain merkityksellistä*. Itsensä toteuttaminen ja mukautuminen elämänkäänteisiin näkyvät myös siinä, että muutamassa tätä tarinatyyppiä noudattaneessa jutussa loppu on vielä auki. Unelma-ammattia kuvataan matkana, jossa päähenkilö *ei ole vielääkään tullut perille*. Tässä tarinatyyppissä katse suunnataan myös muita tyyppejä selkeämmin tulevaisuuteen, sillä

jutuissa puhutaan *kaikesta, mitä aikoo vielä tehdä, haaveilusta* tai siitä, että päähenkilö *aikoo jatkaa perehtymistä tai että työ on vasta alkamassa*.

Unelma-ammatin määritelmää valaisevassa luvussa viittasin Arnettin (2004) ajatuksiin unelmatyöstä, jota hän vertaa rakkauden löytämiseen. Arnettin tutkimus sijoittuu Yhdysvaltoihin, jossa hänen mukaansa nuoret aikuiset työskentelevät keskimäärin seitsemässä-kahdeksassa työpaikassa 18–30 -ikävuosien välillä. Hän on myös havainnut, että unelma-työhön usein vain ajaudutaan tai päädytään sattuman kautta. Joskus taas haaveiltu työ ei ole ollenkaan sitä, mitä sen oli ajatellut olevan tai nuori aikuinen huomaa, ettei sovellukaan alalle. Monet myös haaveilevat oman yrityksen perustamisesta. Arnettin tutkimus on linjassa ajautujan tarinamallin kanssa: aivan kuten rakkaudessa, myös työelämässä kokeillaan monenlaista ennen kuin se oikea löytyy. Olennaista on kuitenkin refleksiivinen pohdinta matkan varrella.

Tällä ajautujan tarinatyypillä on yhtymäkohtia siihen nykyisen työelämän eetokseen, jossa omaa työtä pohditaan refleksiivisesti ja se nähdään itsensä toteuttamisen välineenä. Castells (1996, 281–302) toteaa, että elämä on muuttunut projektiluontoisemmaksi. Muutosvalmius on nykyään itsestäänselvyys. Tässä tarinamallissa korostuvat myös uuden työn tunnusmerkit: työura ei enää muodosta selkeää jatkumoa, vaan pirstoutuu erilaisten työsuhteiden ja työpaikkojen mosaiikiksi. (esim. Sennett 2002.)

5.2.3 Pyrkijä

MUODIN LUOJA

Pauliina toteutti lapsuuden haaveensa ja ryhtyi muotisuunnittelijaksi. Hän tietää, miten luodaan kauniita kuvia ja pidetään pää kylmänä Lontoon muotipiireissä.

Pauliina ei tuhlaa aikaa aamuisin. Puoli tuntia sen jälkeen, kun hänen herätyskellonsa on soinnut, hän istuu metrossa matkalla työhuoneelleen. Lontoon Grafton Streetillä sijaitsevasta toimistosta on vaikea löytää tyhjää pöydänkulmaa. Kahdessa huoneessa pyörii markkinointiväkeä ja pöydillä lojuu kirjoja, lehtiöitä ja kyniä. Muotisuunnittelija itse istuu baarijakkaralla korkean pöydän ääressä.

”En raaski jättää työpöytäni edes lounaaksi. Siksi täällä on joka puolella leivänmuruja ja suklaapapereita.”

Ensimmäiseksi Pauliina vastaa sähköposteihin. Ateljeen puolelta kuuluva ompelukoneen surina jatkuu keskeytymättä. Täällä ovat käyneet monet vaikutusvaltaiset asiakkaat. Parasta oli kuitenkin se, että kesänkorvalla posti kiikutti työhuoneelle kutsun Lontoon muotiviikoille. Mallisto piti luoda viidessä viikossa. Onneksi Pauliina ei pelännyt ottaa haastetta vastaan. Uusia vaatteita valmistui yli viisikymmentä.

Pauliina oli alle 10-vuotias, kun ryhtyi ensimmäistä kertaa muotisuunnittelijan tehtäviin. Ala-asteen disko oli niin suuri tapahtuma pikkutyttöjen elämässä, että Pauliina teki itselleen ja kolmelle ystävälleen samanlaiset paidat.

”Jo silloin päätin, että isona työskentelen muodin parissa.”

Lukiovuosina Pauliina oli vaihto-oppilaana New Yorkissa. Ylioppilaskirjoitusten jälkeen hän opiskeli muotisuunnittelua Central Saint Martinsissa Lontoossa. Kun hän valmistui, oli

selvää, että hän jäisi rakastamaansa Lontooseen. Hän mietti, uskaltaisiko ryhtyä yrittäjäksi. Yksi syy jahkailun lopettamiseen oli Timothy Ferrisin kirja *The 4-Hour Workweek*. Se muistutti Pauliinaa siitä, että elämänlaatua voi muuttaa ainoastaan tekemällä asioita, joita haluaa tehdä.

”Silloin tajusin, että moni odottaa lottovoittoa ja jossittelee loputtomiin. Huipulle päästääkseen pitää tehdä rohkeita päätöksiä ja olla valmis epäonnistumaankin.”

PK Studios perustettiin syksyllä 2010. Menestys on vaatinut suomalaista sisua ja saksalaista työmoraalia, mutta kova työ on kannattanut. Muotiviikot poikivat uusia tilaisuuksia eikä työhuoneella ole sen jälkeen laskettu tunteja. Hän näyttää onnistuvan siinä, mihin moni Lontoossa pyrkii. Seuraavaksi Pauliina keskittyy kasvattamaan tuotantoa. Onneksi hän tietää mitä tahtoo ja osaa vaatia. Maailmalla hän on pärjännyt äitinsä neuvolla: ”Asenne ratkaisee.” Tulevaisuus näyttää valoisalta. Yksi haave olisi saada oma osasto johonkin Lontoon suurimmista tavarataloista, ja miehen ja perheenkin Pauliina jossain vaiheessa haluaisi.

”Mutta kaikki aikanaan. Sitten kun sen tilaa niin sitten se tulee,” Pauliina sanoo ja nauraa.

”Kaverit välillä nauravat, että luulenko minä kaiken olevan niin helppoa. En tiedä siitä, mutta kaikesta pitää yrittää tehdä mahdollisimman mielenkiintoista. Elämä on juuri niin tylsää kuin sanot sen olevan.”

Kolmannen tarinatyypin nimesin pyrkijän tarinaksi, koska siinä korostuu päähenkilön tietoinen pyrkiminen ammattiinsa. Myös tässä tarinatyypissä korostuu työntekijän reflektiivinen rooli ja itsensä toteuttaminen, mutta erotuksena edelliseen ajautujan tarinamalliin on se, että suhde unelma-ammattiin nähdään mutkattomampana. Sen eteen tehdään kyllä töitä, mutta sitä ei kyseenalaisteta. Unelma-ammattissa työskentelyä kuvaillaan *haaveen toteuttamiseksi, kutsumukseksi ja asiaksi, jota on haluttu jo pikkutyttönä*. Pyrkijän rooli on aktiivinen ja häntä kuvaillaan *päättäväiseksi, sisukkaaksi, määrätietoiseksi ja rohkeaksi*. Pyrkijä *ei usko sattumaan vaan siihen, että sen saa, minkä haluaa*.

Pyrkijän tarinoita on aineistossani selkeästi eniten eli 24 kappaletta. Se noudattelee Gergen tarinajaon progressiivista tarinaa, jossa ura on kuvattu eteenpäin menona ja unelma-ammatti on saavutettu. Pyrkijän tarina muistuttaa Suonisen ja Jokisen (2011, 46) kuvaamaa elämäntarinaa, jossa kunnianhimoiset tavoitteet ja haaveet ovat tärkeitä, vaikka ne eivät sellaisenaan toteutuisikaan. Pyrkijän tarinassa on myös haasteita, mutta niihin suhtaudutaan ilman uhrin asemaan vaipumista. Vaikkei kaikki elämän osat välttämättä olisikaan hallussa, on päähenkilö itsenäinen oman elämänsä rakentaja. Näissä tarinoissa painottuu vahvasti työelämän yksilöllisyyttä korostava eetos ja kulttuurinen *jokainen on oman onnensa seppä* -ajattelu.

Vaikka kaksi edellä mainittua tarinatyyppeä ja tämä kolmas ovat kaikki työelämän menestystarinoita, on pyrkijän tarina se, jossa menestys korostuu. Kerronnallisellisen tutkimuksen 12 suomalaisesta työelämässä menestyneestä naisesta tehnyt Grace A. Schlosser (2001) esittääkin, että Suomessa naisten elämäntarinat ja kirjallisuus ovat pullollaan tarinoita tällaisista vahvoista ja kyvykkäistä naisista, joita pyrkijä edustaa. Schlosserin mukaan suomalainen nainen puskee itsenäisesti kohti unelmiaan ja jatkaa sinnikkäästi mahdollisista vaikeuksista huolimatta. Pyrkijä edustaakin juuri Schlosserin kuvailemaa naista, joka uskoo omaan arvostelukykyynsä, tietää omat vahvuutensa ja heikkoutensa sekä uskaltaa ottaa vastuuta.

6 Päätelmät

6.1 Yhteenveto

Tämä tutkimus tarkasteli unelma-ammattiin liittyviä merkityksiä. Aineistona toimi Olivia-lehden Oikeassa ammatissa -juttusarja, joka kertoo siitä, kuinka haastateltava on löytänyt oman paikkansa työelämässä ja työskentelee unelma-ammattissaan. Nämä jutut ovat siis esimerkillisiä tarinoita työelämän positiivisista puolista. Tutkimuksen taustalla on keskustelu työelämän muutoksen suunnista ja nykyisen työn refleksiivisyyttä vaativasta luonteesta. Kerronnallisuus puolestaan toimii työssäni sekä teoreettisena että metodologisena lähtökohtana.

Tässä tutkimusraportin viimeisessä osiossa vastaan tutkimuskysymykseeni, joka oli: Millaisia merkityksiä unelma-ammatti saa Olivia-lehden Oikeassa ammatissa -juttusarjassa? Ensin kysyin aineistoltani kysymyksen, *mitä unelma-ammattista kerrotaan*. Aloitetaan merkityksistä, jotka löysin aineiston teemoittelun avulla. Jakamalla ja yhdistelemällä aineistoa teemoihin ilmeni, että unelma-ammattiin liitettyjä merkityksiä ovat *työn ja perheen yhdistäminen, työ on koko elämä (vai onko sittenkään?), paikan merkitys, työn sisältö ja itsensä toteuttaminen sekä työ on kivaa, mutta kovaa*.

Työn ja perheen yhdistäminen oli juttusarjassa yllättävän suuressa roolissa. Vaikka Suomessa naisten palkkatyö ei ole ilmiönä uusi, teeman vahva esilläolo kertonee siitä, että se koskettaa naisten elämää voimakkaasti ja naiset mitä luultavammin jossain vaiheessa törmäävät puolison, äidin ja työntekijän roolien ristiriitaan. Työelämän kannalta tämä tarkoittaa sitä, että naiset todennäköisemmin valitsevat ammatin, joka mahdollistaa myös perheen perustamisen. (Arnett 2004, 149.) Oliviassa lukijaa kuvataan sekä-että -naiseksi, joka yhdistelee elämässään ristiriitaisilta näyttäviä asioita kuten ura ja äitiys. Työn ja perheen yhdistäminen näyttäytyykin juttusarjassa pääasiassa helppona ja ristiriidattomana. Lapset antavat elämälle sisältöä, mutta elämään kuuluu paljon muutakin. Entisestä elämäntyylistä ei ole pakko luopua, vaan töitä voi tehdä lapsen ehdoilla ja jakaen hoitovastuuta miehen tai sukulaisten kanssa. Rahahuolista ei äitiyden(kään) kohdalla puhuta. Olivia-lehden äiti tietää, mitä tahtoo, on lapselleen läsnä, kehittää samalla itseään ja selviytyy tilanteesta kuin tilanteesta. Vaikka ajankäyttö

ei ilmene ongelmana, nousee se kuitenkin esille rivien välissä: lapsia ei ole ehditty tehdä uraa luodessa enempää tai töitä tehdään usein kotona, iltaisin ja öisin.

Myös ajatus siitä, että työ on unelma-ammatin harjoittajalle koko elämä, on vahvasti sidoksissa aikaan. Tämä aineistosta löytämäni toinen teema näkyy jutuissa niin, että töitä kannetaan kotiin ja ammatti ”tärähtää” henkilöön niin perusteellisesti, että töitä tehdään koko persoonalla. Haastateltavien työelämässä on kiirettä, suorituspaineita ja vaatimuksia, mutta ne eivät ole huono asia, vaan kuuluvat unelma-ammatin elämäntapaan. Työhulluudesta ja raatamisesta ollaan ylpeitä, sillä niin on haluttu itse tehdä. Samaan aikaan ristiriitaisesti (kuten työelämän paradoksaaliin luonteeseen kuuluu) naiset haluavat, että elämässä on muutakin kuin työ. Pehmeämpien arvojen kuulumista voi selittää familistisella, perheen merkitystä korostavalla diskurssilla (Jallinoja 2006), mutta kysymys kuuluukin, että onko se pelkkä puhetapa vai onko sillä konkreettista merkitystä naisten elämään. Sitä ei aineistoni valitettavasti kerro. Aineiston valossa on kuitenkin mahdollista todeta, että unelma-ammattissa työskentelevät naiset ovat siinä onnekaassa asemassa, että heillä on (edes teoreettinen) mahdollisuus puhua tahdin hidastamisesta tai joustavimmista työajoista. Se korostaa juuri keskiluokkaan kuuluvien naisten dilemmaa: työelämä vetää puoleensa, mutta niin vetää perhekin (Jallinoja 2006, 174–175). Siksi unelma-ammatin merkitykset ovat monella tapaa kaksijakoisia: työllä on päähenkilöille iso merkitys, mutta samalla elämässä korostetaan olevan muutakin.

Richard Floridan (2005, 146–149) mukaan juuri luovan luokan työntekijät tekevät usein pisintä työpäivää, mutta kiireen vastapainoksi haasteet, vastuu ja työn merkityksellisyys tekevät työnteosta mielekästä. Työn merkityksen ja mielekkyyden vaatimus on tärkeä teema myös aineistossani: työltä toivotaan sisältöä ja merkitystä, joskus jopa palkan tai sen kustannuksella, että joutuu olemaan perheestä erossa. Työn mielekkyys syntyy ammatissa, jossa voi toteuttaa itseään ja auttaa samalla muita. Unelma-ammattiin liittyy voimakkaasti reflektiivisyys ja se, että omaa työtä muokataan mieleiseksi. Ideaalitapauksessa työelämä ja itsensä toteuttamisen toive kohtaavat tavalla, jossa työn voi yhdistää tasapainoisesti elämäntilanteeseensa, jolloin työ tuntuu omalta ja siihen suhtautuu yhtä intohimoisesti kuin harrastukseen (Järvensivu 2010).

Työn mielekkyyteen liittyy aineistossa olennaisesti myös työnteon paikka; ei ole yhdentekevää, missä töitä tehdään. Paikkaa korostetaan suhteessa luontoon ja

kuluttamisen kautta. Matkanteon ja kodin merkitykset painottavat unelma-ammatin paikan merkitystä. Oikeassa ammatissa -sarjassa työ kuvataan *kultaisena häkkinä*: se on kivaa, mutta samalla myös kovaa. Vertaus tiivistää nykyisen työelämän paradoksaalisen luonteen (Julkunen 2008), joka näkyy aineistossanikin. Unelma-ammattiin pääseminen ja sen tekeminen ovat kovaa työtä, mutta siinä on jotain sellaista imua, joka vetää puoleensa. Siihen kuuluu ylitöitä ja valvottuja öitä, mutta myös paljon hyvää.

Tarkastelin unelma-ammatin merkityssisältöjä myös toisen kysymyksen avulla. Kysyin: *Millaisia tarinatyyppejä aineistossa on eli miten unelma-ammattista kerrotaan?* Tyypittelemällä juttusarjan kertomuksia kolmeen tarinatyyppiin sain selville, että unelma-ammattista kerrotaan kulttuuristen konventioiden kautta. Unelma-ammattiin liitetään merkityksiä, jotka ovat meille ennestään tuttuja muista kertomuksista kuten sankaritarinoista. Kulttuurisesti jaetut merkitysrakenteet jaoin kolmeen tarinatyyppiin: selviytyjän, ajautujan ja pyrkijän tarinaan.

Selviytyjän tarinan juoni ja käänne kietoutuvat käännekohtaan, josta selvittyään haastateltava löytää oman unelma-ammattinsa. Päähenkilön kohtaamat vaikeudet johtuvat joko ulkoisista tekijöistä tai henkilön omista taipumuksista, mutta niistä hän selviää oman neuvokkuutensa tai sisukkuutensa ansiosta. Avainmetaforana selviytyjän elämässä on *vaikeuksien kautta voittoon*. Ajautujan tarina etenee melko tasaisesti kohti päämäärää ilman selkeää käännettä. Päähenkilö kasvaa vaiheittaisesti kohti unelma-ammattiaan. Sattuma ja onni näyttelevät suurta roolia, mutta olennaista on oma aktiivisuus valintoja pohtiessa. Ajautuja suunnistaa työelämässä *tartu hetkeen* -metafora kompassinaan. Pyrkijällä on elämässään selvät sävelet: hän on lapsesta asti tiennyt haaveammattinsa ja suuntaa sitä kohti määrätietoisesti. Pyrkijä ammentaa voimaa *olen oman onneni seppä* -ajattelusta. Pyrkijän tarinassa korostuu menestys.

6.2 Tulkinta

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli kuvata unelma-ammatin merkityksiä ja pohtia niitä nykyisen työelämän sosiaalteorioiden ja erityisesti työelämän refleksiivisyyttä korostavien aikalaismiinojen valossa. Nyt tutkielman lopuksi on aika kääntää valo toisinpäin ja katsoa näitä teorioita aineistoni kautta. Tämän viimeisen kappaleen on

tarkoitus summata sitä, mitä unelma-ammattiin liitettyjen merkitysten valossa voidaan sanoa nykyisen työelämän luonteesta.

Aikalaisdiagnoosien kohdalla olen hyödyntänyt Richard Sennettin, Anthony Giddensin ja Ulrich Beckin ajatuksia, sillä heidän teoriansa työn muutoksesta ja työelämän luonteesta avaavat mielenkiintoisia näkökulmia aikaan, jota parhaillaan elämme. Vaikka kuvaa uudesta työstä tai työn muutoksesta on kritisoitu empiirisen näytön puutteesta (Bradley ym. 2000), koen, että niiden valossa unelma-ammattia on helpompi hahmottaa, sillä ne pyrkivät tavoittelemaan ”jotain, mikä ajassa on”.

Beckin (1995, 19–20) mukaan perinteiset elämäntarinat on korvattu valintojen elämäntarinoilla ja nykyelämää kuvaa yksilöllistymisen prosessi. Tämän yksilöllistymisen myötä on jokaisen luotava itse oma tarinansa. Yksilöllistymisen korostuminen näkyy unelma-ammatin merkityksissä niin, että omaa työtä pohditaan jatkuvasti ja menestymisen katsotaan olevan itsestä kiinni. Beck (Beck & Beck-Gernsheim 2001) vie yksilöllistymisen väitteensä melko pitkälle ja toteaa, että yksilö on muuttunut yhteisön tukea kaipaamattomaksi individualistiksi. Tämän suhteen unelma-ammatin merkitykset ovat ristiriidassa, sillä aineistossani suhteet muihin ihmisiin ja yhteisön tuki koetaan tärkeiksi. ”Oikeassa ammatissa” työskentelevät naiset eivät aja pelkästään omaa etuaan, vaan kokevat työn mielekkyyttä muita auttaessaan. Unelma-ammatti on sellainen, jossa voi toteuttaa itseään ja samalla auttaa muita.

Yksilöllistyminen ei esiintynyt kertomuksissa mitenkään radikaalilla tavalla. Unelma-ammatin merkityksissä yksilöllistyminen näyttäytyi valinnan vapautena, itsensä toteuttamisen mahdollisuuksina ja siinä, että menestymisen katsottiin olevan itsestä kiinni. Työelämän nykyinen luonne näkyy aineistossa siis enemmänkin Giddensin (1991) luonnehtimana positiivisena ilmiönä, jossa yksilöillä on enemmän vapautta tehdä itseään koskevia valintoja. Giddensin mukaan yksilöllinen refleksiivisyys on juuri aktiivista oman elämän suunnittelua. Unelma-ammatin kohdalla tuo valinnanvapaus ja aktiivinen ”ohjissa oleminen” näyttäytyy niin, että haastateltavat kokivat olevansa oman onnensa seppiä. Menestyksen eteen ollaan valmiita tekemään paljon töitä.

Yhden näkökulman nykyisen työn vaatimuksiin sekä työn ja muun elämän ihmisen välisiin suhteisiin tarjoaa ajatus työelämän muuttumisesta yhä enemmän kotityön kaltaiseksi. Jussi Vähämäen (2009) mukaan työtapojen muuttuminen, kiireen

lisääntyminen ja työuran hajautuminen vaikuttavat myös muihin elämän osa-alueisiin. Työn ja muun elämän raja on liukuva, sillä kotityötä muistuttavassa työssä työajat ovat häilyviä. Työ ulottaa lonkeroitaan koko elämään ja seuraa kotiin sekä henkisesti että fyysisesti. Julkunen ym. (2004, 236) esittävät, että erityisesti naiset kokevat aikapulaa. Tuloksistani käy ilmi, että työelämän asettamat ehdot näkyvät esimerkiksi työn ja perheen yhdistämisen dilemmassa. Vaikka työ ja perhe näyttäytyvät aineistossa melko ristiriidattomana, tekevät Olivia-äidit töitä äitiyslomallaan, kotona ja lapsen nukkuessa. Muutkin kuin äidit ovat jutuissa kiireisiä. Tulokset kertovat, että ajan puute ei koske vain työn ja perheen yhteensovittamista, vaan myös lapsettomia naisia. Yleensäkin mielenkiintoista omassa analyysissäni oli se, kuinka kaikki teemat tuntuivat ankkuroituvan jollain tavalla aikaan. Julkunen ym. (2004) *uusi jälkiteollinen aikajärjestys* saa lukuisia ilmenemismuotoja unelma-ammatin merkityksissä. Työ on irronnut ajasta ja paikasta ja työn ja vapaa-ajan raja on hämärtynyt. Työ on koko elämä ja samaan aikaan – paradoksaalista kyllä – elämässä halutaan olevan muutakin kuin työ.

Toinen huomionarvoinen seikka on se, kuinka kulutus kietoutuu yhteen kaikkien teemojen kanssa. Omaa unelma-ammattiaan refleksiivisesti pohdiskeleva Olivia-nainen tuntuu elävän yhteiskunnassa, jossa työtä ja vapaa-aikaa leimaavat kuluttamisen ja ajan merkitykset. Kärjistäen Oikeassa ammatissa -nainen elää (työ)elämäänsä kuin shoppaillen: tarkasti valikoiden itselleen sopivimmat osaset. Juhani Seppänen (2004, 51–52) toteaa oivaltavasti, että tällainen kulutSIDEOLOGIA sopii hyvin uuden työn tekijöille, sillä se korostaa yksilöllisyyttä. Kulutusta ei ole vain tavaroiden ostaminen, vaan myös oman ajan käyttäminen. Myös miljöön kuvailu keskeisenä asiana työelämästä kertovissa jutuissa kertoo mielestäni kulutuskeskeisestä kulttuurista, jossa brändit ja itsenkin brändääminen ovat vahvasti esillä. Ikosta (2010, 49) mukaillen Olivia-lehti tarjoaa oman ainutlaatuisen minuuden ja kuluttajuuden toimipaikaksi unelma-ammattia. Samalla kun lehti kuvastaa itsensä toteuttamista ammatin kautta yksilöllisenä valintana, näiden valintojen kertominen muilla on tärkeää lehdelle ja sen lukijoille. Kuluttaminen on siis sosiaalista ja se ilmentyy juuri unelma-ammatin kertomuksissa.

Kolmas huomiota herättänyt tulos on se, mistä aineistossa ei puhuta. Norman Fairclough (1997, 139) puhuu *merkityksellisestä poissaolosta*, jolla tarkoitetaan huomion kiinnittämistä myös siihen, mikä kertomuksista puuttuu. Huomionarvoista on esimerkiksi se, että osa- tai määräaikaisista töistä ei jutuissa puhuta. Ne ovat

korkeintaan asioita, joita on työhistoriassa tapahtunut. Prekaarin työn puuttuminen aineistosta viittaa siihen, että unelma-ammatti on vakaa. Työpaikan vaihtamiset ja uusille urille lähtö tapahtuu Oikeassa ammatissa -jutuissa muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta henkilön omasta tahdosta, ei olosuhteiden pakosta. Kuten Scott Lash (1995, 180) on todennut, jakaa pätikätyöyhteiskunta ihmiset refleksiivisyysvoittajiin ja -häviäjiin ja Olivia tapauksessa kyse on niistä, jotka voivat hyödyntää nykytyön refleksiivisistä luonteesta sen parhaat puolet. Unelma-ammattiin liitetyt merkitykset eivät myöskään kerro työelämän huonontumisesta. Työ on edelleen tärkeä asia, mutta siinä missä työstä saatava palkkio oli ennen pääosassa, ovat omien arvojen noudattaminen ja eettisyys nyt tärkeää. Raha-asioista ei Oliiviassa puhuta, joten sen voi ymmärtää niin, että unelma-ammatti tarjoaa kohtuullisen toimeentulon tai niin, että naiset kuuluvat hyvin toimeen tulevaan keskiluokkaan. Merkityksellinen poissaolo ulottuu myös työelämän rakenteellisiin ja yhteiskunnallisiin ulottuvuuksiin. Vaikka Olivia brändikirjan mukaan jutun on tarkoitus kuvata samalla yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia yksilön työn kautta, niin harvemmin käy. Esimerkiksi päähenkilön kohtaamat ongelmat työelämässä nähdään liittyvän henkilökohtaisiin ominaisuuksiin tai tapahtumiin, ei työelämän yleisiin piirteisiin. Laajemmat yhteiskunnalliset ilmiöt loistavat poissaolollaan.

Kun unelma-ammattia katsotaan Olivia-lehden Oikeassa ammatissa -juttusarjan valossa, se näyttäytyy yksilöllistyneenä itsensä toteuttamisen ja löytämisen prosessina, jossa menestyminen on itsestä kiinni. Työ on kovaa, mutta kivaa ja sitä tehdään *sisulla ja sydämellä*. Vaikka unelma-ammatin harjoittajalle työ on koko elämä, se mahdollistaa myös perheen ja työn yhteensovittamisen. Myös kulutuskeskeisyys vaikuttaa siihen, että unelma-ammattista tulee yksilöllinen identiteettiprojekti, jossa arvot kuten muiden auttaminen tai eettisyys ovat tärkeässä roolissa. Unelma-ammatin avainsana on refleksiivisyys: Menestys monimutkaistuvassa ja kovassa työelämässä vaatii kykyä ottaa ympäristö, oma toiminta ja jopa oma minuus kriittisen tarkastelun kohteeksi (Järvensivu & Alasoini 2012, 41). Parhaiten menestyy se, joka pystyy luopumaan kerran omaksumastaan (Julkunen 2008, 232). Elämäntyylien shoppailu resurssoi ihmisen työelämän muutoksiin ja tuo elämänhallinnan tunnetta (Ikonen 2010, 46).

Kuten aiemmin on todettu, omaa työtä pohtiessaan ja tarinaa kertoessaan ihminen hyödyntää kulttuurisia mallitarinoita. Anu Järvensivu (2014, 179) toteaa, että koostaakseen omaa hyvää tarinaansa, ihminen tarvitsee myös riittävän ja ajantasaisen

tarinamallien valikoiman. Tarinoiden on vastattava todellisia kokemuksia. Jos kertomukset ja oikea elämä karkaavat kovin kauas toisistaan, hyvien työelämäkokemusten muodostaminen on vaikeaa. Tässä tutkimuksessa olen perehtynyt myös näiden hyvien työelämäkokemusten lihallistumiin eli kertomuksiin, jotka noudattelevat unelma-ammatin tarinamalleja.

Aineiston tarinamallit olivat kaikki perinteisiä sankaritarinoita, joihin on lisätty pieni *new age* -kuorrutus. Selviytyjän, ajautujan ja pyrkijän unelma-ammatin mallitarinat kertovat, että unelma-ammattiin päätymisestä kerrotaan perinteisin tavoin. Kertomukset paljastavat myös sen, että työllä on suuri painoarvo ja työ halutaan tehdä mahdollisimman hyvin, mutta työltä toivotaan myös syvempää merkitystä ja sitä työstetään aktiivisesti. Tarinamallien kulttuurinen ulottuvuus viittaa siihen, että työn merkitys ihmisen elämässä ei osoita horjumisen merkkejä.

Unelma-ammatin tarinamallit kertovat kuitenkin muutoksesta työn eetoksessa: pärjäämisestä ja protestanttisesta velvollisuudesta on siirrytty itsetoteutukseen (Tuohinen 2010). Eetos näkyy näiden työelämän kertomusten lisäksi Olivia-lehdessä muutenkin. Uusimpana esimerkkinä toimii keväällä 2015 tehdyn sisällönuudistuksen myötä lanseerattu uusi termi: pokkanainen. Sillä tarkoitetaan naista, joka toteuttaa pokkana haaveitaan, eikä odota, että joku huomaa hänet huoneen nurkasta. Pokkanainen ei pelkää epäonnistumista vaan yrittää, vaikkei olisikaan vielä täydellinen. Pokkanaisen määritelmässä kiteytyy hienosti nykyisen työelämän kulttuurinen eetos: menestyminen on itsestä kiinni ja aina kannattaa yrittää. Tällaista pokkanaista edustavat kaikki aineistoni kolme tarinatyyppiä.

6.3 Lopuksi

”Tamperelaisopiskelijoilla realistisia unelmia”, kertoo otsikko Tampereen yliopiston tutkimusuutisissa huhtikuun 2015 lopulla, juuri kun olen kirjoittamassa graduni johtopäätöksiä. Uutisessa kerrotaan Eriikka Oinosen vireillä olevasta tutkimuksesta, jossa hän tutkii suomalaisten ja espanjalaisten opiskelijoiden haaveita, suunnitelmia ja todellisuutta. Yliopiston tutkijakollegiumissa vaikuttava Oinonen kertoo, että opiskelijat haaveilevat opintojen loppuvaiheessa hyvin realistisesti. Työn halutaan olevan antoisaa,

tärkeäksi koettua, ja siinä pitäisi pystyä kehittämään itseään. Palkkaa olisi hyvä saada sen verran, että maitokaupassa ei tarvitse laskea senttejä. (Tampereen Yliopiston Tutkimusuutisia 27.4.2015)

Oinonen (sähköpostikeskustelu 28.4.2015) kertoo, että tämä visuaalisia ja narratiivisia metodeja hyödyntävä tutkimus (*Studying dreams, plans and realities of university students about to graduate*) on vaiheessa, mutta metodia testattaessa on havaittu, että työelämän haaveet koskevat työn ja muun elämän tasapainoa, työn merkityksellisyyttä (työtä esimerkiksi ihmisoikeuksien, ympäristön tai kulttuurin hyväksi), hyvää työyhteisöä ja turvattua taloutta (IARS-luento 28.4.2015, pdf).

Oma tutkimukseni osuu hyvin ”yksiin” Oinosen tutkimuksen ja sen alustavien tulosten kanssa ja kertoo omalta osaltaan siitä, että tutkimus unelma-ammatin merkityksistä on paikallaan. Se, ettei unelma-ammattille ole vakiintunutta sosiaalitieteellistä käsitettä, kertoo siitä, että tämä tutkimus oli tarpeen tehdä. Jatkotutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista kysyä tutkimuskysymystäni myös muilta aineistoilta. Esimerkiksi ammattilehdet ovat täynnä työelämän kertomuksia, joista voisi muodostua aivan erilainen kuva unelma-ammattista. Tämän aineiston kannalta voisi olla hedelmällistä tehdä myös kuva-analyysiä, onhan lehti ilmeeltään hyvin visuaalinen. Olisi mielenkiintoista pohtia, millaista todellisuutta kuva tuottaa ja millaisin keinoin (Seppänen 2005, 94). Myös Olivian lanseeraama pokkanainen-termi herätti mielenkiintoni, sillä siinä tuntuu kiteytyvän jotain ajallemme ominaista.

Tätä tutkimusraporttia viimeistellessäni myös Olivian tarinaan kirjoitetaan uusi luku: Aller Media julkaisi tiedotteen yt-neuvotteluista, joiden leikkaukset koskevat muun muassa Olivia-lehteä. Lehti on lopettamisuhan alla. Leikkauksia perustellaan lehtien kannattavuuden romahtamisella. (Aller Median tiedote 6.5.2015) Tiedote synnytti Olivian Facebook-sivulle valtavan palautevyöryn, jossa asiaa kauhistellaan ja mietitään keinoja Olivian pelastamiseksi. Päätoimittaja Veera Luoma-Aho julkaisi omassa Facebook-profiilissaan tekstin, jossa kertoo säästäneensä kaikki palautemeilit ja uskovansa, että lukijayhteisön sitoutuneisuus, lojaalius ja ”hemmetti rakkaus” saadaan kanavoitua vielä joksikin hyväksi ja merkittäväksi, joka on myös kannattavaa liiketoimintaa. Hätä Olivian puolesta kuvastaa paitsi sen läheistä suhdetta lukijoihinsa, myös yleisemmällä tasolla naistenlehtien merkitystä: ne tarjoavat uusia näkökulmia, inspiraatiota ja ajattelemisen aihetta. Kerronnallisuuden ja tämän tutkimuksen

hengessä voisi todeta, että yksilöllisyyttä korostavassa työelämässä Olivia-lehden unelma-ammatin kuvaukset ovat osa aikamme identiteettityötä (Ikonen 2010, 50) ja osa sitä kulttuurista tarinavarantoa, jonka varassa suunnistamme elämässämme. Myös tämä tutkimus rakentaa omalta osaltaan kuvaa työelämästä ja liittyy tuohon tarinavarantoon.

Lähteet

Aaltonen, Tarja & Leimumäki, Anna (2010) Kokemus ja kerronnallisuus - kaksi luentaa. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Alasoini, Tuomo (2010) Mainettaan parempi työ: kymmenen väitettä työelämästä. Helsinki: EVA.

Alasuutari, Pertti (1993) Erinomaista rakas Watson. Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Hanki ja jää.

Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Andrews, Molly & Squire, Corinne & Toonbougou, Maria (2008). Doing Narrative Research. Los Angeles: Sage.

Antila, Juha (2006) Työn mielekkyydestä ja mielettömyydestä. Työpoliittinen tutkimus 305. Helsinki: Työministeriö.

Antila, Juha & Ylöstalo, Pekka (2002) Proaktiivinen toimintatapa. Yrityksen ja palkansaajien yhteinen etu? Työpoliittinen tutkimus 239. Helsinki: Työministeriö.

Arnett, Jeffrey Jensen (2004) Work. More Than a Job. Teoksessa Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens through the Twenties. Oxford University Press.

Beck, Ulrich (1995) Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott (toim.) Nykyaajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio. Tampere: Vastapaino.

Beck, Ulrich (1992) Risk Society. Towards a New Modernity. London: Sage.

Beck, Ulrich (2000) The Brave New World of Work. Cambridge: Polity Press.

Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth (2001) Individualization. London: Sage.

Berger, Peter & Luckmann, Thomas (2002) Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Helsinki: Gaudeamus.

Berg, Kristiina (2008) Äitiys kulttuurisina odotuksina. Helsinki: Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 48/2008.

Blom, Raimo & Melin, Harri & Pyöriä, Pasi (2001) Tietotyö ja työelämän muutos. Palkkatyön arki tietoyhteiskunnassa. Tampere: Tammer-paino.

Bradley, Harriet & Erickson, Mark & Stephenson, Carol & Williams, Steve (2000) Myths at Work. Cambridge: Polity Press.

Bradley, Harriet & Healy, Geraldine (2008) *Ethnicity and Gender at Work. Inequalities, Careers and Employment Relations*. New York: Palgrave Macmillan.

Brooks, David (2000) *Bobos in paradise. The New Upper Class and How They Got There*. New York: Simon & Schuster.

Bruner, Jerome (1990) *Acts of meaning*. Cambridge: Harvard University Press

Bäck-Wiklund, Margareta ja Bergsten, Birgitta (1997) *Det moderna föräldraskapet. En studie av familj och kön i förändring*. Falun: Tryckning AiT Scandbook.

Castells, Manuel (1996) *The Information Age: Economy, society and Culture. Vol 1. The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell.

Denscombe, Martyn (2010) *Ground rules for social research*. Berkshire: Open University Press.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2000) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Fairclough, Norman (1997) *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.

Florida, Richard (2005) *Luovan luokan esiinmarssi*. Helsinki: Talentum.

Garro, Linda C. & Mattingly, Cheryl (2000) *Narrative and the cultural construction of illness and healing*. Berkeley: University of California Press.

Gergen, Kenneth J. (1999) *An Invitation to Social Construction*. London: Sage.

Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity*. Cambridge: Polity Press.

Gough-Yates, Anna (2003) *Understanding Women's Magazines: Publishing, Markets and Readerships*. London: Routledge.

Halkoaho, Jenniina (2011) *Unelmaelämää 'Manolot' jalassa? Tutkimus Sex and the City 2 -elokuvan kulutuskokemuksista*. Kulutustutkimus. Nyt 1/2011.

Heikkinen, Hannu L. T. (2001) *Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena*. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Heinonen, Timo & Kivimäki, Arto & Korhonen, Kalle & Korhonen, Tua & Reitala, Heta & Aristoteles (2012) *Aristoteleen runousoppi. Opas aloittelijoille ja edistyneille*. Helsinki: Teos.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2003) *Tutki ja kirjoita. 6-9*. Helsinki: Tammi.

Hochschild, Arlie (1997) *Time Bind: When Work Becomes Home and Home Becomes Work*. New York: Metropolitan Books.

Holmes, Tim (2007) Mapping the Magazine: An Introduction. *Journalism Studies* 2007: 4, 510–521.

Holvas, Jakke & Vähämäki, Jussi (2005) *Odotustila. Pamfletti uudesta työstä*. Helsinki: Teos.

Hyvärinen, Matti (2006) *Kerronnallinen tutkimus*.
http://www.hyvarinen.info/material/Hyvarinen-Kerronnallinen_tutkimus.pdf [viitattu 21.2.2015]

Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.

Hyväri, Susanna (2001) *Vallattomuudesta vastuuseen: Kokemuksen politiikan sankaritarinoita*. Helsinki: Tietosanoma.

Hänninen, Vilma (1999) *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampere: TAJU.

Hänninen, Vilma & Koski-Jännes, Anja (2000) *Miten riippuvuus voitetaan*. Helsinki: Otava.

Hänninen, Vilma & Valkonen, Jukka (1998) *Kunnon tarinoita. Tarinallinen näkökulma kuntoutukseen*. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Ikonen, Hanna-Mari (2010) Muutu ihmiseksi, joka olet. *Maalla-lehti jälkimodernin työntekijän ja paikan kuvaajana*. *Alue ja ympäristö* 2010:2, 39–52.

Ikonen, Teemu (2001) *Tarina ja juoni*. Teoksessa Alanko, Outi & Käkelä-Puumala, Tiina (toim.) *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Inglehart, Ronald (1997) *Modernization and Postmodernization. Cultural, economic and political change in 43 societies*. Princeton: Princeton University Press.

Jallinoja, Riitta (2000) *Perheen aika*. Helsinki: Otava.

Jallinoja, Riitta (2004) *Familistisen käänteen rakentajat: Arlie Hocschild ja suomalainen mediajulkisuus*. Teoksessa Keijo Rahkonen (toim.) *Sosiologisia nykykeskusteluja*.

Jallinoja, Riitta (2006) *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä*. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, Eeva (2005) Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo (2002) Suomalainen yhteiskunta. Juva: WS Bookwell Oy.

Jukka, Pirkko & Ylöstalo, Pekka (2007) Työolobarometri. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.

Julkunen, Raija (2000) Työelämänpolitiikka. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Roos, J.P. (toim.) 2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta. Helsinki: Gaudeamus.

Julkunen, Raija (2003) Työ – elämää ja politiikkaa. Teoksessa Helne, Tuula; Julkunen, Raija; Kajanoja, Jouko; Laitinen-Kuikka, Sini; Silvasti, Tiina & Simpura, Jussi (toim.) Sosiaalinen politiikka. Juva: WS Bookwell Oy.

Julkunen, Raija (2008) Uuden työn paradoksit. Tampere: Vastapaino.

Julkunen, Raija & Nätti, Jouko (1994) Joustavaan työaikaan vai työajan uusjakoon? Tampere: Vastapaino.

Julkunen, Raija; Nätti, Jouko & Anttila, Timo (2004) Aikanyrjähdys. Keskiluokka työn puristuksessa. Tampere: Vastapaino.

Juntunen, Jaanakaisa & Krats, Sari (1997) Perhe tutkimuksen puristuksessa. Jyväskylän yliopiston perhetutkimuskeskuksen julkaisuja 6.

Järvensivu, Anu (2010) Tapaus työelämä, ja voiko sitä muuttaa? Tampere: Tampere University Press.

Järvensivu, Anu (2014) Tarinoita suomalaisesta työelämästä. Helsinki: Työterveyslaitos.

Järvensivu, Anu & Alasoini, Tuomo (2012) Mitä työelämän muutokset tulevaisuussuuntautunut tutkimus voisi olla? Työpoliittinen aikakauskirja 2012:3, 31–43.

Kaplan, E. Ann (1992) Motherhood and representation The Mother in Popular Culture and Melodrama. London and New York: Routledge.

Kasvio, Antti (1994) Uuden työn yhteiskunta. Suomalaisen työelämän muutokset ja kehittämismahdollisuudet. Jyväskylä: Gummerus.

Katvala, Satu (2001) Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kautiainen, Hanna (2006) Työelämän selviytyjät uusilla urilla – ammatinvaihtajat suomalaisissa aikakauslehdissä vuosina 2000–2005. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

- Kivikuru, Ullamaija (1996) Vieraita lehtiä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Koivumäki, Jaakko (2009) Luottamus byrokratian jälkeisissä organisaatioissa. Teoksessa Blom, Raimo & Hautaniemi, Ari (toim.) Työelämä muuttuu, joustaaako hyvinvointi? Helsinki: Gaudeamus.
- Kortteinen, Matti (1992) Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona. Hämeenlinna: Hanki ja Jää.
- Kuutti, Heikki (2006) Uusi mediasanasto. Jyväskylä: Atena.
- Lash, Scott (1995) Refleksiivisyys ja sen vastinparit: Rakenne, estetiikka, yhteisö. Teoksessa Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott (toim.) Nykyaajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio. Tampere: Vastapaino.
- LaPointe, Kirsi (2014) Tilaa mielekkäälle työlle. Aikuiskasvatus 2014:1. 17–26.
- Lassila-Merisalo, Maria (2009) Faktan ja fiktion rajamailla. Kaunokirjallisen journalismin poetiikka suomalaisissa aikakauslehdissä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lehtonen, Mikko (1996) Merkitysten maailma. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Mikko (1997) Merkityksen merkitys: Huomioita kulttuurintutkimuksen lähtökohdista ja nykytilasta. Tiedotustutkimus 1997:1, 10–19.
- Lyly-Yrjänäinen, Maija (2012) Työolobarometri – Syksy 2012. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.
https://www.tem.fi/files/37592/TEMjul_24_2013_web_01102013.pdf [viitattu 21.1.2015]
- Löyttyniemi, Varpu (2004) Kerrottu identiteetti, neuvoteltu sukupuoli. Jyväskylä: SoPhi.
- Löytönen, Teija (2007) Narratiivinen tutkimusote. Teatterikoulun luentosarja Minäkö tutkija. <http://www.xip.fi/tutkija/0402.htm> [Viitattu 8.4.2015]
- Malmberg, Raili (1991) Naisten ja kotien lehdet aikansa kuvastimina. Teoksessa Tommila, Päiviö (toim.) Suomen lehdistön historia 8. Yleisaikakauslehdet. Kuopio: Kustannuskiila.
- Mamia, Tero & Melin, Harri (2006) Kenen ehdoilla työ joustaa? Johtajien ja henkilöstön näkökulmia. Työpoliittinen tutkimus 314. Helsinki: Työministeriö.
- McGee, Micki (2005) Self Help, Inc: Makeover Culture in American Life. New York: Oxford University Press.
- Miettinen, Sonja (2006) Eron aika. Tyttäreiden kertomuksia ikääntyneen vanhemman kuolemasta. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Väitöskirja.

Moilanen, Pentti ja Räihä, Pekka (2001) Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Myllyniemi, Sami (2013) Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013.
https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2014/02/Nuorisobarometri_2013_lowres1.pdf [Viitattu 28.3.2015]

Nikunen, Minna (2012) Työ, perhe ja sukupuolten tasa-arvo: tapaus yliopisto. Teoksessa Pyöriä, Pasi (toim.) Työhyvinvointi ja organisaation menestys. Helsinki: Gaudeamus.

Nissi, Emmi (2010) Täältä tulee tarina. Feature-journalismin jutturakenteet ja ilmaisukeinot kirjoitusoppaissa ja lehtijutuissa. Tiedotusopin pro gradu tutkielma, Tampereen yliopisto.

Partanen, Anu (2007) Totuuden tulkitsijat. Feature-kirjoittajat journalistisen totuuden jäljillä. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Pirttilä, Ilkka & Nikkilä, Riku (2007) Luova työ ja työelämän ristipaineet. Teoksessa Kasvio, Antti & Tjäder, Johanna (toim.) Työ murroksessa. Artikkelikokoelma. Helsinki: Työterveyslaitos.

Polkinghorne, Donald E. (1995) Narrative Configuration in Qualitative Analysis. Teoksessa Hatch, J. Amos & Wisniewski, Richard (toim.) Life History and Narrative. London: Farmer Press.

Raittila, Pentti (1996) Uutinen Estonia. Kriisiviestintä ja journalismin etiikka koetuksella. Tampere: Tampere University Press.

Repo, Katja (2005) Muuttuvan työelämän äidit ja lastenhoidon merkitykset. Janus 2005:4, 403-421.

Riessman, Catherine Kohler (1993). Narrative analysis. Qualitative Research. Methods Series 30. London: Sage Publications.

Ruoho, Iiris ja Saarenmaa, Laura (2011) Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan. Naistenlehdet edunvalvontana ja julkisuutena. Tampere: Juvenes Print.

Saarenmaa, Laura (2007) Lehdistön historian portinvartijan rooli. Julkkisinhua ja katvealueita. Tiedotustutkimus 2007:2, 66–70.

Schlosser, Grace A. (2001) Stories of Success from Eminent Finnish Women: a narrative study. High Ability Studies 2001:12, 61–87.

Sennett, Richard (2002) Työn uusi järjestys. Kuinka uusi kapitalismi kuluttaa ihmisen luonnetta. Tampere: Vastapaino.

Sennett, Richard (2007) Uuden kapitalismin kulttuuri. Tampere: Vastapaino.

Seppänen, Janne (2005) Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.

Seppänen, Juhani (2004) Hullu työtä tekee. Helsinki: Otava.

Siivonen, Jonita (2006) Lohduttava ja piinaava naistenlehti. Teoksessa Mäkelä, Anna & Puustinen, Liina & Ruoho, Iiris (toim.) Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus

Siltala, Juha (2004) Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Muutokset hyvinvointivaltioiden ajasta globaaliin hyperkilpailuun. Helsinki: Otava.

Sonkamuotka, Outi (2013) Naistenlehdet & netti. Tutkimus painetun lehden ja nettisivujen roolista naistenlehtikonsepteissa. Opinnäytetyö, Lahden muotoilu- ja taideinstituutti.

Stillar, Glenn F. (1998) Analyzing everyday texts. Discourse, rhetoric, and social perspectives. London: SAGE Publications.

Suoninen, Eero & Jokinen, Arja (2011) Umpikujien tarinallinen purkaminen. Teoksessa Atte Oksanen & Marko Salonen (toim.) Toiminnallisia loukkuja: Hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press.

Tuohinen, Titta (2010) Nuorten 'työeetos' – protestanttisesta etiikasta työyhteisön henkeen? Työpolitiinen aikakirja 2010:4, 33–42.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turunen, Teemu (2009) Nuorten palkansaajien työorientaatiot Suomessa. Tutkimus 18–29 -vuotiaiden suomalaisten palkansaajien työkeskeisyyttä lisäävistä yksilöllisistä taustatekijöistä. Janus 2009:1, 4–19.

Turunen, Teemu (2012) Työorientaatiot muutoksessa? Suomalaisten palkansaajien työhön ja organisaatioon sitoutuminen sekä työhön kohdistuvat odotukset eurooppalaisessa vertailussa. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:4. Helsingin yliopisto.

Tökkäri, Virpi (2012) Käsittämätöntä! Mielekkyyden luomisen keinot ja funktiot työyhteisön kertomuksissa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Töyry, Maija (2002) Mitä puuttuu? Aikakauslehtijournalismin opetus ja tutkimus on niukkaa. Tiedotustutkimus 2002:4, 61–65.

Töyry, Maija (2005) Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvotteluja lukijasopimuksesta. Viestinnän julkaisuja 10. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Töyry, Maija (2008) Naistenlehtien keskinäiset erot ja samankaltaisuudet. Tiedotustutkimus 31:1, 21–34.

Töyry, Maija & Saarenmaa, Laura & Särkkä, Nanna (2011) Monitieteisyyden haaste aikakauslehtitutkimuksessa – kohti konsepti- ja tutkimustietoisuutta. Media & Viestintä 2011:3, 23–39.

Wolf, Naomi (1996) Kauneuden myytti. Kuinka mielikuvilla hallitaan naista. Helsinki: Kirjayhtymä.

Vähämäki, Jussi (2007) Prekarisaatio ja tietotyö. Teoksessa Kasvio, Antti & Tjäder, Johanna (toim.) Työ murroksessa. Artikkelikokoelma. Helsinki: Työterveyslaitos.

Vähämäki, Jussi (2009) Itsen alistus. Työ, tuotanto ja valta tietokykykapitalismissa.

Välvärrönen, Esa (1998) Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa Kantola, Anu & Moring, Inka & Välvärrönen, Esa (toim.) Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Helsinki: Gaudeamus

Ylijoki, Oili-Helena (1998) Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosiaalisiaatio. Tampere: Vastapaino.

Ylöstalo, Pekka (2007) Keskustelua suomalaisen työelämän luonteesta ja sen muuttumisesta. Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2007:4. Helsinki: Eläketurvakeskus.

Ylöstalo, Pekka (2009) Mielekäs ja menestyvä työpaikka. Teoksessa Blom, Raimo & Hautaniemi, Ari (toim.) Työelämä muuttuu, joutaako hyvinvointi? Helsinki, Gaudeamus.

MUUT LÄHTEET

Aikakauslehtitutkimuksen tietokanta. Aalto University Media Factory.
<http://aikakauslehtitutkimus.fi/> [Viitattu 28.3.2015.]

Aller Median tiedote 11.3.2015. Olivia terävöittää linjaansa. <http://www.aller.fi/olivia-teravoittaa-linjaansa/> [viitattu 15.3.2015]

Aller Median tiedote 6.5.2015. Aller panostaa digitaalisuuteen ja suunnittelee printin leikkaamista. <http://www.aller.fi/aller-panostaa-digitaalisuuteen-ja-suunnittelee-printin-leikkaamista/> [viitattu 6.5.2015]

Amis-dialogi: Työelämä, sä tarviit mua! Dialogi-selvitys amiksista ja työn tulevaisuudesta 2014. http://uusityoontaallafi.virtualserver27.hosting.fi/wp/wp-content/uploads/2014/04/Amis-Dialogi-2013_selvitys-digi.pdf [viitattu 28.3.2015]

Helsingin Sanomat 31.1.2014. Suomalaisnuorille kelpaa vain unelmatyö.

MediaAudit Finland: Levikkitilastot 2013. <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2014/06/Levikkitilasto2013.pdf> [viitattu 11.3.2015]

MediaAudit Finland: Levikkitilastot 2014. <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2015/05/Levikkitilasto2014.pdf> [viitattu 11.3.2015]

Oinonen, Eriikka. Sähköpostikeskustelu 28.4.2015.

Oinonen, Eriikka (2015) Studying dream, plans and realities of university students about to graduate: experimenting with visual methods & empathy-based stories. IASR-lecture 28.4.2015.

http://www.uta.fi/iasr/lectures/index/IASR%20lecture%2028.4.2015_Eriikka%20Oinonen.pdf [viitattu 5.5.2015]

Olivia-lehden mediakortti. <http://www.mediakortit.fi/mediakortit/olivia/769/> [viitattu 12.3.2015]

Olivia-lehden presentaatio. Henkilökohtainen tiedoksianto Veera Luoma-Aholta 17.4.2015.

Olivian suuri työkysely. Olivia 2012:12, 38–41.

Paalosalo-Jussinmäki, Mari. Sähköpostikeskustelu 7.6.2013.

Tampereen yliopiston tutkimusuutiset 27.4.2015. Tamperelaisopiskelijoilla realistisia unelmia. <http://www.uta.fi/ajankohtaista/tutkimusuutiset/ilmoitus.html?id=105909> [viitattu 6.5.2015]

Liitteet

Liite 1

Oikeassa ammatissa -juttuesimerkki. Olivia 8/2008.

Oikeassa
ammattissa

Pilvenneito

Pia Chong päätti jo pikkutyttönä ryhtyä lentäjäksi.
Haaveen toteuttaminen vaati maailman kiertämistä ja paljon sisua.

Teksti Tyne Pennanen Kuvat Tessa Oksanen ja Pia Chongin albumi

LONTOON SUURIMMAN lentokentän Heathrow'n bussiasemalla on paljon ihmisiä, mutta Pia Chong erottuu joukosta helposti. Hänellä on tummansininen univormu, johon kuuluu valkoinen paita, kravatti, takki ja housut. Kolme valkoista raitaa hihansuussa kertovat, että Pia on lentäjä, arvoltaan perämies. Siron naisen kädenpuristus on juuri niin jämäpti kuin lentäjällä kuuluukin.

Pia lentää British Airwaysin Boeing 777-koneita, joihin mahtuu toistasataa matkustajaa. Hän lentää kaukolen-toja Amerikkaan, Aasiaan, Australiaan ja Afrikkaan. Aikaerot eivät haittaa naista, joka on unelma-ammattis-
saan.

"Suurin osa ihmisistä luultavasti tekee työtään vain ansaitakseen rahaa. Minä pidän työstäni niin paljon, että tekisin sitä, vaikka siitä ei maksettaisi."

Lentäjän tie ei kuitenkaan ole helppo. Pialta on vaadittu sisua.

PIA IRROTAA solmiota paidassa pitävän nepparin ja laskee kravatin huolellisesti pöydälle. Istumme BA:n pääkonttorin koruttomassa neuvotteluhuoneessa. Ikkunoista avautuu näkymä aulaan: katukivet, lyhtyjä, kahviloita, pankki ja kampaaja, ihan kuin oikeassa kylässä.

Ja vähän niin kuin Vantaan Tikkurilassa, josta Pia on kotoisin.

Pia päätti jo kuusivuotiaana, että hänestä tulee lentäjä. Isä työskenteli Finnairilla eri tehtävissä ja tiesi kaiken lentokoneista. Kun koulussa piti kertoa kiinnostavasta ammatista, Pia piti esitelmän lentämisestä.

"Aluksi aikuiset naureskelivat ja ajattelivat, että lentäjähaaveet olivat lapsen juttuja. Mutta en koskaan kasvanut niistä ulos."

Iltaisin Tikkurilan teineillä oli tapana ajaa lentokentälle, jota kutsuttiin flyggaksi. Lähtöaula oli lentokentän puolella, ja suurista ikkunoista katseltiin pimeälle taivaalle nousevia koneita, juotiin kahvia, poltettiin ketjussa mentolitupakkaa.

Niin teki Piakin.

"Mutta en ole koskaan ollut spottari, joka haluaa katsella lentokoneita ja tietää niis-

ollut työmahdollisuuksia, koska Malesiassa ei ole naislentäjiä."

Kolme vuotta myöhemmin lentäjänä työskentelevä mies irtisanoutui vakituudesta työpaikastaan ja pariskunta Chong lähti etsimään töitä Britanniaasta.

YHTÄ PÄIVÄMÄÄRÄÄ Pia ei unohda koskaan: 8. kesäkuuta 2001. Silloin hän lensi RJ100-koneen Lontoosta Nizzaan.

"Lentäjän työpaikka BA:lla on lottovoitto. Paikkoja vapautuu todella harvoin. Täältä ei lähdetä kuin eläkkeelle."

Pia kuuluu naislentäjien pieneen joukkoon. BA:n 3 200 lentäjistä naisia on 175, eikä naislentäjien osuus Finnairissaakaan yllä edes kymmeneen prosenttiin.

"Joskus lennon jälkeen naiset saattavat tulla sanomaan, että oli hienoa olla naisen kyydissä. Moni sanoo myös, että olen heidän elämänsä ensimmäinen naislentäjä."

Pialla on takanaan 5 000 lentotuntia. Virkaikänsä puolesta hän voisi olla jo kapteeni.

"Voisin saada kapteenin paikan Euroopan-lennoilta, mutta odotan kunnes sellainen heltiä pitkämatkan lennoilta."

Käytännössä perämiehen ja lentäjän toimenkuvat eivät paljon eroa. Usein pitkillä lennoilla toinen lentää koneen kohteeseen ja toinen takaisin.

Ennen lentoa kapteeni ja perämies käyvät yhdessä läpi lennon vaiheet. He tutustuvat sääoloihin. Tietokoneohjelman avulla he laskevat muun muassa pal-

"JOSKUS LENNON JÄLKEEN VARSINKIN NAISET SAATTAVAT TULLA SANOMAAN, ETTÄ OLI HENOA OLLA NAISEN KYYYDISSÄ."

tä kaiken. Flygga vain sattui olemaan hengauspaikkamme."

Lukion jälkeen Pia haki kadettikouluun Finnairille, mutta ei päässyt.

"Joinakin vuosina Finnair ottaa hyvin vähän opiskelijoita, sillä alalle koulutetaan työtarpeen mukaan. Tie lentäjäksi voi olla pitkä ja vaikea. Kilpailu on tosi kovaa, eikä saa antaa periksi."

Pia lähti opiskelemaan Yhdysvaltoihin ja maksoi kaksivuotisen koulutuksensa itse. Valmistuttuaan hän työskenteli lennonopettajana. Koulussa Pia rakastui opiskelijakaveriinsa. He menivät naimisiin ja muuttivat miehen kotimaahan Malesiaan. Pia oli 24.

"Alusta lähtien oli selvää, ettemme jäisi sinne. Minulla ei olisi

KUKA
Pia Chong, 37.
MIKÄ
British Airwaysin
lentäjä.
MOTTO
Aina on syytä
juhlaan.

PIENI NAINEN, ISO KONE

Vuosi sitten Pia lensi Boeing 777 -koneen Karibialle. Matkat lentokentälle kotoa Notting Hillistä hän kulkee junalla.

jonko moottoritehoa nousuihin ja laskuihin tarvitaan.

Jo kiitoradalla koneen vauhti on noin 270 kilometriä tunnissa. Lentäjän täytyy siis pystyä tekemään nopeita päätöksiä.

"Tärkeintä työssä on priorisointi. Erityisesti nousun tai laskun aikana tilanteet saattavat muuttua. Lennonjohtotornista voi tulla uusia käskyjä. Silloin täytyy osata tosi nopeasti päättää, mihin asiaan pitää keskittyä ensimmäiseksi."

Nousun jälkeen konetta ohjaa autopilotti ja lentäjät vain tarkkailevat koneen toimintaa. Silloin heillä on paljon aikaa. Piaa harmittaa, etteivät lapset enää pääse vierailulle koneen ohjaamoon. Vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen ohjaamoiden ovet on pidetty lukossa. Niinpä lentäjät tappavat aikaa lehtiä lukemalla ja juttelemalla.

"On uskomatonta, miten henkilökohtaisista asioista lennoilla puhutaan", Pia sanoo.

"Koneen ohjaamossa käydään läpi kaikki ihmishuuhdejutut avioeroja myöten. Voin todistaa, että miehetkin pystyvät puhumaan."

Lentäjät työskentelevät aina työpareina tai kolmen ryhmässä, mutta työkaverit vaihtuvat koko ajan. Niinpä lentäjän pitää olla sosiaalinen.

Ja kestää paineita. Tarkastaja lentää jokaisen mukana kerran vuodessa, ja lisäksi lentäjät käyvät joka vuosi terveystarkastuksessa. Kaksi kertaa vuodessa lentäjän taidot testataan simulaattoreilla, joissa näkee lentäjän toiminnan yllättävissä tilanteissa.

"Eli läpäise testejä, saa potkut. Sitä tapahtuu harvoin, mutta siitä huolimatta testit ovat todella stressaavia", Pia sanoo.

"Lentäjät ovat varmasti yksi maailman

koetelluimmista ammattiryhmistä. Eihän esimerkiksi lääkäreiden ammattitaitoa testata jatkuvasti."

TÄMÄN VUODEN tammikuussa Boeing 777 -kone teki hätälaskun Heathrow'n kentälle. Syynä oli oletettavasti moottorivika. Pyörät irtosivat ja kone liukui pitkin kiitorataa nurmikolle. Onneksi kukaan ei loukkaantunut vakavasti.

"Olihan se aika hurjaa, koska se tapahtui omalle koneelleni ja tunsin lentäjät. Olin ylpeä heistä: he hoitivat tilanteen hyvin", sanoo Pia.

Hän ei mielellään puhu vaaratilanteista. Hän itse ei ole sellaisiin joutunut, ja lentäminen on yhä tilastollisesti kaikista matkustusmuodoista turvallisinta.

Lentämisen todelliset ongelmat liittyvät melu- ja ympäristöhaittoihin.

"BA lentää uusilla, ympäristöystävällisimmillä malleilla, jotka kuluttavat vähemmän polttoainetta kuin vanhat", Pia puolustautuu.

"Pohdin kyllä itsekkin ympäristöasioita ja pystyn työssäni vaikuttamaan niihin. Yritämme esimerkiksi aina saada lennonjohtajilta parhaimman mahdollisen lentokorkeuden. Se vaikuttaa suoraan polttoaineen kulutukseen."

HAASTATTELUN JÄLKEEN Pia hyppää Heathrow Express -pikajunaan, joka ajaa parissakymmenessä minuutissa Lontoon keskustaan. Sieltä Piaalla on lyhyt matka Notting Hillissä sijaitsevaan kotiinsa. Lähitöillä asuu paljon tuttavuuksia, joiden kanssa hän käy keikoilla, leffoissa ja ravintoloissa. Nykyisin

3 paikkaa, jonne kannattaa aina matkustaa

- **Lontoo.** Se on maailman paras kaupunki. Sieltä löytyy kaikki.
- **Kapkaupunki.** Se on kaunis kaupunki, josta saa hyvää ruokaa ja viiniä.
- **Helsinki!** Se on maailman paras kesäkaupunki. Puistot, meri, valoisat yöt ja ihana ihmiset tekevät siitä mahtavan paikan.

3 parasta vinkkiä siihen, miten matkustaa mukavasti

- **Liuku.** Muista jaloitella säännöllisin väliajoin, jotta saat veren kiertämään.
- **Kosteuta.** Lentokoneiden ilma kuivattaa ihoa, joten huulirasva, kosteusvoide ja vesipullo ovat välttämättömät varusteet.
- **Pukeudu mukavasti.** Keho turpoaa lentokoneessa, joten vältä vaatteita, jotka ovat jo valmiiksi kireitä.

Pia on sinkku, mikä sopii lentäjän reissavaan elämäntyyliin.

Koska Piaalla on lentoja vain neljä kertaa kuussa, hänellä on paljon vapaa-aikaa. Silloin hän matkustaa paljon.

"Viimeksi kävin Lounais-Intiassa vaeltamassa, kaukana turistikohteista ja likaisista kaupungeista."

Junassa viereisillä penkeillä istuvat miehet vilkuilevat Piaa uteliaina. Vaikka glamour on lentämisestä vähentynyt, kokonaan se ei selvästikään ole kadonnut.

Sitä mieltä on myös Pia itse.

"On mahtavaa panna kiitoradalla tehot päälle ja nousta ilmaan. En kyllästy siihen koskaan." **O**

Liite 2

AMMATTI	IKÄ	ASUINPAIKKA	PERHETILANNE	KOULUTUS
Oripään Kangas- ja Sisustustalon omistaja ja toimitusjohtaja	36	Oripää	Mies ja yksi lapsi (10-vuotias)	O: Perushoitajan opinnot T: Hoitoalalla viisi vuotta
Projektijohtaja lastenjuhlia järjestävässä yrityksessä	32	Espoo	Mies ja kaksi lasta (4- ja 6 -vuotiaat)	O: Kampaaja ja kosmetologi T: Kampaaja ja kosmetologi
Siivousyrityksen omistaja ja toimitusjohtaja	36	Espoo	Mies ja kaksi lasta (3- ja 8- vuotiaat)	O: Kauppakorkeakoulu T: Vaatekaupan myyjä, siivousfirman myyntipäällikkö
Tangon designjohtaja	36	Helsinki	Mies, odottaa vauvaa	O: Graafisen suunnittelun opinnot pariisilaisessa yksityiskoulussa T: Designtoimistossa Tokiossa, suunnittelutoimistossa Lontoossa, designjohtaja Skotlannissa
Maaraportoiija	33	Pariisi	Mies	O: Valtio-oppia ja kansainvälistä politiikkaa yliopistossa T: Hanttihommia Pariisissa
Design-alan konsultti ja pr-tapahtumien järjestäjä	37	Helsinki	Mies	O: Opinnot viidessä yliopistossa T: Työ huonekalualalla, litalan brändijohtaja, kirjoittanut kolumneja, opettanut markkinointia
Promoottori	30	Tampere		O: Markkinoinnin opinnot T: Poko Recordsin markkinointipäällikkö
Sairaanhoitaja	49	Pori	Mies	O: Contract furnisherin opinnot Englannissa, sairaanhoitajan opinnot Suomessa T: Sisustaja Englannin hovissa, lontoolainen sairaala
Muotisuunnittelija	37	Pariisi		O: Parsons School of Design New Yorkissa T: Kaupallisissa tehtävissä YSL - ja Hermès - muotitaloissa
Eläintenhoitaja Korkeasaarella	31	Helsinki	Mies	O: Eläintenhoitajan opinnot T: Autisten lasten louluvustaja
Pokeriammattilainen	36	Helsinki	Lapsi (8-vuotias)	O: Rahoitusalan opinnot

				T: Kasinolla töissä, nyt johtaa pelaamisen lisäksi Pokerielämys-yhtiötä ja toimii jakajana
Bikramjoogaopettaja	43	Helsinki	-	O: joogaopinnot Los Angelesissa T: Valokuvaaja, malli
Kehitysyhteistyötä tekevä ekonomisti	30	Hanoi	-	O: Laskennan ja logistiikan opinnot kauppakorkeakoulussa, kansainvälistä politiikkaa ja kehityskaatieteitä yliopistossa, YK:n Junior Professional Officer -ohjelma T: Meksikolainen konsulttifirma, suurlähetystö Mosambikissa, YK:n virkailija
Sis. Delin omistajat	37 (a) ja 40 (b)	Helsinki	-	(a) O: Taiteen ja viestinnän oppilaitos, kauppakorkea (b) O: Kauppakorkea (a) T: Kodakilla Ruotsissa, L'oreal tuotepäällikkö, Coca-Colan maajohtaja (b) T: MTV:n markkinointipäällikkö
Kotipalveluyrittäjä	30	Helsinki	Mies ja lapsi (2-vuotias)	O: Lähihoitajaopinnot T: Siivooja, keittiöapulainen
British Airwaysin lentäjä	37	Lontoo	Sinkku	O: Kaksivuotinen lentäjän koulutus Yhdysvalloissa T: Lennonopettaja
Vatsaelinkirurgiaan erikoistuva lääkäri	31	-	Mies ja lapsi (1-vuotias)	O: Lääkärin opinnot
Reiki- ja energiahoitoja tarjoavan Mairelan emäntä	44	Kuhmoinen	Lapsi	O: Reiki-master, UK Energy Healing -etäkurssi T: Britannian puolustusministeriön kirjanpitäjä
Seurakuntapastori	28	Helsinki	-	O: Opiskelee myös kauppakorkeakoulussa johtamista ja organisointia
Suomen audiovisuaalisen alan vienninedistämisjärjestön toiminnanjohtaja	35	Helsinki	Kaksi lasta	T: Siivooja, teatterikuiskaaja, arkeologin assistentti, opettajana meksikolaisessa vankilassa, suurlähetystön kakkosvirkamies Buenos Airesissa
Näyttelijä ja käsikirjoittaja	38	Helsinki	Lapsi (9-vuotias)	O: Teatterikorkeakoulu
	36	Espoo		O: Matkailualan opinnot

Myyntineuvottelija Kiinteistömaailmassa			Mies ja lapsi (2- vuotias)	T: LSO Foodin tehtaalla puhelinvaihteessa ja myymässä makkaraa, matkatoimistossa
Meribiologi, kilpikonnatutkija, sukellusopas ja Turtle Watch -yhdistyksen perustaja	30	Phuket	Mies	O: Meribiologin opinnot T: Projekti, jossa hankittiin venäläiseen orpokotiin vaatteita
Kaupunkisuunnitteluun erikoistunut arkkitehti	35	Dubai		O: Arkkitehdin opinnot Suomessa, jatko-opinnot Lontoossa T: Tunturi-Lapin aluearkkitehtina
Stella McCartneyn art director	39	Lontoo	Mies	O: Animaation ja digitaalisen median opinnot T: Grafiikan suunnittelu uusmediafirmoille, kuvituksia lehdille, Dieselin art director, muotialan pr- yhteyksissä
L'orealien asiantuntija- kemisti	-	Espoo	-	O: Aloitti lääkärin opinnot, vaihtoi kemiaan ja biokemiaan T: Väitöskirjaprojekti Helsingin yliopistossa
Seppälän suunnittelija	34	Nummela	Mies ja kolme lasta (10-, 8- ja 6 - vuotiaat)	O: Ompelija-artsaanin ja vaatesuunnittelijan opinnot T: Suunnittelutoimistossa, joka suunnittelee naisten vaatteita putiikeille
Ravintolayrittäjä	32	Kuopio	Mies ja lapsi (1- vuotias)	O: Kylmäkön koulutus T: Useissa huippuravintoloissa
Thaimaalaisen luksushotellin omistaja sekä pr- ja asiakaspalvelupäällikkö	29	Khanom	Mies ja lapsi	T: Festivaalituottaja
Tatuointitaiteilija	45	Jyväskylä	Mies	O: Parturikampaajan, poliisin, tekstiiliartsaanin opinnot T: Parturikampaaja, poliisi
Kehitysyhteistyöntekijä	30	Botswana	Mies	O: Hallintotieteen opinnot yliopistossa T: Työharjoittelu kouluavustajana Nepalissa, vapaaehtoisena Ecuadorissa
Sisustusarkkitehti	35	Helsinki	-	O: Teknisen piirtämisen kurssi, sisustusarkkitehdin opinnot Kalifornian yliopistossa

				T: Harjoittelijana Paramountin studioilla Los Angelesissa, sisustusohjelmissa TV:ssä, hotellisuunnittelijana
EU-parlamentin vasemmistoryhmän apulaispääsihteeri	40	Bryssel	Mies ja kaksi lasta	O: Kansainvälistä politiikkaa yliopistossa T: Europarlamentaarikon avustaja
Greenpeacen ilmastopoliittinen neuvonantaja	32	Helsinki	Mies	O: Ympäristöpolitiikan opinnot yliopistossa T: Greenpeaceen 2002
Koru- ja esinemuotoilija, kultaseppämestari	35	Fiskars	-	O: Koru- ja esinemuotoilijan opinnot Lahden muotoiluinstituutissa, maisteriopinnnot TAIKissa, kultaseppämestarin opinnot
Pariisilaisen kamariorkesterin musiikillinen johtaja	41	Pariisi	-	O: Sibelius-Akatemian kapellimestarilinja T: Sellisti
Teatteriohjaaja ja Voima-lehden toimituspäällikkö	36	Helsinki	-	O: Teatterikorkeakoulu T: Ohjaajan assistentti dokumenttiteatterissa
Elokuvien kansainvälisestä markkinoinnista ja jakelusta vastaava johtaja	39	Lontoo	-	O: Teatteritieteen kandidaatin tutkinto Massachusettsissa T: Assistenttina tuotantoyhtiössä
gTie-vaatemerkkin perustaja	35	Helsinki	Mies ja lapsi	O: Graafinen suunnittelu T: Oma suunnitteluyritys
Maisemasuunnittelija	37	Hämeenlinna	Mies ja kolme lasta	O: Puutarhatalouden opinnot T: Insinööritoimistossa maisemasuunnittelijana
Kätilöpalvelun perustaja	46	Helsinki	-	O: Yliopistossa antropologiaa ja uskontotieteitä, kätilön opinnot T: Vapaaehtoistyössä Afrikassa
Peliyrityksen toimitusjohtaja	32	Helsinki	Mies ja lapsi (3 v.)	O: Tietotekniikan opinnot Teknillisessä korkeakoulussa
Vapaaehtoistyön koordinaattori	29	Helsinki	-	O: Sosionomi T: Sosiaalialan töitä mm. Kelassa
Jopaja myyvän nettikaupan omistaja	31	Geneve	Mies ja lapsi (1 v.)	O: Kampaajan opinnot, yliopistossa markkinointia T: Tuoteryhmäpäällikkö L'orealilla

Muotituottaja, juontaja ja eettiseen muotiin keskittyneen nettikaupan perustaja	33	New York	-	T: toimittaja, kommentaattori viihdeohjelmassa
Afriikka-ohjelman johtaja	37	Helsinki	Mies	O: Yliopistossa kansainvälistä politiikkaa
Hotellin omistaja ja johtaja	33	Porvoo	Mies	T: työ lastenkodissa ja vanhainkodissa, ravintolapäällikkö
Kuvataiteilija	36	Turku	Ei perhettä	O: lukio jäi kesken, artesaanimaalarin opinnot, tekstiiliartenomikoulutus
Meribiologi ja tutkimussukeltaja	37	Vaasa	-	O: Yliopistossa meribiologiaa ja tutkimussukeltajan opinnot T: Tutkija
Marimekon kansainvälisten tapahtumien tuottaja	32	Helsinki	Mies ja lapsi	O: design management englantilaisessa yliopistossa, vaatesuunnittelu TAIKissa T: malli, kirjoittaa parhaillaan myös väitöskirjaa